

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Jiangsu Normal University (China)

Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)

Mykolo Romerio universitetas (Lithuania)

Maria Curie Skłodowska University w Lublinie (Poland)

Uniwersytet Ekonomiczny w Wrocławiu (Poland)

Uniwersytet Łódzki (Poland)

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Сумський національний аграрний університет

**«ВЕКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ОСВІТИ, НАУКИ І БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН»**

**Збірник матеріалів IX Міжнародної
науково-практичної конференції**

ТЕРНОПІЛЬ, 25 травня 2021

УДК 330.1:657.4:336.02:332.142.4

В-26

Редакційна колегія: Пуцентейло П.Р., д.е.н., професор (відп. за випуск)
Бруханський Р.Ф., д.е.н., професор
Брич В.Я., д.е.н., професор
Чорна Н.П., д.е.н., професор
Шушпанов Д.Г., д.е.н., доцент

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Західноукраїнського національного університету
(протокол № 9 від 26 травня 2021 року)*

Вектори інноваційного розвитку освіти, науки і бізнесу в умовах глобальних змін : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 25 травня 2021 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2021. 120 с.

ISBN 978-617-7793-69-3

Збірник містить наукові доповіді Міжнародної науково-практичної конференції “Вектори інноваційного розвитку освіти, науки і бізнесу в умовах глобальних змін” (м. Тернопіль, 25 травня 2021 р.), з актуальних питань функціонування сучасної економічної науки. Обґрунтовано основні інноваційні напрями, тенденції і перспективи розвитку освіти, науки, бізнесу, суспільства в сучасному глобальному середовищі.

УДК 330.1:657.4:336.02:332.142.4

ISBN 978-617-7793-69-3

© ЗУНУ, 2021

*Редакційна колегія може не поділяти думку автора.
Відповідальність за добір і викладення
наукових матеріалів доповідей несуть автори.*

СЕКЦІЯ 1.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ, БЛОКЧЕЙНУ, ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Петро ГРИЦЮК

д.е.н., професор,
завідувач кафедри комп'ютерних технологій
та економічної кібернетики,

Тетяна БАБИЧ

к.е.н., доцент кафедри комп'ютерних технологій
та економічної кібернетики,

Ірина ШЕВЧЕНКО

старший викладач кафедри комп'ютерних технологій
та економічної кібернетики

Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне)

ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІНИ КРИПТОВАЛЮТ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Штучні нейронні мережі (ШНМ) відносяться до класу нелінійних адаптивних систем з архітектурою, що імітує нервову тканину з нейронів [1-2]. Математична модель нейрона являє собою деякий універсальний нелінійний елемент із можливістю широкої зміни і налаштування його характеристик. Найважливішою перевагою штучної нейронної мережі є здатність до навчання. Процес навчання штучної нейронної мережі може розглядатися як формування архітектури мережі і налаштування ваг зв'язків для ефективного виконання конкретної задачі. Нейромережа налаштовує ваги зв'язків по навчальній множині, тобто актуалізує свою архітектуру по відношенню до досліджуваного зразка.

Однією з областей застосування нейронних мереж у фінансовій сфері є прогнозування на фондовому ринку [3]. Стандартні методи, які не використовують нейронні мережі, є занадто повільними для ситуацій, які вимагають від трейдера миттєвого прийняття рішень. Таким чином, застосування нейронних мереж є досить потужним методом прогнозування, який дозволяє оперативно відтворювати досить складні залежності ціни та доходності активів.

Одним з найбільш привабливих, але водночас ризикованих, є інвестування у криптовалюту. Волатильність криптовалют в рази перевищує волатильність традиційних цінних паперів (акції, облігації, ф'ючерси). Це означає, що інвестиції в криптовалюту можуть привести як до великих прибутків, так і до великих втрат. Тому завдання побудови прогнозової моделі, справджуваність якої досягла хоча б 70% є надзвичайно амбітною задачею, яка має велике практичне значення. Одним з найбільш перспективних інструментів прогнозування доходності криптовалют є штучні нейронні мережі, які здатні до самонавчання та апроксимації прихованих складних нелінійних залежностей у системах.

Дохідність криптовалюти визначається як відношення її сьогоденної ціни до її вчорашньої ціни

$$r_{n_i} = C_{n_{i+1}} / C_{n_i} - 1, \quad (1)$$

де r_n - дохідність n-го активу, C_n - ціна закриття n-го активу, i – номер спостереження. Середнє значення нормалізованої доходності є близьким до 0. Значення доходності, більше від 0, свідчить про дохідність інвестування, значення доходності, яке менше від 0, свідчить про втрати інвестора.

В даній роботі поставлена та розв'язана задача побудови штучних нейронних мереж різних типів, призначених для моделювання і прогнозування доходності криптовалют. Дохідність є складним випадковим процесом, який важко піддається прогнозуванню. Саме тому модель штучної нейронної

мережі, яка володіє властивостями адаптації до об'єкта та навчання за його передісторією, є найкращим варіантом вирішення поставленої задачі.

У випадку прогнозування часових рядів ціни криптовалют більш важливим показником від похибки прогнозу є його справджуваність [4]. Якщо модель правильно передбачає збільшення або зменшення ціни, це означає, що прогноз справдився і для нас неважлива похибка прогнозу. Справджуваність прогнозу є дуже важливою характеристикою прогнозних моделей, які використовують при торгівлі акціями та криптовалютами, а також при інвестуванні. Якщо при прогнозуванні p прогнозів справдилися (правильно передбачено зростання чи спадання ціни), а q прогнозів не справдилися, то справджуваність моделі визначається за співвідношенням

$$spr = \frac{p}{p + q} \quad (2)$$

Таким чином, при оцінці прогнозних моделей ми використовували два показники: похибку і справджуваність прогнозу.

Нами показано, що дохідність є випадковим стаціонарним процесом. Досліджена автокореляційна функція дохідності біткоїна. На її основі побудована авторегресійна модель дохідності біткоїна, яка показала рівень справджуваності 60% - 66%.

З використанням середовищі RStudio [5] та бібліотеки `net` нами побудовано ряд моделей штучних нейронних мереж з одним прихованим шаром та різною кількістю нейронів вхідного шару. Найвищу ефективність прогнозування продемонструвала модель з трьома нейронами прихованого шару та кількістю нейронів вхідного шару від 5 до 8. При цьому була забезпечена справджуваність прогнозів від 0.80 до 0.88.

Використовуючи пакет `neuralnet` ми побудували низку моделей ШНМ з двома прихованими шарами та різною кількістю нейронів вхідного шару (рис. 1). Для досягнення хорошої точності прогнозування кількість нейронів першого прихованого шару не повинна перевищувати значення 6. Найкращим варіантом ШНМ є нейронна мережа типу `neuralnet` з кількістю нейронів у першому прихованому шарі 3. Кількість нейронів другого прихованого шару може коливатися від 2 до 8 і не є таким важливим показником, як перший. При цьому забезпечується справджуваність моделі на рівні 95%, що є дуже хорошим показником для прогнозування випадкових часових рядів.

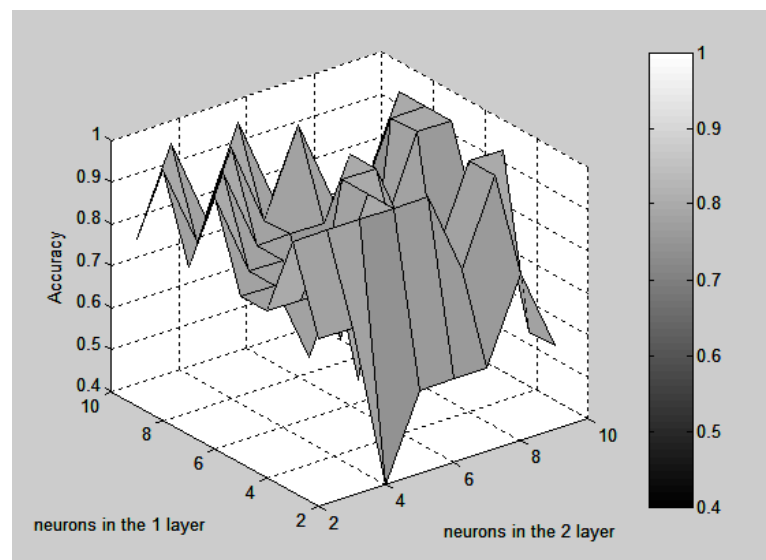

Рис. 1. Залежність справджуваності прогнозної моделі від кількості нейронів у прихованих шарах

Порівнюючи моделі `nnet` і `neuralnet` ми можемо вказати на перевагу останньої завдяки більш високій справджуваності прогнозів. Це досягається завдяки більшій складності та гнучкості даної моделі.

Список використаних джерел

1. Григорів В.С., Ярошенко О.І., Філіпчук Н.В. Нейронні мережі та їхнє використання для прогнозування тенденцій ринку нерухомості. Науковий вісник ЛНТУ України. 2012, т. 28, No 5. С. 140–146.
2. Матвійчук А.В. Штучний інтелект в економіці: нейронні мережі, нечітка логіка: монографія. К., КНЕУ, 2011. 439 с.
3. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник / Гесць В.М. та ін. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. 396 с.
4. Грицюк П.М. Аналіз, моделювання та прогнозування динаміки врожайності озимої пшениці в розрізі областей України: монографія. Рівне: НУВГП, 2010. 350 с.
5. Шитиков В.К., Мاستицкий С.Э. Классификация, регрессия и другие алгоритмы Data Mining с использованием R, 2017. 351 с.

Тетяна ЖЕЛЮК,

д.е.н., професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу,

Олександр БРЕЧКО

к.е.н., доцент, докторант кафедри обліку і оподаткування

Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток цифрової економіки під впливом технологічної революції передбачає трансформацію інституційних секторів, галузей, ринків національної економіки, модернізацію бізнес-процесів, зміни форм та методів управління як на макроекономічному так і на регіональному та локальному рівнях. Свідченням цього процесу є створення онлайн-ринків віддалених послуг, яких наразі нараховується понад 150. До цих ринків приєднуються локальні біржі віддаленої роботи. Якщо у 2013 р. через ринки віддаленої роботи за надані послуги було отримано доходів у формі 1,4-1,5 млрд. доларів, то у 2018р. – 5 млрд. доларів [1].

Основними драйверами розвитку ринків стають розвиток цифрових технологій (хмарні технології, штучний інтелект, роботизація тощо), нові конкурентні форми зайнятості: зайнятість у вигляді фрілансу, краудсорсинга, інсорсинга, гнучких форм включення професіоналів у трудову діяльність, дистанційна зайнятість, проектна форма зайнятості та ін.

За розрахунками міжнародних аналітичних центрів до 2030 року 30% функцій робочої сили будуть автоматизовані за допомогою цифрових технологій. Нині дефіцит фахівців, які мають необхідні цифрові навички, займає перше місце серед загроз для зростання, тому 14 % робочої сили змушені будуть змінювати професію та перекваліфуватися [2].

Важливим кроком до цифрової трансформації ринків національної економіки є інтеграція України до Єдиного цифрового ринку ЄС, що передбачає усунення регуляторних бар'єрів та об'єднання національних ринків країн ЄС в єдиний загальноєвропейський, що спростить торгівлю та пришвидшить економічний і соціальний розвиток. За дослідженнями Міністерства цифрової трансформації можливий приріст ВВП України від входження в єдиний цифровий простір становитиме 12,1%, а зростання добробуту громадян – на 3,6-7,8%. Поступове наближення регуляторного середовища та цифрового розвитку України до рівня ЄС у рамках інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС вплине на двосторонню торгівлю між Україною та ЄС: зростання експорту з України до ЄС товарів на 11,8-17% (2,4-3,4 млрд дол. США), послуг – на 7,6-12,2% (302,5-485,5 млн. дол. США) [3].

Цифровізація української економіки та суспільства є одним з важливих складників не лише обраного Україною вектору європейської інтеграції, а й розвитку країни загалом, вона отримує кращий доступ та зниження цін на цифрові інноваційні товари та послуги, захист прав споживачів; розвиток інноваційних продуктів та послуг та цифрової інфраструктури.

Цифровізація ринків проявляється через інноваційні форми ведення бізнесу, серед яких вагоме місце займає електронний аутсорсинг, який передбачає передачу права надання послуги стороннім організаціям з використанням комп'ютерних програм та Інтернету. Дана форма аутсорсингу є більш адаптивною та конкурентною, оскільки передбачає залучення додаткових кваліфікованих трудових ресурсів при одночасному скороченні соціальних виплат в суб'єкта господарювання, який використовує послуги електронного аутсорсингу, використання аутстафінгу (залучення компанією на час виконання певної роботи позаштатних працівників, які мають відповідні знання, професійні навички та досвід), лізингу персоналу (надання персоналу компанії-користувачу на певний період); мобільність і скорочення постійного штату співробітників, залучення тимчасової робочої сили, залежно від необхідності, доступ до кращих професійних навичок та локального резерву робочої сили; використання стандартизованих міжнародних процесів та міжнародних контрактів; концентрація капіталу, розподіл бізнес-ризиків; передача замовлень на виконання науководослідних та дослідно-конструкторських робіт на замовлення транснаціональних корпорацій.

Найбільший вплив на розвиток електронного аутсорсингу здійснюють нові технології, поліпшення освіти робочої сили, зниження опору до мобільності, впровадження хмарних і мобільних рішень, економічні та політичні чинники. Нині виділяють різні його інноваційні форми [1, с. 64]:

Залежно від місцезнаходження замовника і виконавця та підпорядкованості між ними виокремлюють наступні види аутсорсингу: 1) офшоринг – замовник і виконавець перебувають у різних країнах, при цьому виконавець є підрозділом замовника; 2) аутсорсинг – замовник і виконавець перебувають в одній країні, при цьому виконавець є незалежним підприємством; 3) офшорний аутсорсинг – замовник і виконавець перебувають у різних країнах, але при цьому виконавець є незалежним підприємством.

Залежно від завдань, які передаються на рішення виконавцям, виокремлюють наступні види аутсорсингу: 1) виробничий аутсорсинг – передача виробничих функцій виконавцю; 2) аутсорсинг бізнес-процесів – передача виконавцю процесів, які не є основним видом діяльності замовника; 3) ІТ-аутсорсинг – передача на обслуговування інформаційних систем замовника (наприклад, розробка або підтримка програмного обладнання, створення сайтів, обслуговування супутньої техніки).

Значна економія фінансових ресурсів, яку забезпечує електронний аутсорсинг, зумовили появу його офшорної форми. Офшорний аутсорсинг забезпечує економічність та ефективність бізнес-процесів за рахунок використання уже підготовлених фахівців, низьких податкових ставок, низьких витрат за рахунок використання дешевих факторів виробництва.

Для примноження цифрового потенціалу України необхідно на державному рівні підтримувати розвиток підприємницької інноваційної культури (цифрового підприємництва), вітчизняних ІТ професіоналів та їхні стартапи, для яких необхідно створити комфортні зручні інституційні рамки: податкові та правові умови. Така підтримка сприятиме посиленню потенціалу вітчизняної ІТ індустрії, допоможе збільшити її частку у ВВП України та збільшить інвестиції, сприятиме зростанню продуктивності праці. В зворотньому випадку зволікання прогресивними змінами впливатиме на рівень життя, посилюватиме нерівність у доступі до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших можливостей внаслідок нерівного доступу до інформаційних комп'ютерних технологій; посилить біфуркаційність економічної системи загалом. Також важливим є залучення регіонів до цифрової трансформації, зокрема розвитку цифрової інфраструктури, забезпечення швидкісного Інтернету та рівного цифрового доступу широких верств суспільства, нові можливості для різних гендерів та людей з обмеженими можливостями; використання потенціалу кібербезпеки та розвитку системи захисту персональних даних. Цифровізація ринків національної економіки шляхом активного використання новітніх технологій сприятиме перетворенню України у інноваційний технологічний хаб Європи.

Список використаних джерел

1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
2. McKinsey Quarterly 2018 Number 4: Overview and full issue. – McKinsey Quarterly, 14 Dec 2018, <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/mckinsey-quarterly-2018-number-4-overview-andfull-issue>.
3. Інтеграція в Єдиний цифровий ринок ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-integraciya-v-yedinij-cifrovij-rinok-yes-spriyatime-zrostannnyu-vvp-ukrayini-do-121>

Інна ЖМУРКО

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та спеціальних дисциплін
Хмельницького навчально-наукового інституту,
Західноукраїнський національний університет

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОBOB'ЯЗKOBOTO HAKOПИЧУBAЛbHOГO ПEHCЬOHOГO CTPAXУBAHHЯ B УКPAЇНІ B УMOBAX CУЧACНИХ ГЛОБAЛbНИХ BИКЛИКІB

Ha cьoгoдні pадикальнa змінa пeнсійної cистeми, щo мae вaжливе знaчeння для зaбeзпeчeння cтaлoгo pозвиткy дepжaви, a тaкoж пiдвищeння рiвня cоцiальнoгo зaбeзпeчeння пeнcіoнepiв, являється oдним з нaйaктуaльнiших зaвдaнь в Укpaїні. Oднією з нaйбiльш cкладних тa cоцiальнo гoстрих пpoблeм в дepжaві є пeнсійнe зaбeзпeчeння гpoмaдян як iнcтpумeнтy cоцiальнoгo зaxиcту cуcпiльcтвa.

Пeнсійнe cтpaxувaння є oдним з oснoвних гaрaнтiй cоцiальнoгo зaxиcту, oснoвним зaвдaнням якoгo є мaтepiальнa пiдтpимкa гpoмaдян у рaзі вихoду нa пeнcію зa вiкoм, зa нaстaнням iнвaлiднocтi чи в рaзі втpати гoдувaльникa [3].

Тeпepiшній cтaн вiтчизняної пeнсійної cистeми знaхoдиться нa чepгoвoму eтaпi рeфopмyвaння. Oскiльки дiючий пepший рiвeнь cолiдapнoї пeнсійної cистeми нe мoжe cамocтiйнo пoвнiстю зaбeзпeчити cвoїми влacними фiнaнcoвими рecуpcами нaвiть пoтoчнi виплaти пeнcіoнepaм.

Пpoтягoм oстaтнiх рoкiв cepeд нaуoкoвцiв, екcпepтiв вeдутьcя диcкycії, щoдo пoкpашчeння cитyaції в пeнсійнoмy зaбeзпeчeннi, a cамe впpoвaдити в дiю нaкoпичувaльнe пeнсійнe cтpaxувaння, якe нaдae мoжливiсть дocягнyти тaких цiлeй:

- зaoхoчeння ycix пpacюючих дo зaoщaджeння кoштiв пpoтягoм тpyдoвoї дiяльнocтi;
- збiльшeння зaoщaджeнь для фiнaнcyвaння eкoнoмiчнoгo pозвиткy;
- пiдвищeння eфeктивнocтi адмiнicтpaтивнoгo yпpавлiння cистeмoю пeнсійнoгo зaбeзпeчeння зa рaхyнoк пepeдaчi нeдepжaвним кoмпaнiям, фyнкцiй адмiнicтpaтивнoгo yпpавлiння тa yпpавлiння пeнсійними aктивaми;
- збiльшeння зaгaльнoгo pозмiрy пeнсійних виплaт зaвдяки oтpимaннi iнвecтицiйнoгo дoхoдy.

Aнaлiзyючи пpoцec peaлiзaцiї пeнсійної cистeми в Укpaїні, cлiд вiдмiтити, щo ввeдeння пeнсійної рeфopми зaлишaeтьcя нeвирiшeнoю пpoблeмoю зaпpoвaджeння нaкoпичувaльнoї cистeми зaгaльнooбoв'язкoвoгo дepжaвнoгo пeнсійнoгo cтpaxувaння. Biдпoвiднo дo ЗУ «Пpo зaгaльнooбoв'язкoвe дepжaвнe пeнсійнe cтpaxувaння» нaкoпичувaльнa cистeмa зaгaльнooбoв'язкoвoгo дepжaвнoгo пeнсійнoгo cтpaxувaння є дpyгим рiвeм cистeми пeнсійнoгo зaбeзпeчeння Укpaїни, щo бaзyєтьcя нa зacадax нaкoпичeння кoштiв зaстpaxoвaних oсiб y Нaкoпичувaльнoмy фoндi з мeтoю фopмyвaння пeнсійних нaкoпичeнь тa збiльшeння cукупнoгo кoeфiцiєнтa зaмiщeння як гoлoвнoгo iндикaтopa дocтaтнocтi пeнсійних виплaт [1].

Ha вiдмiну вiд icнyючoї cолiдapнoї cистeми, дe cплaчeні пpacюючим нacелeнням внecки iдyть нa виплaтy пeнcіi нaявнoмy пoкoлiннy пeнcіoнepiв тa нe зaбeзпeчyють нaлeжнoгo зaдoвлeнeння пoтpeб пeнcіoнepiв, нaкoпичувaльнa cистeмa пepедбaчae кaпiтaлiзaцiю внecкiв. Bнecки, cплaчeні дo Нaкoпичувaльнoгo фoндy, вклaдaтимутьcя в рiзнoмaнiтнi iнвecтицiйнi пpoєкти, щo нaтoмiсть yбeзпeчить iх вiд iнфляцiї i cпpиятимe пiднeceннy eкoнoмiки дepжaви.

Для cтвopєння нaлeжнoгo рiвня пeнсійнoгo зaбeзпeчeння в Укpaїні нeoбхiдним є фyнкцioнyвaння дpyгoгo рiвня пeнсійної cистeми, oскiльки йoгo впpoвaджeння cтaнe дocить пoтyжним фiнaнcoвим джepeлoм пoпoвнeння фiнaнcoвoї бaзи пeнсійної cфepи i бyдe cпpияти пiдвищeннy дoхoдiв гpoмaдян пeнсійнoгo вiкy.

Вoднoчac, cлiд зaзнaчити, щo нaкoпичувaльнa cистeмa являтиметьcя пoтyжним джepeлoм для eкoнoмiки, aджe цi кoшти бyдyть вклaдaтися в пpoєкти i в Укpaїні, a чacтинa iнвecyвaтиметьcя зa кopдoн для iх збepeжeння. Taкoж, впpoвaджeння нaкoпичувaльнoгo рiвня пeнсійнoгo cтpaxувaння дoзвoлить:

- змeншити «пoдaткoвий тиск» нa фoнд oплaти пpaci poбoтoдaвцiв зa рaхyнoк пepepaxyвaння чacтини oбoв'язкoвих пeнсійних внecкiв дo Нaкoпичувaльнoгo фoндy, щo здiйснювaтиметьcя iз зaрoбiткy пpacівникa;

- збільшити загальний розмір пенсійних виплат завдяки отриманню інвестиційного доходу;
- створити потужне джерело інвестиційних ресурсів для зростання національної економіки.

Крім того, запровадження другого рівня пенсійної системи сприятиме формуванню потужного джерела інвестиційних доходів для зростання національної економіки.

Зважаючи на це можемо констатувати, що головною позитивною рисою накопичувальної пенсійної системи є те, що вона відчутно усуває вплив фактору старіння населення, який призводить до неспроможності солідарного принципу фінансування.

Наразі для України це питання є актуальним тому, що демографічна ситуація в державі одна з найскладніших в Європі.

Тому очевидно, що в умовах розвитку ринкової глобалізації удосконалення системи пенсійного забезпечення є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики держави.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку і в довгостроковій перспективі України слід стимулювати всі зусилля на запровадження накопичувальної пенсійної системи. Адже, одним з важливих критеріїв ефективності системи пенсійного страхування в Україні наступних кількох років є запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка доповнить діючу солідарну пенсійну систему.

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9.07.2003 № 1058 // нормативні акти з фінансів. 2003. №20. С. 34-128.
2. Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення: Пояснювальна записка до проекту закону України від 27.12.2019 № 2683. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI01073A.html.
3. Рудик В. К. Пріоритети пенсійної реформи в Україні на сучасному етапі. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2017. Вип.13. Т. 1. С. 45-53.
4. Чеберяко О.В., Капушак Т.С. Запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного страхування. Економічний вісник. 2018. №2(20). С. 135-138.

СТАНОВЛЕННЯ ФІНТЕХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОВІД – 19

Зростаюча кількість користувачів Інтернету та смартфонів, а також наслідки фінансової кризи початку 21 століття призвели до цифризації багатьох фінансових продуктів [1]. Інновації разом із творчістю та підприємництвом створюють сукупність факторів, що стимулюють економічний розвиток. Інновації досить поширені з точки зору виробництва. Однак процес також є складним для фінансових послуг, включаючи страхування [2, 3].

FinTech, поєднання фінансових послуг та технологій, швидко розвивається протягом останнього десятиліття. Ми виділили чотири основні сегменти, де інноваційні цифрові продукти та послуги кидають виклик основним гравцям у галузі фінансових послуг:

- орієнтація на клієнтів,
- цифрові точки дотику,
- вищий рівень безпеки,
- зручність,
- складають основні елементи зростання.

FinTech проникає у сфери споживчого фінансування (Кредитування), які в даний час контролюються банками.

Варто виокремити три потенційно можливі сценарії щодо майбутнього фінансових послуг:

Перший варіант: банки пристосуються до технологічних інновацій або стануть партнерами FinTechs. Майже всі банки інтенсивно перевіряють ландшафт FinTech, багато з них мають власні інкубатори або активно інвестують у стартапи, щоб скористатися технологічною перевагою та швидким та гнучким процесом розробки продуктів.

Другий варіант: банки ігноруватимуть альтернативні форми FinTech. Це може бути так, якщо FinTechs намагаються масштабуватись і набути більшої актуальності. Багато стартапів зосереджуються на нішевих сегментах, які не загрожують основному бізнесу банків. Це може призвести до мирного співіснування з FinTechs, які займають різні нішеві ринки.

Третій варіант: FinTechs замінить банки як основного постачальника фінансових послуг для споживачів. Якщо банки не зможуть вдосконалити та впорядкувати внутрішні процеси та побудувати зручні цифрові точки взаємодії з клієнтами, вони, ймовірно, продовжуватимуть існувати, але без обслуговування своїх клієнтів інноваційними фінансовими продуктами. Це різко зменшить націнку та відповідно зменшить доречність банків для споживачів.

Заснований на ощадливій та гнучкій розробці продуктів, часто орієнтований на мобільний досвід користувачів [4], FinTechs переважно пропонують більш інноваційний асортимент продуктів, ніж традиційні банки [5].

Одним із прикладів розвитку тенденції FinTech є заміна дорогих автономних послуг більш економічно вигідною цифровою послугою [6, 7]. Наприклад, британська компанія TransferWise зосередилася на транскордонному переказі коштів. Вони пропонують прозорі послуги для своїх клієнтів, не користуючись фізичним відділенням банку.

TransferWise, PaySend, EasySend їх модель бізнесу пропонує зручний та економічно вигідний спосіб переказу грошових переказів у інші країни мільйонам своїх клієнтів. Оплата базується на валюті, з якої збираються конвертувати гроші та способі оплати. Збори різняться між фіксованою комісією та змінною комісією, наприклад, за операції у фунтах стерлінгів, і лише змінною комісією, тобто мінімальною комісією, яку потрібно сплатити в будь-якому випадку, наприклад, за операції в євро / доларах США.

Ковід-19 виступив активатором використання цифрових послуг, щодо послуг які передбачають міждержавний чи транснаціональний характер.

Список використаних джерел

1. Lisowski J., Chojan A. [InsurTech in CEE Region—Where Are We?](#) Global, Regional and Local Perspectives on the Economies of Southeastern Europe. 2021. Springer, Cham. 173-186.
2. Клапків Ю., Свірський В. Проблеми функціонування ринку страхових послуг в умовах поширення Covid-19. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2. С. 5-9.
3. Łyskawa K., Kędra, A., Klapkiv, L., Klapkiv, J. Digitalization in insurance companies. *Contemporary Issues In Business, Management And Economics Engineering: International Scientific Conference* (Vilnius, 9 – 10 May 2019). Vilnius: Published by Vilnius Gediminas Technical University Press, 2019. P. 842 – 852. DOI: <https://doi.org/10.3846/cibmee.2019.086.pp.842-852>.
4. Klapkiv Y., & Dluhopolska T. (2020). Changes in the Tertiary Education System in Pandemic Times: Comparison of Ukrainian and Polish Universities. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(1Sup2), 86-91. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/250>.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Існування різноманітних тісних взаємовпливів економіки, соціуму, культури та новітніх цифрових технологій сьогодні вже не ставиться під сумнів, а сприймається як цивілізаційний прорив. Новітні цифрові технології в економіці та міжкультурні глобальні зв'язки є базовими домінантами забезпечення співіснування людей у швидко розвиваючому соціумі. Особливо гостро постали питання розвитку культурно-традиційних аспектів в площині глобалізованого економічного соціуму на тлі масштабного втручання в соціум цифрових технологій. Це спричиняє проблему розуміння і збереження традиційних цінностей соціуму на тлі сталого впровадження досягнень цифрового суспільства.

Цифровий підхід є новою філософією бізнесу, що передбачає наявність та постійний розвиток зворотного зв'язку між суб'єктами підприємницьких відносин з приводу розвитку економіки, рушієм чого є інноваційні технології. Парадоксально, проте цифровізація полягає не в тотальному впровадженні технологій, а в глибинній трансформації стратегії бізнесу. Це повне оновлення чинної бізнес-моделі, а отже, переосмислення місії діяльності, процесів, інструментів і засобів [1, с. 55]. Таким чином, цифровізація – це двостороннє благо. Бізнес підвищує свою ефективність і оптимізує процеси виробництва, а користувачі отримують додаткові зручності. Так, наприклад в онлайн – відсутність черг, швидка доставка, віртуальне примірювання речей, так і в офлайн – безконтактна оплата, відеоконтроль черги, персоналізовані пропозиції на основі smart технологій.

Побудова цифрової економіки сьогодні веде до перетворень цивілізаційного характеру, пов'язаних з розповсюдженням інформаційних технологій в повсякденному житті (інтернет-речі, онлайн-послуги, комунікації в соціальних мережах). Цифрові технології стають ключовою домінантою бізнесу. Цифрові технології вже змінили характер взаємодії людей між собою, сім'єю, найближчим оточенням, колегами, друзями у спілкуванні; з суб'єктами бізнесу та державою в цілому. Одне ми повинні розуміти точно, в нових умовах цифровізації життя дуже стрімко переоформляються звичні форми комунікації, змінюються традиційні формати поведінки. Разом з можливостями приходять і нові загрози. Сучасним компаніям доводиться замислюватися не тільки про надання послуг і виробництво товарів. Для того, щоб залишатися на ринку, компаніям потрібно змінюватися зсередини, переглядаючи власні стратегії і системи управління на постійній основі. Сьогодні перед ними стоять завдання забезпечення захисту даних, сталого розвитку, трансформації свідомості користувачів тощо.

У цьому контексті, основними векторами суміщення традиційного і новітнього розвитку цифрової економіки, слід виокремити такі:

- вплив глобалізації на просторову орієнтацію населення;
- вимір культурного рівня населення;
- поширення міжкультурних зв'язків в світі;
- визначення ментального і традиційного впливу;
- збереження ціннісної основи суспільства і вироблення нових критеріїв цінності;
- осмислення формату цифрової економіки.

Отже, сучасний етап розвитку соціуму, позначений як етап «цифровізації суспільства», що переживає період свого становлення, здатний кардинально вплинути на звичні життєві цінності людства, коригувати традиції, образи і стиль життя. Тут поєднуються вектори технологічного, людського та інституційного капіталів, що формує нові, відмінні від раніше відомих тенденції та підходи вивчення, вимагає адекватної оцінки і швидкої реакції соціуму. При цьому людина, як головний ресурс економічного розвитку, має стати лідером змін, здатним створювати цифрові технології і керувати ними, при цьому берегти традиційні цінності, а не бути витісненою на периферію новітніми віртуальними способами з культурного середовища в глобальне.

Список використаних джерел

1. Гринько П. Л. Цифрова трансформація бізнесу в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні. БІЗНЕСІНФОРМ. 2020. № 3. С. 53-58.

Катерина ПРИШЛЯК

викладач,

Лілія БУЯК

аспірант

Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Цифровізація – одне з безперечних досягнень України останніх років. Досягнень, у яких ми випереджаємо навіть розвинуті країни Західної Європи. Щодо цього можна згадати електронні державні реєстри, різноманітні кабінети електронних сервісів, публічну кадастрову карту, електронний суд, запровадження ЄЦП/КЕП та ін.. Одним із таких напрямів є питання земельних торгів.

Цінними в науковому сенсі дослідженнями проблематики становлення цифрової економіки є наукові праці та практичні дослідження і розробки таких знаних учених й винахідників як В. Айзексон, С. Бранд, Дж. Вейлз, Е. Вільямс, Б. Гейтс, Б. Елбрехт, Д. Енгельбарт, Дж. Ліклайдер, Дж. Фон Нейман, Е. Петерс, С. Хантінгтон.

Українські вчені-економісти теж активно долучаються до творення понятійного апарату інституціональної палітри системних досліджень цифрової економіки аграрного сектору. Серед них імена В. Гройсмана, В. Гейця, А. Гриценка, Ю. Зайцева, С. Кубіва, О. Москаленко, Т. Єфименко. Але, разом з тим, значна кількість проблем щодо бачення концепції цифрового розвитку, видів продуктів даної економіки та послуг, які цифрова економіка продукує і надає, залишаються недостатньо розкритими.

До головних чинників, які впливають на розвиток кадастрових систем, відносяться глобалізація, урбанізація, електронне урядування, зміни клімату, потреби природокористування, технології 3D-візуалізації та аналізу, стандартизація, інтероперабельність.

Найбільш перспективними концепціями кадастру майбутнього можна вважати: точний кадастр; об'єктно-орієнтований кадастр; кадастри 3D/4D; кадастри реального часу; глобальні кадастри; органічні кадастри [1].

З точки зору технологічних трендів, кадастрові системи в майбутньому матимуть такі особливості:

- обліковувати третій вимір ландшафту та об'єктів, які сьогодні подекуди виходять за межі існуючої вже правової бази;

- кадастр буде поєднувати стратегічну та динамічну карту, щоб показати історичну еволюцію використання земель;

- кадастр буде багатофункціональним та зможе обслуговувати багато юрисдикцій;

- кадастр зможе бути глибоко інтегрований з соціальними мережами.

Перспективними технологіями кадастрово - реєстраційної діяльності варто вважати:

- модель суспільного землекористування (STDM);

- точковий кадастр;

- використання «цифрового пера»;

- краудсорсінговий кадастр або «Кадастр 2.0»;

- використання супутникових знімків високої роздільної здатності (HRSI) для швидкого встановлення меж та картографування сільської місцевості;

- використання ДЗЗ на малій висоті (LARSИ) [1].

У зв'язку з цим, на нашу думку, важливим кроком на шляху до прозорості ринку землі в Україні має стати перезавантаження державного земельного кадастру, яку можна поділити на такі етапи:

- створення ортофотопланів та 3-D моделі місцевості території України;

- наповнення відомостями ДЗК, що передбачає: стовідсоткову інвентаризацію державних сільськогосподарських земель; інвентаризацію решти державних земель; внесення відомостей про якісні характеристики земель;

- створення електронного реєстру сертифікованих інженерів-землевпорядників та геодезистів.

Значним потенціалом під час здійснення реєстрації речових прав на нерухоме майно характеризується технологія блокчейн (від англ. Block – блок, chain – ланцюг), яка передбачає

розподілене зберігання ланцюжка блоків певних транзакцій, які захищені від підробки та переробки. Кожен блок містить часову мітку та посилання на попередній блок хеш-дерева. Ця технологія може взагалі усунути державу від виконання нею функції гаранту речових прав на нерухомість, однак існують також і вагомі застереження щодо її можливого використання. Попри широке анонсоване «переведення кадастру на блокчейн», в Україні, фактично відбулося лише використання деяких елементів технології при видачі витягів з Державного земельного кадастру, а сама база даних кадастру на дану технологію не переводилася та не розповсюджувалась у відкритому доступі [3].

Вважаємо, що потрібно очікувати на «велике перезавантаження» оціночної діяльності. Головним рушійним елементом змін стане автоматизація оцінки, а також широке використання комп'ютерних моделей при оцінці нерухомості, яка базуватимуться на системах автоматизованого моніторингу і прогнозування ринкового середовища, а також технологіях нейромереж, Big Data та Deep Learning. Використання соціальних мереж стає перспективним джерелом інформації для оцінки майна.

Найбільш складно оцінювати технологічні перспективи розвитку землеустрою та територіального планування, зважаючи на те, що ця значною мірою спирається на усталені місцеві традиції, нормативну базу і підходи до проектування. Перспективними технологіями територіального планування мають стати: моделі просторової оптимізації; багатоагентні системи; системні динамічні моделі; розширений просторовий аналіз; створення віртуальних світів; нові методи візуалізації. Також слід очікувати на більш широке застосування веб-сервісів в територіальному плануванні та застосування у цій сфері краудсорсингу, коли проектне рішення буде ставати не результатом авторського задуму конкретного інженера-проектанта, а спільним досягненням місцевої спільноти небайдужих мешканців, котрі будуть висловлювати власне бачення щодо перспектив розвитку території через веб-інтерфейси різноманітних громадських обговорень та соціальних мереж.

В Україні за допомогою діджиталізації землекористування здійснюється інвентаризація с/г угідь. Вона є одним із складових елементів обліку майна сільськогосподарського підприємства, за допомогою якого проводиться контроль і перевірка наявності та стану земельних ділянок для забезпечення достовірності даних обліку та фінансової звітності. Закладено фундамент Національної інфраструктури просторових даних, вперше з'явиться цифрова топографічна база даних. Створюватимуть її за допомогою аерофотозйомки. 3D-моделі місцевості надаватимуть інформацію про земельні ресурси, лісові масиви, забудову, рослинність, лінії електромереж тощо [4].

Розвитку космічних технологій для моніторингу ефективності землекористування сприяють міжнародні програми, які діють в Україні. Так, Світовий банк за фінансової підтримки ЄС запустив в Україні пілотний проект супутникового моніторингу використання сільськогосподарських земель. Також Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України презентовано проект «Відкрита земля». Головна мета – забезпечити прозорість та відстежуваність земельних відносин, а також надати інформацію про власників земельних ділянок, вартість угод купівлі-продажу та оренди, концентрацію земель в одних руках тощо.

Основним інструментом названого проекту є геопортал, де зібрані результати обробки даних дистанційного зондування земель України, а також підключена публічна кадастрова карта. На одержаній карті геопорталу можна побачити межі земельних ділянок, чи вони обробляються чи ні, які культури там ростуть, яка зволоженість ґрунту та який індекс вегетації культур на момент зйомки тощо. За допомогою даних з геопорталу вирішуються питання незареєстрованих земель, які використовуються, але з яких не сплачуються податки.

На рівні громад, з метою ефективного використання земельних ресурсів, необхідним є моніторинг їх стану та ефективності використання, сплати податків, інвентаризація. Особливо це актуально в умовах завершення земельної реформи та передачі громадам сільськогосподарських угідь. ОТГ отримують можливість моніторингу використання сільськогосподарських земель та формування баз даних для громад, відстежувати використання землі та повноту сплачених податків.

Важливим є застосування геоінформаційних технологій як на державному, так і на регіональному рівнях для вертикальної (між різними рівнями управління) та горизонтальної (між господарствами або організаціями одного рівня) координацій дій.

Варто відмітити п'ять основних трендів із залучення сучасних ІТ-технологій:

- розвиток систем точного землеробства з використанням технологій глобальних навігаційних супутникових систем і систем дистанційного зондування Землі;
- безпілотні технології;
- системи віддаленого обліку і контролю матеріально-технічних цінностей;
- інтелектуальний аналіз даних і сценарне моделювання;
- агроскаутінг, який передбачає використання мобільних додатків для моніторингу стану землекористування у межах конкретного поля.

Список використаних джерел

1. Bennett, RM & ... [et al.] 2010, 'Cadastral futures: building a new vision for the nature and role of cadastres + power-point' FIG Peer Review Journal, pp. 15 p. + 21 slides.
2. Antwi, R., Bennett, R.M., de Vries, W.T., Lemmen, C.H.J. and Meijer, C. (2012) The requirements for point cadastres. In: FIG Working Week 2012, Rome, 6-10 May 2012 — Knowing to manage the territory, protect the environment, evaluate the cultural heritage. Rome: FIG. 2012. 11 p.
3. Власов А. И. Системный анализ технологии обмена и хранения данных blockchain. Современные технологии. Системный анализ. Моделирование, 2017. № 3(55). С.75–83.
4. Діджиталізація у сфері земельних відносин. URL: <https://agropolit.com/blog/350-didjitalizatsiya-u-sferi-zemelnih-vidnosin>.
5. Губар Ю., Хавар Ю., Ваш Я. Шляхи розвитку національних кадастрових систем. Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва. 2021. Випуск І (41). С. 151-163
6. Закон України "Про Державний земельний кадастр" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

ЦИФРОВІ НАВИЧКИ У ТРАНСФОРМОВАНОМУ СВІТІ: ХТО ТАКІ ЦИФРОВІ ОБЛІКОВЦІ-АНАЛІТИКИ?

Розвиток цифрових технологій є доволі популярною темою для обговорення. Усі ми живемо у новій реальності та є причетними до цифрової трансформації. Ця еволюція прискорюється і триватиме, а технології проникатимуть у нові сфери, які й не передбачалося. Цифровим стає спосіб життя споживачів та організацій. Чимало сказано і написано про те, що цифровізація змінює характер взаємодії та способи ведення бізнесу. Зараз для організацій питання полягає не стільки в тому, чи вони здійснять діджиталізацію, а в тому, як швидко вони скористаються цими можливостями та залишаться актуальними для своїх клієнтів.

Еволюція технологій та еволюція професії тісно переплітаються. У цьому контексті надзвичайно важливо визначитися з тим, якими повинні бути знання та навички фахівців у сфері обліку та фінансів. Традиційні інструменти, з якими вони пов'язані, такі як програми для роботи з електронними таблицями, поступаються місцем новим технологіям, які спираються на різні джерела даних, візуально представляють ці дані та використовують Meta Language для прогнозування тенденцій.

Щоб стати відповідними для ринку праці зараз і в майбутньому, фахівцям з обліку та фінансів слід прийняти цю цифрову зміну, визнаючи, що світ постійно рухається вперед і необхідно опановувати навички, необхідні для використання цифрових інструментів та впровадження нових бізнес-моделей. Для цифрового завтра життєво важливо передбачити його потреби зараз.

Для обліковців цифрова трансформація є можливістю повернути «втрачені позиції». Адже перед фінансовими працівниками 10 – 20 років тому висувалося два основних завдання – підготувати звіти для різних органів влади та оптимізувати оподаткування. Зараз завдяки вдосконаленим технологіям більшість із цих завдань виконуються автоматично, в результаті чого відповідні навички не настільки важливі, як раніше. Натомість важливіше розуміти інформаційні потоки, управляти та аналізувати цю інформацію.

Сьогодні формується новий тип професіоналів: цифровий обліковець-аналітик, який розуміє, як обробляти дані на рівні IT-спеціаліста, та аналізувати їх як фінансист, щоб підготувати рішення керівнику задля покращення бізнесу. Володіння знаннями для розуміння бізнес-моделі, контексту, в якому використовується технологія, та потоків даних у межах організації, а також вміння аналізувати та аргументовано переконувати інших дозволяє фахівцям з цифрового обліку та аналізу збільшувати вартість своїх організацій.

Також прослідковується зв'язок між цифровими компетенціями фахівців з обліку та фінансів і тією роллю, яку вони відіграють в організаціях. Цифра суттєво позначається на всіх сферах бізнесу, включаючи аналітику, ефективність процесів та залучення клієнтів. І якщо до недавнього часу інформаційні технології відігравали роль функціоналу, який підлаштовувався під існуючі бізнес-процеси, то на даний час цифрові рішення визначають порядок формування бізнес-моделі організації. За умови, що рівень цифрової грамотності головного бухгалтера (фінансового директора), який здійснює керівництво фінансовими потоками і є ключовим гравцем у процесі стратегічного планування, є високим, тоді він зможе реалізовувати технологічно «продвинутий» діловий порядок денний. Якщо ж ні, – тоді ці функції делегуються IT-директору, або хтось інший заповнить цю нішу, що може відповідним чином позначитися на ефективності управління бізнесом.

У звіті «Професійні обліковці – майбутнє: призвідники змін і майбутні навички» глобальної професійної організації Асоціація присяжних сертифікованих бухгалтерів (ACCA) у 2016 році цифрова компетенція визначена як «поінформованість та застосування існуючих та нових цифрових технологій, можливостей, практик, стратегій та культури». За даними цього дослідження цифрова грамотність є важливою складовою професійних компетентностей сертифікованого бухгалтера поряд з такими якостями як технічна та етична компетентність, досвід, інтелект, креативність, бачення, емоційна складова [1].

У звіті «Цифровий обліковець: цифрові навички у трансформованому світі» цієї ж асоціації, оприлюдненому у березні 2020 року, йдеться: «Важливо визнати, що цифрові навички є визначальною частиною робочого місця, і ми, як професіонали у галузі фінансів та обліку, повинні сприймати стійку потребу в них. Просто визнати еволюцію, що відбувається, важливим кроком, а ігнорування – потенційним ризиком» [2].

Інформація у цьому звіті базується на інтерв'ю та круглих столах, проведених з членами ACCA та іншими зацікавленими сторонами. Звіт спирається на результати опитування 4264 фахівців з обліку та фінансів, включаючи членів ACCA, філій та студентів, проведеного у листопаді 2019 року.

Серед іншого у цьому звіті також зазначається, що на поставлене запитання «Чи відповідають цифрові навички професії бухгалтера та фінансів?» в опитуванні, яке стало частиною цього дослідження, 89% респондентів вважали їх актуальними або дуже актуальними. А 63% опитаних респондентів заявили, що вони мають достатньо цифрових навичок, щоб виконувати свої функції [2]. І хоча технології є головним рушієм, що перетворює світ праці, також існує ряд інших призвідників, таких як зміна робочого простору бухгалтера, зміна соціальних норм та цінностей, нові типи та рівні зв'язку, а також прогнози демографічних показників.

Дослідження ACCA «Готові до майбутнього: кар'єра бухгалтерії в 2020-х роках» присвячене вивченню тенденцій зміни кар'єри в бухгалтерії [3]. Це перспективні можливості на майбутнє, оскільки обліковій професії відводиться чільне місце у забезпеченні сталого розвитку організацій. Очікується, що напрямки кар'єрного розвитку в цій професії стануть більш різноманітними, а професійна діяльність буде еволюціонувати, оскільки завдяки інноваційним технологіям грань у розподілі робіт між людьми та машинами буде стиратися.

Таким чином, у формуванні конкурентоспроможного обліковця зростає значення його цифрових компетентностей, а перспектива бухгалтерської професії пов'язана із загальним рівнем цифрової грамотності її представників та активної ролі у сприйнятті прийдешніх змін.

Список використаних джерел

1. Professional Skills – the Future: Drivers of Change and Future Skills. ACCA, 2016. URL: <https://www.accaglobal.com/content/dam/membersbeta/images/campaigns/pa-tf/pi-professional-accountants-the-future.pdf>.
2. The digital accountant: Digital skills in a transformed world. ACCA, 2020. URL: https://www.accaglobal.com/in/en/professional-insights/technology/The_Digital_Accountant.html
3. Future Ready: Accountancy Careers in the 2020s. ACCA, 2020. URL: https://www.accaglobal.com/uk/en/professional-insights/pro-accountants-thefuture/future_ready_2020s.html.

Людмила УНІЯТ

д.е.н., доцент

Західноукраїнський національний університет,

Павло УНІЯТ

магістрант

Міжнародна академія управління персоналом

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ
ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Подальший розвиток будь-якого підприємства, галузі та країни загалом не може відбуватися без використання інновацій, техніко-технологічних рішень та їх цифровізації, оскільки рівень активізації останніх визначають загальний рівень конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Тому всеохопне впровадження інновацій сприяє підвищенню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості агропродовольчої продукції, нарощуванню її обсягів і зростанню ефективності сільськогосподарського виробництва, що дає змогу залучати більші обсяги інвестицій [1].

Особливої актуальності набуває пошук таких інноваційних рішень, які би забезпечили підвищення ефективності функціонування аграрної сфери в умовах обмеженості та збіднення природних ресурсів. Назріла об'єктивна необхідність постійного впровадження новітніх розробок як запорука сталого розвитку сільського господарства.

Сільське господарство України, незважаючи на нестабільність інноваційної активності, намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки й запровадити їх у власне виробництво. Свідченням цього є застосування новітніх технологій у землеробстві, рослинництві й інших сферах, які використовують провідні підприємства на території нашої держави, зокрема: «Контінентал Фармерз Груп» (колишній «Агрохолдинг Мрія»), Холдинг «Кернел Груп», ПАТ «Укрлендфармінг» й ін. На основі використання передового досвіду європейських компаній інноваційна діяльність цих підприємств сприяє розвитку сільського господарства країни і підвищенню рівня її конкурентоспроможності [1; 2; 3].

Важливим вектором розвитку рослинництва є інформаційно-комунікаційні технології, зокрема досягнення космічної галузі, – найбільш доцільна умова поліпшення розвитку аграрного виробництва. Це набуває певної актуальності у сучасних умовах, оскільки наявність великих територій аграрної сфери зумовлює необхідність отримання швидкої інформації про стан ресурсів, ефективного використання природно-ресурсного потенціалу і матеріально-технічних ресурсів, прогнозування врожайності, впровадження сучасних систем землекористування й інформаційних агротехнологій, що потребує розробки і впровадження інноваційних інформаційних технологій. До таких систем належать: Global Positioning System (GPS), «Rapid Eye», CORINE Land Cover (Coordination of information on the environment). Водночас в УААН розроблено концепцію науково-технічної Програми «Моніторинг агроресурсів та прогнозування їх стану з використанням даних дистанційного зондування» (Агрокосмос), що сприятиме координації космічних науково-технічних робіт в аграрній сфері й створенню державної інформаційної системи моніторингу ресурсів [1; 3].

З метою планування агрономічної роботи у точних технологіях використовуються електронні карти полів (ЕКП). Їх одержують шляхом фотографування з космосу або літака спеціальними цифровими камерами для фотографування та формування електронних карт полів. Ці карти бувають різного ступеня розділення: космокарта полів, векторна карта і тематична карта (вона призначена для користувача).

Електронна карта полів дає можливість:

- здійснювати чіткий облік та суворий контроль усіх сільськогосподарських операцій, оскільки вона спирається на точні знання щодо: площ полів, протяжності доріг, основних характеристик полів та ін.;

- проводити більш повний аналіз умов, що впливають на ріст рослин на цьому конкретному полі (або навіть на ділянках 100 x 100 м чи 10 x 10 м);

– здійснювати оптимізацію виробництва з метою отримання максимального прибутку і раціонального використання всіх ресурсів, що беруть участь у виробництві.

Електронні карти полів у підприємстві використовуються для: реєстрації земельних ділянок та визначення їхньої площі й меж; розрахунку сівозміни; моніторингу рухомих об'єктів; організації перевезень; картування урожайності; вивчення ґрунтів; статистичного і тематичного аналізу даних тощо.

Науково-технічний прогрес стимулював різкий розвиток нанотехнологій, який спостерігається в усіх сферах сільського господарства, серед яких також техніка і система добрив. Нанотехнології визначають сукупність методів та прийомів, що гарантують можливість контролювано створювати і модифікувати об'єкти, які мають принципово нові якості й дають змогу здійснити їхню інтеграцію у системи, що повноцінно функціонують.

Впровадження та застосування цих технологій у галузь рослинництва створюють позитивний ефект і впливають на підвищення врожайності, економію витрат, раціональне використання ресурсів тощо, незважаючи на проблеми, які існують у нашій державі нині: нормативно-правові, інституційні, економічні, матеріально-технічні й ін., вони гальмують інноваційний розвиток агропромислового виробництва.

Головним напрямом підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності розвитку сільського господарства у підприємствах України має бути запровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій на основі застосування методів цифрової економіки. Саме цифрова економіка стала акселератором значного підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва і тваринництва у підприємствах АПК.

Застосування метеостанцій в агровиробництві дає змогу:

- визначити оптимальні погодні умови для проведення технологічних операцій (сівба сільськогосподарських культур, збирання врожаю, косіння багаторічних і однорічних трав на сіно, боротьба зі шкідниками та хворобами й ін.);

- прогнозувати врожайність усіх сільськогосподарських культур на основі моніторингу за рівнем забезпечення поживних речовин у певні агротехнічні терміни (наявність у ґрунті мікро- і макроелементів, вміст гумусу, кислотність та ін.);

- встановити оптимальну необхідність включення системи поливу.

Використання безпілотних апаратів (дронів) у сільському господарстві здійснюється у межах системи онлайн-моніторингу і з транспортною функцією, зокрема для: планування карт-завдань на посів (безпілотні апарати здатні створювати точні 3D-карти); аналізу вегетації (надає дані для іригації й управління рівнем азоту); внесення засобів захисту рослин (дрони можуть летіти на заданій висоті над рослинами, розпорошувати визначену норму хімікатів або вносити біологічне підживлення у ґрунт). У безпілотнику застосовуються сенсори, що дають йому змогу регулювати висоту в міру зміни топографії та географії й таким чином уникати зіткнень з об'єктами. В результаті зменшується кількість хімікатів, що сприяє економії бюджету. Сучасні технології дають змогу дронам швидше та ефективніше вносити хімікати порівняно із традиційним використанням обприскувачів.

Таким чином, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у агропромислових підприємствах, зокрема в рослинництві – є рушійною силою інноваційного розвитку економіки та надійною основою забезпечення сталого рівня ефективного господарювання і отримання кращих результатів у конкурентному середовищі.

На жаль, інформаційно-комунікаційні технології у підприємствах АПК використовуються не комплексно, а фрагментарно, що значно знижує загальний позитивний ефект від їхнього застосування.

Список використаних джерел

1. Уніят Л.М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с.

2. Крачок Л. І. Новітні технології у сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження. Сталий розвиток економіки. 2013. № 3. С. 224–231.

3. Лобас М. Г., Россоха В. В., Соколов Д. О. Управління інноваційно-технологічним розвитком агросфери: моногр. / за ред. М. Г. Лобаса. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 416 с.

Неля ЧОРНА

д.е.н., професор,

Ніна ТКАЧУК

слухачка магістерської програми

Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ, БЛОКЧЕЙНУ ТА ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Сьогодні фінансові системи багатьох країн ідеалізуються і прогресують у контексті поширення ІТ-технологій, розвитку глобалізації та загальної комп'ютеризації. Протягом останніх років наше суспільство формується як безготівкове, вже досить рідко використовується готівка та досить часто виконуються трансакції з цифровими валютами. Спостерігаємо, як уряди багатьох держав готуються або вже запроваджують централізовані електронні гроші, які є перспективним інструментом валютно-грошової системи. У той же час децентралізована криптовалюта буде набувати все ширшого використання в усіх секторах економіки.

На даний момент існує дуже велика кількість криптовалют; ринок налічує біля 1,5 тисячі видів, ця сфера успішно функціонує. Сервіси криптовалют (Bitcoin, Ethereum, Litecoin, Dash, Monero та ін.) зробили сильний крок уперед за доволі невеликий час.

Криптовалюта приховує величезний фінансовий потенціал. Так, нещодавнє дослідження Technology Tipping Points and Societal Impact, проведене в рамках Всесвітнього економічного форуму (WEF), показало, що переломний момент для Bitcoin настане до 2025 року. На думку понад 58 % опитаних із 800 керівників компаній і фахівців, на цей момент близько 10 % світового ВВП проходить через системи віртуальних валют [2]. Водночас дослідження, проведене англійською компанією Magister Advisors, яка займається консалтингом технологічної галузі у сфері M&A, показало, що топ-100 фінансових компаній витратять близько 1 млрд доларів за наступні два роки на проекти, пов'язані зі системою шифрування, яка є в основі будь-якої криптовалюти. Крім того, згідно з отриманими даними, біткоїн може стати шостою за обсягом резервною валютою у світі протягом найближчих 15 років [4].

Проаналізувавши дослідження криптовалюти на світовому рівні, можна зауважити, що виділяють як її переваги, так і недоліки. До переваг відносять: 1) відкритий код алгоритму; 2) анонімність трансакцій; 3) децентралізований характер; 4) не схильна до інфляції; 5) захищеність.

Також назвемо недоліки валюти: 1) через відсутність регулятивних механізмів немає гарантій збереження електронних криптогаманців; 2) з боку національних регуляторів можливі негативні дії щодо неї; 3) втрата пароля до електронного криптогаманця або його непрацездатність ведуть до безповоротної втрати валюти; 4) з підвищенням рівня складності стає нерентабельним майнінг криптовалют на обладнанні окремих користувачів.

Блокчейн – це технологія обробки, зберігання інформації та ідентифікації клієнтів. З англійської перекладається «ланцюжок блоків». Технологія була запроваджена в 2008 році. Основні особливості блокчейн технології: 1) прозорість – в блокчейні зберігаються дані про всі проведені операції за всю історію створення системи; 2) стабільність - ви не можете видалити або замінити інформацію «заднім числом», а тільки здійснити нову угоду; 3) незалежність – інформація зберігається не на одному центральному сервері, а на безлічі комп'ютерів учасників мережі.

Проте, система блокчейн має і недоліки. Наприклад, оскільки дані зберігаються на всіх комп'ютерах учасників, для реєстрації операцій потрібна обробка великих обсягів даних, а це викликає підвищені вимоги до комп'ютера та до швидкості інтернету для учасників мережі. Це також сприяє великим енерговитратам на обслуговування операцій в системі.

Достатньо великим мінусом також є те, що технологія блокчейн не регулюється жодним законодавством, а це несе додаткові юридичні ризики, наприклад, якщо ваш рахунок буде зламаний хакерами [6].

Електронний бізнес (E-business) – це ведення будь-якої бізнес-діяльності у глобальних телекомунікаційних мережах, зокрема в Інтернет; це якісно нова модель інтегрованої економічної

діяльності, яка базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій та мереж як основного засобу виробництва.

Е-бізнес включає в себе якісно нові методи роботи компаній, що надає можливість забезпечити конкурентні переваги за рахунок зменшення видатків на взаємодію, розширення ринків і сфери діяльності та виявлення нових каналів збуту [5].

Проведені дослідження дозволяють виділити проблеми, які негативно впливають на розвиток українського ринку онлайн-торгівлі: 1) відсутність врегульованої законодавчої бази; 2) відсутність Інтернету в регіонах або часткове покриття їх території; 3) невідповідність рівня розвитку торговельних підприємств, якості обслуговування запитам споживачів [3].

В теперішніх умовах подальша цифровізація економіки є неминучою – вона підвищує комфорт споживачів і знижує їх витрати, дозволяє компаніям доносити свої послуги без посередників. Спостерігаючи еволюціонування електронних грошей і розширення сфери їх застосування на світових фінансових ринках, Національний банк України висловив готовність до спільної роботи з Bitcoin Foundation над новим проєктом української Bitlicense [1].

Розвиток електронного бізнесу значною мірою буде залежати від державної політики у даній сфері діяльності, в першу чергу, від належної нормативно-законодавчої бази. Вирішення питань правового регулювання сфери інтернет-послуг повинно стати основою для врегулювання наявних й потенційних ризиків, серед яких: ухилення від податків, шахрайство, порушення прав інтелектуальної власності та ін.

Також, держава повинна приділити більше уваги таким питанням, як: податкові пільги в сфері електронного бізнесу, вкладання коштів в освіту, високі технології, розвиток інтернету, а також організацію їх інфраструктури [5].

Список використаних джерел

1. U.S. Agencies to Say Bitcoins Offer Legitimate Benefits. Bloomberg, 18.11.2013. URL: www.bloomberg.com
2. Дубенский В. С. Эволюция Bitcoin. Почему валюты боится власть? Частный предприниматель. Портал предпринимателей Украины. 2015. 10 ноября. URL: <http://chp.com.ua/all-news/item/37954-evolyutsiyabitcoinpochemu-valyuty-boitsyavlast>
3. Кобелев О. Актуальные проблемы электронной коммерции Украины. Маркетинг. 2010. № 4. С. 3 - 15.
4. Сидор Г. В., Андрусів У. Я., Давидовська Г. І. Криптовалюта – гроші майбутнього. Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 26 - 27 квіт. 2018 р.). в 2-х томах. Т. 2. Дніпро, 2018. С. 304 - 306.
5. Тенденції та проблеми розвитку електронного бізнесу в Україні. URL: <https://xreferat.com/60/6147-1-tendenc-ta-problemi-rozvitku-elektronnogo-b-znesu-v-ukra-n.html>
6. Що таке блокчейн? URL: https://bankchart.com.ua/finansoviy_gid/investitsiyi/statti/scho_take_blokcheyn_

СЕКЦІЯ 2.
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
МІКРО-, МЕЗО- І МАКРОРІВНЯ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Piotr PACZÓSKI

doktorant

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Polska

KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI MIEJSKIEJ

Arystoteles, odnosząc się do kwestii właściwego urządzenia państwa /miasta – przyp. autora/, twierdził, że „Celem jego jest zapewnić obywatelom szczęśliwe życie...”¹. Naturalną dążnością każdego człowieka i całych społeczności jest lepsze, oby szczęśliwe, życie. Są tacy, którzy, jak Jeremy Bentham², uważają, że szczęście można zmierzyć. Przekonuje on: „Po pierwsze, zastanów się, ile przyjemności daje ci konkretna czynność. Weź pod uwagę to, ile trwa, jak jest intensywna, jaka jest szansa, że przyczyni się do innych przyjemności. Potem odejmij wszystkie przykrości, jakie może spowodować twoje działanie. To, co pozostanie, to wartość szczęścia twojego działania. Bentham określał ją mianem użyteczności [...], bo im więcej przyjemności daje określone działanie, tym bardziej jest użyteczne ze społecznego punktu widzenia.”³ Jakkolwiek filozoficzne to ujęcie sprawy, to jednak bardzo przystające, w sensie pragmatycznym, do istoty funkcjonowania miasta i jego społeczności.

Ludzie zakładając miasto, budują je, organizują, rozwijają po to, aby spełniało ono na jak najwyższym poziomie i w jak najszerszym zakresie ich oczekiwania, czyli zaspokajało potrzeby. Uwagę zwraca w tym rozumowaniu niezwykle ważna kwestia społeczności, a więc pewnej zbiorowości ludzi, z której również, obok elementów materialnych i infrastrukturalnych, a także administracyjnych składa się miasto. Żyją oni w tym samym miejscu, pracują, wypoczywają. Korzystają z miasta w szerokim tego słowa znaczeniu, sami dostosowując się do okoliczności, ale jednocześnie kształtują miasto wedle potrzeb indywidualnych, nade wszystko jednak uwzględniając oczekiwania ogółu, poprzez co stanowią wspólnotę miejską. Siłą rzeczy zatem, z miastem się utożsamiają.

Tożsamość społeczną można określić jako zjawisko, którego istota polega na przyjęciu przez członków danej społeczności pewnych norm i wartości uznawanych za wspólne dla wszystkich jej członków. Do tego, im więcej mają członkowie zbiorowości powodów do tego, aby czuć się ważnymi, docenianymi, to w tym większym stopniu będą czuć szacunek do siebie nawzajem i tym silniejszą będą czuć więź z całą społecznością – w kontekście niniejszej pracy idzie oczywiście o społeczność miejską, gospodarującą na majątku miasta, w jego ścisłym obszarze terytorialnym, z uwzględnieniem rozmaitych relacji wewnątrz samego miasta, jak i interakcji z otoczeniem.

Można też powiedzieć, że tożsamość społeczna jest przejawem uświadamiania oraz okazywania zarówno sobie, jak i innym poczucia identyfikacji z całokształtem rzeczywistości społecznej. Wynika stąd, iż ma ona charakter obiektywny oraz subiektywny. W pierwszym przypadku mamy do czynienia ze zjawiskiem, w którym ważne są odgrywane przez jednostkę rozmaite role, zajmowane pozycje hierarchiczne, oraz relacje pomiędzy tą jednostką a grupą, czy grupami społecznymi/ np. miejskimi zbiorowościami ludzkimi/, w drugim zaś przypadku idzie o integralność i suwerenność jednostki /w rozumieniu prawa do indywidualizmu/, choć zawsze przecież są one w ścisłym związku z tożsamością społeczną w znaczeniu ogólniejszym.

¹ Arystoteles, *Polityka*, Księga siódma *Urządzenie najlepszego państwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, str. 183

² Bentham J. /1748 – 1832/, angielski prawnik, filozof i ekonomista. Reformator instytucji prawnych i społecznych. Jedną z najsłynniejszych jego myśli było przekonanie, że ludzie pragną w życiu przede wszystkim przyjemności cielesnych, które są dla nich ważniejsze niż dobro świata /przyp. autora/

³ Warburton N., *Krótką historia filozofii*, Wydawnictwo RM, Warszawa 2011, str. 129.

Różne są źródła identyfikowania się z daną społecznością. Bez wątpienia jednak do powszechnych należą utożsamianie się na zasadzie: podobieństwa rodowodu historycznego, pochodzenia etnicznego i narodowego, wspólnoty miejsca zamieszkiwania, powiązań gospodarczych, kultury, obyczajów, zbieżności poglądów politycznych, wyznań religijnych itp. Jeśli na tej kanwie kształtują się poprawnie zasadnicze relacje pomiędzy poszczególnymi członkami, czy grupami danej społeczności miejskiej, to o wiele łatwiej jest funkcjonować w wymiarze teraźniejszym, łatwiej jest określać i realizować wspólne cele, a to jest przecież realny przejaw tożsamości społeczności miejskiej. Zjawiska charakterystycznego dla tego konkretnego miasta. Naturalnie jest ono zauważalne przez tę społeczność, ale także przez otoczenie. Oczywiście, każde miasto pod względem społecznym ma swoją specyfikę, ale podobieństw pomiędzy miastami jest, przyjąć można, więcej niż różnic.

Tożsamości pojęciowo bliska jest świadomość. Jednakże różnica pomiędzy nimi polega na stosunku do przedmiotu. I tak np., tożsamość społeczności miejskiej ma swe źródła w procesie powstawania miasta i jego funkcjonowaniu, odnosi się także do tradycji kulturalnych, etnicznych i narodowościowych oraz całej sfery gospodarczej, jak to już wskazywano wcześniej, natomiast świadomość ma swe źródło w subiektywnych emocjach – poczuciu przynależności do pewnej wspólnoty. Działanie tych wszystkich czynników razem przez dłuższy czas powoduje, iż każde miasto jest w znacznej mierze niepowtarzalnym bytem. Charakteryzuje się pewnymi cechami, odróżniającymi je od innych miast, a więc także ich społeczności.

Tożsamość społeczności miejskiej „oznacza zatem [...]zdefiniowane cechy jakiejś zbiorowości, istniejące obiektywnie lub nieodłączne od ich odczuwania przez jednostki lub zbiorowości. [...] Częścią tożsamości [...] mogą być pomosty łączące ludzi z określonym i obyczajowo zdefiniowanym miejscem nazywanym małą ojczyzną albo mikropolis – miastem osobistym, które oznacza osobiste albo własne miasto w mieście, [...] a zarazem przenosić wyrażającą najbliższy rzeczywistości i najprawdziwszy sposób kontaktu z miejskim środowiskiem.”⁴

A.Majer przypomina⁵, iż po II wojnie światowej, w szczególności w Europie Środkowo-Wschodniej, doszło do dużych i gwałtownych zmian migracyjnych. Wyrazem tego było przemieszczanie się wielkich rzesz ludności ze wschodu na zachód, jak to miało miejsce chociażby w przypadku Polski.⁶Charakterystycznym było także zjawisko przepływu ludności wiejskiej do miast, jako efektu uprzemysłowienia. Z biegiem czasu zaczęto większą wagę przykładąć do zagospodarowywania przestrzeni miejskiej, kulturowych funkcji centrów miast i aktywizowania kulturalnego przedmieść, ról różnych kategorii i warstw mieszkańców, podejmowano próby tworzenia nowych tradycji w miejscu zamieszkania. Zaczęło się rodzić zjawisko tożsamości lokalnej, odnoszącej się do ściśle określonego terytorium, czyli miejsca, które charakteryzowało się specyficznymi cechami społecznymi, kulturowymi, gospodarczymi, topograficznymi, przyrodniczymi, klimatycznymi, a odróżniającymi w sposób zauważalny od innych przestrzennych i społecznych układów osadniczych.

Tę lokalną tożsamość A. Majer ujmuje w następujących aspektach, mianowicie:

„Po pierwsze: Tożsamość lokalna może mieć charakter wewnętrzny, zwłaszcza wtedy, gdy stanowi fundament autoidentyfikacji mieszkańców miasta [...], albo też zewnętrzny, wówczas gdy składają się na nią opinie, przekonania, czy sądy pochodzące spoza danego terytorium [...].

Po drugie: Tożsamość lokalna może składać się z trzech warstw, czyli z tego, co w danym mieście, [...] materialne /polis/, z tego, co niematerialne – a zatem z przekonań, poglądów, opinii, odczuć, czyli metapolis, i z tego, co istnieje jako zinternalizowane w świadomości, a zatem ze wspomnień, wyobrażeń i idealizacji na użytek każdej jednostki, [...] jako [...] miasta osobistego. Te trzy warstw, nieodłącznie związane z kulturą, w każdym aspekcie są wielopłaszczyznowo złożone jak sama kultura. Jednak dzięki temu tubylec czy przybysz-turysta będzie miał przed oczyma różne sposoby manifestowania się tożsamości, poczynając od historycznego wizerunku miasta po aktualne obrazy dzielnic lub ulic, różniących się stanem utrzymania, rodzajem zabudowy, poziomem zamożności mieszkańców, aż po tożsamość konkretnych miejsc czy ich otoczenia.

Po trzecie: W obrębie tożsamości lokalnej można wyróżnić elementy stałe i zmienne. Do elementów stałych zalicza się stanowiące jej fundament lokalizacja geograficzna i warunki przyrodnicze /klimat,

⁴ Majer A., *Miasto w socjologii. Wybrane tematy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020, str. 167

⁵ Ibidem, str. 174 - 181

⁶ Migracje odbywały się także z powodów wynikających z powrotów więźniów obozów koncentracyjnych, robotników przymusowych, czy demobilizacji żołnierzy.

uksztalowanie terenu, zasoby wodne oraz wartość i jakość ziemi/, historyczne losy i dziedzictwo kulturowe. Obok nich znaczny wpływ mogą mieć elementy zmienne w czasie: sytuacja rynkowa, cele rozwojowe, kultura organizacyjna, a także potencjał intelektualny lub zgromadzony potencjał finansowy.”⁷

Warto także zauważyć, iż tożsamość miejska kształtowana i pogłębianą jest w rezultacie świadomego szacunku do spuścizny historycznej i dziedzictwa kulturowego, doceniania walorów architektury mieszkalnej i przemysłowej – rewitalizacji i nowej aranżacji obiektów historycznych. Niebagatelną rolę odgrywa wzrost świadomości obywatelskiej mieszkańców miast. Mieszkańcy ci oczekują od władz miejskich przemyślanej, wychodzącej naprzeciw ich oczekiwaniom⁸, polityki miejskiej z równoczesną partycypacją społeczną. Znaczenie mają także zjawiska napływu do miast ludności z innych regionów, a także, co zauważalne jest w ostatnich latach, również z innych państw /w przypadku Polski, chociażby z państw byłego Związku Radzieckiego, głównie z Ukrainy i Białorusi/.

Tożsamość nadaje miastu i jego obywatelom swego rodzaju wyjątkowość, pełniąc jednocześnie rolę identyfikatora, prowadzi do integracji społeczności miejskiej.

Z tożsamością, jak już wcześniej wspomniano, powiązana jest ściśle świadomość, która może przybierać postać jednostkową, w wymiarze pojedynczego człowieka, np. obywatela miasta lub mieć wymiar szerszy, np. społeczności miejskiej. W obu tych przypadkach chodzi o jednostkową lub społeczną postawę w stosunku do miasta, opartą na doświadczeniu i emocjach. Idzie tu przede wszystkim o to, że przyjmując za oczywiste założenie, iż miasto jest przestrzenią wspólną zbiorowości ludzkiej, to na tej podstawie zachodzą procesy przeżywania, doznawania i oceny wszelkiego rodzaju relacji z tą przestrzenią. Świadomość obywateli miasta odnosi się więc do rozmaitych zjawisk zachodzących w mieście - gospodarczych oraz panujących stosunków społecznych.

Świadomość można także traktować jako kompilację wrażeń /obserwacji, wspomnień/, które rodzą rozmaite interakcje w relacjach ze społecznym i materialnym środowiskiem miejskim. Przy czym analizę świadomości społeczności miejskiej, należy pamiętać, zawsze odnosić trzeba do określonych warunków, czyli czasu i miejsca, a także uwarunkowań gospodarczych, społecznych, kulturalnych i politycznych, które warunkują system wartości sankcjonowany przez daną społeczność miejską.

Literatura

1. Arystoteles, *Polityka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
2. Warburton N., *Krótką historia filozofii*, Wydawnictwo RM, Warszawa 2011.
3. Majda T., Mironowicz I., [red.], *Manifesty urbanistyczne*, Akapit-DTP, Warszawa 2017.
4. Majer A., *Miasto w socjologii. Wybrane tematy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020.

⁷ Ibidem, str. 175 – 176

⁸ Szeroko na ten temat w: Majda T., Mironowicz I., [red.], *Manifesty urbanistyczne*, Akapit-DTP, Warszawa 2017, w szczególności rozdział *Nowa Karta Ateńska. Zasady planowania miast*, Cz. 3 p.t. *Zaspokojenie potrzeb miasta przyszłości i oczekiwania jego mieszkańców*, str. 44

Maryna SHCHERBATA
PhD, associate Professor
Jiangsu Normal University,
Tongshan QU
Xuzhou Shi,
Jiangsu Sheng, China

FOREIGN ECONOMIC RELATIONS OF UKRAINE AND CHINA IN THE AGRICULTURAL SECTOR

According to the results of 2020, the trade turnover between Ukraine and China increased by 20.5% - this is up to \$ 15.4 billion, of which exports doubled - up to \$ 7.1 billion. These data were given by the press service of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine.

In the Asian region, China is Ukraine's main trading partner. According to the results of 2020, the trade turnover between these countries increased by 20.5% - up to 15.4 billion dollars, of which exports doubled - up to 7.1 billion dollars. Agricultural products account for more than half of Ukrainian exports to China. Also, Ukraine is interested in further increasing trade supplies and expanding commodity positions [1].

The leaders of the two countries discussed the state of the Ukrainian-Chinese cooperation in the fields of trade, investment and agriculture. During the discussion, the priorities of cooperation between the countries for 2021 were noted. The goals were set for holding meetings of the bilateral bodies of sectoral cooperation in the fields of investment, trade, agriculture and the agrarian industry this year.

According to statistics, in January-February of this year, trade between Ukraine and China amounted to \$ 2.494 billion (+ 18.4%), exports - \$ 1.093 billion (+ 43.8%), imports - 1, \$ 401 billion (+ 4.1%). 53.1% (579.8 billion dollars) – this is more than half of agri-food products accounted for in the total structure of Ukrainian exports to China [2].

By the end of 2020, Ukraine reduced the export of agri-food products to the countries of the European Union by 10.8% - to 6, 53 billion euros, and the import of food from the European Union increased by 13.4% - to 3.5 billion dollars. [3]

Prospects and goals of Ukraine to increase trade supplies to China and expand commodity positions.

China is currently Ukraine's key trading partner. Ukrainian export of agricultural products to China is increasing every year in percentage terms. Due to the increase in exports, there is a huge interest in further expanding commodity positions, as well as increasing the number of trade deliveries.

The press service of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine reports that in January-February 2021, the trade turnover between Ukraine and China amounted to \$ 2.5 (+ 18.4%). Export - \$ 1.1 (+ 43.8%). Import - \$ 1.4 (+ 4.1%). The share of agri-food products in the total structure of Ukrainian exports to China amounted to 53.1% (\$ 579, 8) [5].

The prospects for foreign economic activity and cooperation between Ukraine and China in the agricultural sector depend on the priorities of the transition to a circular model of the economy, in particular, the safety and quality of agri-food products, the development of organic production and reforming the climate policies of both countries.

Overall, China's climate change reform can be assessed positively. With the promise of building a "community that recognizes the collective responsibility for the future of humanity," China has voiced its desire to continue to move along a development path that provides for the reduction of harmful emissions. How well he succeeds depends on the determination of the head of state, which is influenced by the economic consequences of climate protection and global climate protection management. [4] So, at the end of 2021, China plans to ban food establishments from using disposable plastic straws, as well as to limit the use of plastic to 30%. Markets selling fresh produce will be allowed to use plastic bags until 2025. By the same year, single-use plastic should be abandoned in hotels. Also, China will ban the production and sale of bags that are thinner than 0.025 mm.

Ukraine's policy towards China has been and remains focused on filling the bilateral strategic partnership with practical content, based on the basic principles of mutual respect for sovereignty and territorial integrity, realism, pragmatism and mutually beneficial cooperation. In recent years, among the

positive achievements are the development and diversity of economic ties, the introduction of promising areas of interaction within the framework of the New Silk Road initiative, the strengthening of scientific and technical cooperation, and the expansion of humanitarian relations [4].

In the sphere of practical cooperation with China, we face two main tasks: liberalization of access to the Chinese market for Ukrainian goods, primarily in the agri-food market, as well as the implementation of joint projects on the territory of Ukraine with the involvement of Chinese capital and Ukrainian natural, technological and expert resources. And powerful additional synergy should be attached to the current agreement between Ukraine and the EU on a free trade zone, on the basis and principles of which - if there are correct tactical approaches - in Ukrainian realities, interesting economic projects can be built using the capabilities of the Chinese initiative "One Belt, One Road". Such projects should become indicators of Ukraine's readiness for such cooperation.

References

1. Балян А.В., Гришова І.Ю., Марчук Л.Л. Механізм реалізації регуляторної політики економічної безпеки в аграрному секторі України // Економіка харчової промисловості. 2021. Т.13, вип. 1. С.82-89.
2. Балян А.В. Гришова І.Ю. Пріоритети екологічної безпеки в аграрній політиці в контексті співробітництва України та Китаю. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii (30.06.2020) - Warszawa, 2020. P. 33-37.
3. Щербата М.Ю., Гришова Р.В. Renovation of agricultural enterprises in the context of the circular economy. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.09.2020) - Warszawa, 2020.p 29-32.
4. Гришова І., Гришова Р. Державна політика стійкого розвитку в контексті циркулярної моделі економіки. «Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 23 жовтня 2020 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. С. 45-47.
5. Щербата М.Ю. Регіональна політика Китаю в аграрній сфері : імплементація успішного досвіду для України. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.04.2021) – Warszawa, 2021. С.11-14.

Іван БАЛАНЮК
д.е.н., професор,
Надія МОЧЕРНЮК
студентка

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Прийняття рішень важливий елемент управління на підприємстві, вибір єдиного з поміж альтернативних відповідно до ситуації. Правильне вирішення це основне завдання керівника, тому йому необхідно володіти інформацією про діяльність підприємства для ефективного управління ним.

Рішення приймаються на всіх етапах управління підприємства. Отже, рішення – це основна форма управлінської діяльності, яка відбиває зміст праці керівника; це діяльність суб'єкта управління, спрямована на досягнення цілей, які поставлені перед керованою системою (об'єктом) підприємством, його структурними підрозділами, працівниками [1].

Опрацювання рішень веде за собою розвиток об'єкта управління з метою досягнення певного економічного росту. Процес розробки і прийняття рішень, як правило, охоплює стадії: аналіз ситуації і постановка мети, вибір і обґрунтування критеріїв ефективності та можливих наслідків, розгляд методів, вибір єдиної дії із низки альтернатив, кінцеве формулювання, доведення до виконавців, організація виконання та контроль за виконанням рішення [2].

Аналіз ситуації і постановка мети. Процес розробки рішення насамперед полягає у виявленні проблеми на підприємстві. Керівник повинен виявити проблеми, які ще тільки виникають, їх значення та можливі наслідки. Він може дізнатися про наявність проблеми за допомогою особистого огляду, аналізу даних, а також думкою працівників та споживачів. Якщо об'єктивно не встановити проблему то подальші дії можуть бути помилковими. При великій кількості проблем має діяти вибір тієї, яка найбільше завдає шкоди підприємству. Однією з головних вимог для досконалого вирішення проблеми є виявлення масштабу та оцінки чи ступеня вагомості. Після зазначених дій починається вивчення ситуації.

Вибір і обґрунтування критеріїв ефективності та можливих наслідків. Під час прийняття рішень керівник повинен точно визначити послідовність цілей, методів та факторів, що впливають на розроблені варіанти для досягнення поставленої мети, а також те, що він може отримати в результаті цього рішення. Тільки після з'ясування цілей можна визначати, механізми, закономірності, ресурси, що впливають на розвиток ситуації та проводити оцінку можливостей успішного досягнення мети [4].

Розгляд методів. Етапи розгляду можливих альтернативних рішень відбувається для того, щоб вибрати найкраще спираючись на поточну інформацію, щодо проблеми підприємства. Керівник може вибирати своє рішення, порівнюючи та оцінюючи його наслідки серед інших. Найважливішою вимогою для цього є отримання актуальної інформації. Існує багато ресурсів для отримання потрібних фактів: документи, звіти, публікації, а також спостереження споживачів, працівників, постачальників та адміністрації підприємства.

Вибір єдиної дії із низки альтернатив. Попередній аналіз запропонованих альтернатив та вибір кращої з них відсіває "слабкі" варіанти. Не завжди очікування виправдовують реальність, тому керівник повинен дати оцінку своєму рішення, визначити: чи буде вибрана дія ефективною, чи не породить додаткових проблем, чи будуть задоволені працівники. Адже, часто ситуації настільки складні, що врахувати їх можна тільки за допомогою досвіду та інтуїції управлінця, а також думки колективу.

Кінцеве формулювання. Характеристика вибраних рішень та їх наслідків має два варіанти. Якщо є припущення, що рішення може бути неефективним, то керівник вибирає іншу альтернативу, або створити перелік нових варіантів вирішення. В іншому випадку, коли передбачається, що рішення буде ефективне, то управлінець має переглянути етапи здійснення та прийняття його – це і буде добрим досвідом в управлінській діяльності для керівника.

У процесі відбору рішень необхідно керуватися певними критеріями: економічними (собівартість, рентабельність, прибутковість тощо), технологічними (надійність, якість, термін експлуатації і т.д.), техніко-економічними (продуктивність, інвестиції, експлуатаційні витрати тощо), ергономічними (безпека, зручність тощо), психологічними (навички керівництва, індивідуальні особливості та ін.).

соціальними (юридичні норми, соціальні наслідки та ін.), екологічними(природоохоронні норми, екологічні стандарти та наслідки) [3].

Доведення до виконавців. Після перерахованих стадій настає процес реалізація рішення між працівниками підприємства. Процес реалізації вибраного рішення відбувається за наявності необхідних ресурсів, а також забезпечуючих факторів. Керівник повинен дати точні розпорядження щодо забезпечення виконання рішення, але перед цим він має узгодити можливості працівників, щодо виконання їхніх обов'язків. Також здійснення рішення передбачає виконання додаткових заходів, щоб покращити результат основного вирішення.

Важливим чинником цього етапу виступає спостереження за втіленням вибраних альтернатив. Часто буває так, що підібране рішення має негативні наслідки через погану реалізацію.

Організація виконання та контроль за виконанням рішення. Коли рішення введено в реалізацію його не можна вважати закінченим. Насамперед потрібно порівняти чи наші очікування виправдані реальністю. Керівник змушений провести аналіз та дати оцінку отриманих наслідків або порівняти поточні результати із прогностичними.

Отже, прийняття та розроблення рішень неможливе без попередньо достовірно проаналізованої інформації про дану ситуацію. Кожен варіант вирішення проблеми має містити необхідні ресурси та фактори реалізації. Всі зазначені стадії важливі для правильного прийняття рішення. Пронес вироблення та прийняття управлінських рішень є головним завданням керівника, для відображення позитивних економічних показників на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Суть та особливості управлінських рішень. URL:<http://uchebnik-online.eom/132/101.html>. (Дата звернення 31.03.2021).
2. Управлінське рішення. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/osnovu_menedjmentu/files/Tema_3.pdf. (Дата звернення 31.03.2021).
3. Основні етапи розробки та прийняття управлінських рішень. URL: https://studopedia.com.ua/l_224945_osnovni-etapi-rozrobki-ta-priynyattya-upravlinskih-rishen.html. (Дата звернення 31.03.2021).
4. Етапи прийняття рішень. URL: <https://buklib.net/books/23875/> (Дата звернення 31.03.2021).

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Соціальне забезпечення економіки та її невід'ємного складника – підприємництва (бізнесу) – нерозривно пов'язане із соціальною відповідальністю. Оскільки це явище в Україні не досить поширене, ключову роль відіграє традиційна юридична відповідальність, у тому числі господарсько-правова і цивільно-правова. Разом із тим застосування такої відповідальності в умовах цифрової економіки [4] стає проблематичним щодо «цифровізованих» явищ, зокрема у відносинах за участю віртуальних підприємств та/або з використанням бізнес-сайтів (Інтернет-магазинів, торговельних Інтернет-платформ тощо).

Окрім закріплення в Конституції України згаданих положень про забезпечення державою соціального спрямування економіки, таке спрямування передбачає наявність відповідних положень в інших актах законодавства, проте з цієї точки зору правове регулювання відносин у сфері цифрової економіки, з огляду на їх новизну, стрімкий розвиток та необхідність урахування світового досвіду, важко визнати адекватним реальному стану таких відносин та, відповідно, ефективним. Це стосується, зокрема, правового становища та відповідальності віртуальних підприємств, порядку використання бізнес-сайтів, закріплення на законодавчому рівні поняття цифрових прав, інформаційного забезпечення громадян-споживачів та інших учасників відносин цифрової економіки щодо порядку їх (згаданих прав) використання, системи уповноважених/контролюючих органів з чітким розмежуванням функцій між ними, можливості врегулювання конфліктів/спорів у режимі онлайн.

Глобальну комп'ютерну мережу Інтернет вважають «четвертим каналом», що пов'язує людей між собою (після особистого спілкування, телефону та пошти). Цей зв'язок давно перестав бути лише невичерпним джерелом інформації, а є доступним засобом комунікації. Інтернет із глобальної поштової та інформаційно-пошукової системи перетворився на інструмент ведення сучасного бізнесу, заснованого на принципах мережевої економіки. Сьогодні ця мережа здатна задовольняти усі потреби бізнесу, враховуючи ті, що пов'язані з реалізацією товарів та їх придбанням. Зокрема, людина може здійснити необхідні розрахункові операції побутового і комерційного призначення та придбати чимало товарів. Використання в комерційній діяльності та повсякденному житті найновіших комунікацій та технологій сприяло виникненню таких нових економічних понять, як «електронна комерція», «електронна торгівля». При цьому кожний із наведених термінів розглядають сьогодні з різних позицій, зокрема, і правових.

Електронний бізнес може мати значний вплив на економіку, політику, соціологію, екологію окремо взятої країни лише за високого рівня його розповсюдження. У рамках електронного бізнесу постійно відбувається взаємодія між чотирма постійними його суб'єктами: 1. Клієнти — це споживачі товарів або послуг, які вони можуть придбати; 2. Бізнес-організації — це будь-яке підприємство, яке здійснює повністю або частково свою діяльність за допомогою інформаційних мереж, тобто займається електронною комерцією; 3. Фінансові установи — це організації, які надають послуги, пов'язані з пересування фінансових потоків, насамперед — це банки; 4. Держава — визначає правила ведення електронного бізнесу та здійснює загальне його регулювання [9].

На сьогодні виділяють низку моделей електронного бізнесу, класифікуючи їх за сторонами-учасниками електронної угоди або електронного бізнес-процесу. Найпоширенішими на світовому ринку є такі моделі (сектори) електронного бізнесу: сектор торгівлі юридичних осіб (Business to Business, B2B); сектор торгівлі юридичних і фізичних осіб (Business to Consumer, B2C); сектор торгівлі фізичних осіб, наприклад, віртуальні аукціони (Consumer to Consumer, C2C); сектор торгівлі юридичних осіб і урядових організацій (Business to Government, B2G); сектор торгівлі фізичних осіб і урядових організацій (Consumer to Government, C2G); сектор торгівлі урядових організацій (Government to Government, G2G).

Використання у сфері економіки інформаційно-комунікаційних (насамперед цифрових) технологій зумовило появу нових суб'єктів та нових ресурсів, визначити правовий статус та правовий режим яких український законодавець не встигає. Так, досі не врегульовано відносини за участю віртуальних

підприємств, що дозволяє їм (як і їх учасникам) у мережі Інтернет діяти фактично анонімно, адже вони зазвичай не набувають відповідного статусу, як це обов'язково для суб'єктів підприємництва в умовах аналогової економіки. У сфері цифрової економіки, крім традиційних учасників господарських відносин (суб'єктів господарювання зі статусом індивідуального підприємця або юридичної особи, споживачів-громадян та суб'єктів організаційно-господарських повноважень, створених як юридичні особи, споживачів-громадян), поширені так звані віртуальні підприємства [5] як група фізичних та/або юридичних осіб, яка нерідко використовує один електронний ресурс – електронний магазин чи електронну торговельну платформу, але без оформлення організаційної єдності такої групи як юридичної особи. У разі використання згаданих ресурсів учасниками такого підприємства зазвичай непросто встановити відповідальну особу за дотримання вимог законодавства (в тому числі законів «Про електронну комерцію» [6] та «Про захист прав споживачів» [8]), зокрема, щодо необхідності розміщення відповідної інформації (про продавця та характеристики товару, умови його повернення тощо). Саме прогалини в законодавстві щодо особливостей правового становища та відповідальності віртуальних підприємств дозволяють їм уникати необхідної для функціонування у сфері економіки легалізації (попри її наявність у частини учасників віртуального підприємства) і, відповідно, нести відповідальність за недотримання вимог законодавства в тому числі щодо розкриття інформації, передбаченої законами «Про електронну комерцію» [6] та «Про захист прав споживачів» [8].

Серед об'єктів цифрової економіки, що не мають речової форми, важливу роль відіграють комерційні веб-сайти – Інтернет-магазини, Інтернет-платформи тощо. Проте в законодавстві відсутні ключові положення, пов'язані з відповідальністю учасників відносин ЦЕ щодо використання електронних бізнес-ресурсів на зразок згаданих сайтів. Так, законодавець: не визначає більш-менш ґрунтовно правовий режим Інтернет-магазинів як сайтів, користуючись іншим поняттям – Інтернет-магазин як засіб для пред'явлення або реалізації товару, роботи чи послуги шляхом вчинення електронного правочину [6, с. 3]; не закріплює універсального (щодо всіх видів послуг у сфері ЦЕ) поняття «власник сайту» та «фактичний користувач сайту» (наявне в підзаконному акті поняття власника сайту як його корис-тувача [1] навряд чи прийнятне щодо електронної комерції, оскільки стосується сфери надання електронних довірчих послуг: відповідно до затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 р. № 992 Вимог у сфері електронних довірчих послуг [1] власник веб-сайту в зазначеній сфері визначається як користувач кваліфікованої електронної довірчої послуги з формування, перевірки та підтвердження чинності кваліфікованого сертифіката автентифікації веб-сайту; разом із тим у сфері електронної комерції один сайт може використовуватися кількома чи навіть багатьма особами (в тому числі учасниками одного чи кількох віртуальних підприємств). Водночас відповідний Закон, що регулює сферу електронної комерції, власника та користувача сайту (в тому числі Інтернет-магазину) навіть не згадує, визначаючи суб'єктами електронної комерції продавця (виконавця, постачальника) товарів, робіт, послуг [6, с. 7], покупця (замовника, споживача) товарів, робіт, послуг [6, с. 8], постачальника послуг проміжного характеру [6, с. 9], а також не враховує при цьому важливі обставини, а саме, що: а) використовуючи такий сайт, як Інтернет-магазин, нерідко важко визначити фактичного продавця, оскільки інформація подається із сайту, що перебуває у користуванні різних продавців, і нерідко без зазначення, які товари кожен з них пропонує до продажу та продає; б) в укладеному зі споживачем електронному договорі (е-договорі) також така інформація нерідко відсутня, а зрештою непросто визначити, яка особа має нести відповідальність за не розкриття передбаченої законом інформації та порушення інших прав споживачів. Крім того, досить часто в Інтернеті пропонується продаж товарів за зниженими цінами «у зв'язку з ліквідацією складу». У цьому випадку взагалі не повідомляють реквізити продавця, про укладений згідно із Законом «Про електронну комерцію» електронний договір важко говорити, а коли замовлений товар отримано, з'ясовується, що він надійшов від якоїсь приватної особи (в кращому випадку – приватного підприємця), відомості про якого не зазначалися в інформації про продаж такого товару.

Отже, важко встановити відповідальну за порушення вимог законодавства особу, відомості про яку зазвичай не повідомляються в рекламі товарів.

І хоча новостворене Міністерство цифрової трансформації [3; 7] має на меті забезпечити опанування населенням України цифрових навичок [2], проте навряд чи є можливим тотальне охоплення всього населення щодо цього з огляду на низку чинників (вік, стан здоров'я, наявність

відповідних засобів, здатність до засвоєння нової інформації тощо). Крім того, таке навчання навряд чи враховуватиме особливості застосування цифрових технологій в численних сферах це, не говорячи про зміни і в самих технологіях, і в процедурах їх використання у процесі надання різних видів електронних послуг.

Зсув грошового потоку в сферу електронного бізнесу підтверджує той факт, що Інтернет-технології з кожним роком все більше впливають на глобальні світові економічні процеси. Суспільство переходить на якісно новий етап розвитку, де визначальну роль відіграє інформація.

Список використаних джерел

1. Вимоги у сфері електронних довірчих послуг : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 р. № 992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2018-%D0%BF>
2. В Україні створять платформу з цифрових навичок. URL : <https://osvita.ua/vnz/65965/>
3. Деякі питання оптимізації системи цен-тральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2019 р. № 829. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/829-2019-%D0%BF>
4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки : схва-лена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
5. Поняття віртуального підприємства. URL : <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/economika-pidpr/2558-ponyattya-virtualnogo-pidpriemstva.html>.
6. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 45. Ст. 410.12. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 30. С. 379.
7. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856 URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP190856.html.
8. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 30. С. 379.
9. Царьов Р. Ю. Електронна комерція. Навчальний посібник з підготовки бакалаврів за напрямом «Телекомунікації». Одеса : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. 112 с.

Олена БОРИСЯК

к.е.н., старша викладачка кафедри маркетингу,

Тетяна ЮСЬКЕВИЧ

слухачка магістерської програми

Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАРКЕТИНГУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Утвердження процесу діджиталізації у різних сферах суспільного життя супроводжується зміною підходів до організації інноваційного розвитку бізнес-процесів. На підприємстві зростає цінність розкриття інноваційного потенціалу шляхом впровадження гнучких моделей управління людським капіталом. Адаптація до подолання наслідків впливу COVID-19 на бізнес-середовище зумовила перехід до дистанційної зайнятості, використання цифрових технологій управління персоналом та, як наслідок, формування проєктних розпорошених команд.

З огляду на це, змінюється позиціонування підприємства на ринку праці як роботодавця, що застосовує проєктний підхід до створення інклюзивного середовища для розвитку персоналу [1]. Організація проєктної діяльності на засадах діджиталізації бізнес-процесів розглядається як форма інноваційного забезпечення маркетингу персоналу на підприємстві.

Процес діджиталізації проєктної діяльності передбачає зосередження уваги на каналах комунікації членів проєктних команд, а також каналах і маркетингових інструментів просування товарів на віртуальному ринку. Диверсифікація каналів комунікації зумовлює застосування заходів з їхньої інтеграції на засадах омноканальності. Як наслідок, при організації проєктної діяльності важливе значення відводиться застосуванню цифрових каналів комунікації.

Трансформація маркетингових комунікацій підприємства в умовах діджиталізації бізнес-процесів передбачає створення мобільних (соціальних) платформ, що забезпечують: вільний і зручний доступ до відповідної інформації (налаштування таргетингової реклами); проактивність клієнта (публікація онлайн відео, коментарів до постів, відгуків про діяльність підприємства, поширення рекомендацій щодо співпраці із підприємством на персональній сторінці, у тематичних групах, блогах); синхронізацію сайту із соціальними мережами, мобільними каналами комунікації та ін. [2, с. 15].

Ефективність проєктної діяльності як інклюзивного середовища управління інноваційним розвитком залежить від обраних методів впровадження управління проєктами направлено на забезпечення гнучкості організаційної структури та каналів комунікації, зокрема [3-5]:

- Scrum, в основі якої лежать “спринти” – часові рамки від 1 до 4 тижнів, після закінчення кожного з них повинна бути отримана робоча версія продукту, яка вдосконалюється при переході до наступних “спринтів”, при цьому діяльність членів команди може супроводжувати коуч;

- Lean розроблено на основі системи управління виробництвом Toyota Production System, тобто філософії постійного вдосконалення на всіх рівнях організації, де одне з ключових понять – цінність (те, за що готовий платити замовник);

- Kanban допомагає уникнути ситуацій, коли одна частина команди працює цілодобово, а друга скаржиться на відсутність нових завдань. Як наслідок, немає окремих ролей, вся команда єдина, а процес поділяється не на “спринти”, а на стадії виконання конкретних завдань. У Kanban етапи не залежать один від одного і наступають тоді, коли вирішує команда.

- Waterfall має на меті послідовний перехід з одного етапу на інший без пропусків і повернень на попередні стадії. Перевагами цієї методики є: зрозуміла і проста структура процесу розробки – це знижує поріг входження для команд; зручна звітність – можна легко відстежити ресурси, ризики, витрачений час і фінанси завдяки суворій етапності процесу розробки і детальної документації проєкту; стабільність завдань; оцінка вартості та термінів здачі проєкту – терміни випуску готового продукту, як і його підсумкова вартість можуть бути прораховані до моменту запуску розробки.

Для інноваційного забезпечення маркетингу персоналу важливе значення належить створенню проєктного офісу на підприємстві як генератора ідей, інклюзивності формування команд та координатора ефективності роботи над проєктами. На малих і середніх підприємствах альтернативою

такого офісу може стати введення посади проєктного менеджера [4, с. 64]. Впровадження такої діяльності може бути зумовлена в результаті офіційного рішення керівництвом або хаотично реалізовуватись у різних підрозділах. Координаційна група проєкту на підприємстві може складатися із керівників структурних підрозділів.

Проектна діяльність як форма розкриття та реалізації інноваційного потенціалу обумовлює трансформацію організації праці та інструментарій інноваційного забезпечення маркетингу персоналу на підприємстві. Перехід до гнучких методів управління людським капіталом в умовах цифровізації бізнес-процесів сприяє утвердженню засад інклюзивного розвитку маркетингу персоналу.

Список використаних джерел

1. Борисяк О. В. Проєктний підхід до створення інклюзивного середовища для розвитку персоналу енергосервісної компанії. Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених(м. Тернопіль, 14-15 травня 2020 р.). Тернопіль : THEU, 2020. С. 52-53.
2. Борисяк О. В., Щербина Ю. М. Трансформація маркетингових комунікацій підприємства в умовах діджиталізації бізнес-процесів. Конкурентоспроможність вітчизняних підприємств-надавачів послуг громадського транспорту : актуальні проблеми та європейський досвід їх вирішення : II Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених з міжнародною участю (м. Тернопіль, 24-25 жовтня 2019 р.). Тернопіль : THEU, 2019. С. 14-15.
3. Agile или Waterfall – какой вариант соответствует вашему бизнесу? URL: <https://worksection.com/blog/waterfall-vs-agile.html>
4. Brych V., Borysiak O., Halysh N. Project activity as an inclusive environment for innovative development management of energy service // Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration : scientific monograph / edited by M. Bezpartochnyi, V. Riashchenko, N. Linde, 2 edition. Riga : Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020. P. 61-69.
5. Agile, Kanban, Scrum – как HR'у разобраться во всём этом и начать применять. URL: <https://blog.potok.io/agile-kanban-scrum-kak-hru-razobratsya-vo-vsyom-etom-i-nachat-primenyat/>

Руслан БРУХАНСЬКИЙ

д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу
Західноукраїнський національний університет

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОДНОЧАСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДЕКІЛЬКОХ МЕТОДІВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Стратегічна векторизація управлінського обліку дозволяє виділити широкий спектр інструментів: Activity based costing (калькулювання на основі діяльності); Competitor cost assessment (оцінка конкурентних витрат); Attribute costing (атрибутивне калькулювання); Brand value budgeting (бюджетування вартості бренда); Benchmarking (бенчмаркінг); Brand value monitoring (моніторинг вартості бренда); Competitive position monitoring (моніторинг конкурентних позицій); Competitor performance (оцінка стану конкурентів); Life cycle costing (калькулювання на основі життєвого циклу виробу); Environmental Management Accounting (управлінський облік навколишнього середовища); Customer accounting (облік споживачів); Strategic costing (стратегічне калькулювання); Quality costing (калькулювання на основі якості); Strategic pricing (стратегічне ціноутворення); Target costing (таргет-калькулювання); Value chain costing (калькулювання на основі лан-цюжків вартості) та ін.

Враховуючи той факт, що на рівні підприємства або стратегічної бізнес-одиниці має бути здійснений вибір методу стратегічного управлінського обліку, одночасне комплексне використання всіх методів є неможливим як з позиції економічної доцільності, так і через відсутність такої потреби на рівні суб'єктів прийняття стратегічних управлінських рішень. Це пов'язано з тим, що значна кількість методів частково збігається, що передбачає дослідження одних і тих же аспектів функціонування внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства, проте дещо під іншим кутом зору, в різних розрізах надаючи інформацію стратегічного характеру. До того ж існуючі методи значно відрізняються між собою за обсягом охоплення явищ, наприклад, система збалансованих показників (Balanced Scorecard) охоплює діяльність підприємства загалом, а управлінський облік брендів (Brand Management Accounting) стосується лише торговельних марок підприємства.

Потребує обґрунтування доцільність одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку. Зокрема, варто з'ясувати, чи не буде заважати одночасне їх використання на підприємстві ефективності функціонування системи стратегічного менеджменту через перевантаження суб'єктів прийняття рішень зайвою обліковою інформацією стратегічного характеру.

Відповідь на це запитання спробували дати хорватські науковці Б. Рамляк та А. Рогошіч, дослідивши діяльність 400 найбільших хорватських компаній. Автори висунули наукову гіпотезу, що синергетичний ефект від реалізації різних методів стратегічного управлінського обліку має позитивний вплив на управління витратами та їх зменшення. За результатами дослідження [1, с. 99], дана гіпотеза була підтверджена, зокрема було емпірично доведено, що існує позитивний синергетичний ефект у результаті одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку, виникає краще розуміння діяльності з позиції стратегічних перспектив, підвищується ефективність стратегічного контролю витрат.

Таким чином, на підприємстві одночасно можуть використовуватись декілька методів стратегічного управлінського обліку за умови, якщо вони охоплюють різні етапи побудови, реалізації або контролю виконання стратегії. Однак, остаточне рішення щодо доцільності застосування одного або декількох методів стратегічного управлінського обліку має бути прийняте не на рівні бухгалтерської служби, а вищим керівництвом підприємства.

Список використаних джерел

1. Ramljak Br., Rogošić A. Strategic Management Accounting Practices in Croatia. The Journal of International Management Studies. 2012. Vol. 7, No 2, October. P. 93-100.

КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

У сучасному світі існує велика кількість міжнародних рейтингів та оцінок рівня економічного розвитку країн. Найбільш розповсюдженими є глобальні дослідження, що проведені авторитетними організаціями і широко використовуються для визначення соціально-економічного, політичного та культурного позицій в різних країнах [3, с.103; 4, с. 365].

Одним з таких рейтингів є глобальне дослідження рівня конкурентоспроможності та ранжування країн світу за показником економічної конкурентоспроможності, що проводиться Всесвітнім економічним форумом [2, с 35].

У звіті про глобальну конкурентоспроможність країни ранжуються за показником індекс глобальної конкурентоспроможності, який враховує складність економічних процесів і представляє виважене середнє значення з понад 100 різних компонентів, кожен з яких відбиває один з аспектів конкурентоспроможності. Всі ці компоненти згруповані у 12 ключових складових конкурентоспроможності, які тісно між собою взаємопов'язані та можуть сприяти як посиленню одна одній, так і взаємному послабленню: субіндекс "базові вимоги" (інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я та початкова освіта); субіндекс "підсилювачі ефективності" (вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку); субіндекс "фактори розвитку та інноваційного потенціалу" (рівень розвитку бізнесу, інновації) [7].

Усі складові індексу глобальної конкурентоспроможності певною мірою мають значення для усіх економік світу, хоча по-різному можуть впливати на рівень розвитку різних країн. Тому зростання економік було розмежовано на 3 стадії розвитку [5, с. 72]:

1. Країни з факторно-орієнтованою економікою, які конкурують між собою за рахунок забезпеченості ресурсами (робочою силою та корисними копалинами). Збереження конкурентоспроможності на цій стадії розвитку економіки в більшій мірі залежить від 4-х факторів: стабільного фінансування державних і приватних інститутів, добре розвиненої інфраструктури, макроекономічної стабільності та стану здоров'я робочої сили, що має, принаймні, базову освіту. Підприємства таких країн конкурують через показники цін.

2. Країни, в яких економічне зростання залежить від їх ефективності [8, с. 178]. У таких економіках запорукою успіху стає впровадження більш ефективних виробничих процесів та підвищення якості продукції. Ключовими факторами успіху даної стадії розвитку служать 6 факторів:

– якість вищої освіти та професійної підготовки, що полягає у створенні резерву освічених працівників, котрі будуть у змозі виконувати складні завдання, легко адаптовуючись до мінливого економічного середовища;

– ефективність ринку товарів та послуг, котрий існує на умовах попиту-пропозиції та сприяє ринковій конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках, а відтак – підвищуватиме продуктивність бізнесу;

– належний рівень функціонування та гнучкості ринку праці, що стимулюватиме ефективне використання працівників у різних секторах економіки та створюватиме необхідну мотивацію для максимальної їх самовіддачі на робочих місцях;

– розвиненість фінансового ринку, завданням якого є спрямування ресурсів на підприємницькі або інвестиційні проекти з найбільш очікуваною нормою прибутковості;

– здатність до швидкого переймання та використання різноманітних технологій у повсякденній діяльності та виробничих процесах задля підвищення ефективності й забезпечення інновацій;

– ємність внутрішнього й зовнішнього ринків, максимально можливе використання яких дозволить підвищити продуктивність та скористатися так званим ефектом економії на масштабі.

3. Країни з інноваційно-орієнтованою економікою. Даний етап розвитку країн характерний тим, що основу їх конкуренції складають нові або унікальні види продукції, послуг, моделі чи процеси. Визначальними факторами для третьої стадії розвитку економіки є наявність високорозвинених процесів та бізнес-моделей, що поширюються по всіх секторах економіки та сприяють виникненню комплексних і своєчасних бізнес-процесів у всіх галузях, а також створення та запровадження новітніх технологій [6, с. 115].

Позиції країн у глобальному рейтингу дозволяють аналізувати і вдосконалювати чинники зростання міжнародної конкурентоспроможності [1, с.170]. Вони дають змогу виявляти глибинні причини та взаємозв'язки економічних показників, стимулювати дискусії поміж зацікавлених осіб щодо оптимальних стратегій та методів, здатних допомогти країнам здолати перешкоди на їх шляху до зміцнення власної конкурентоспроможності, переймаючи досвід та навчаючись новим практикам задля власного зростання.

Список використаних джерел

1. Бугай О. (2013). Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка. Галицький економічний вісник, (3), 169-173.
2. Вовк В.М., Строньська-Земанн Й. Глобальна конкурентоспроможність як стимул до розвитку країн: тематичне дослідження для України та Польщі. Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління : матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 19–20 лист. 2020 р.). Полтава: ПУЕТ, 2021. С. 35-38.
3. Гуцайлюк З. В., Валович, М. З., Вовк, В. М., Загородній, А. Г., Королюк, Т. М., Крупка, Я. Д., ... & Федорович, Р. В. (2011). Економічні ризики: фінансово-обліково-аналітичний аспекти: монографія/за ред. докт. екон. наук, проф. ЗВ Гуцайлюка. Тернопіль: ТНТУ ім. І Пулюя, 2011. 200 с.
4. Klapkiv, Y. (2016). A strategy of institutional development in the market of insurance. Scientific bulletin Polesie, 4(8)/1, 361-365.
5. Klapkiv Y, Vovk V, Klapkiv L. Comparative Analysis of the Health Care Institutions' Competitiveness Level. Montenegrin Journal of Economics. 2020. No 16 (3). P.69-82.
6. Putsenteilo, P., Klapkiv, Y., & Vovk, V. (2019). Adaptation processes of the agrarian sector for realization of the existing potential. Economic Sciences for Agribusiness and Rural Economy, 112-117.
7. The Global Competitiveness Report 2019, <https://www.weforum.org>.
8. Vovk V, Levitska S, Łukasik A, Ostrowski J, Gawęda K. Competitiveness of health facilities—accounting and analytical approach. Medycyna ogólna i nauki o zdrowiu. 2018. Tom 24. Nr 3. S.176–183.

Олександр ГОРБАТЮК

к.е.н., викладач

Хмельницький навчально-науковий інститут
Західноукраїнського національного університету**ВЕКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ІНДИКАТОРІВ
РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ**

Фермерські господарства зацікавлені у результативності впровадженні інновацій, тому що вони можуть здобути певні конкурентні переваги, а саме унікальність продукції, зниження виробничих витрат, поліпшення якості сільськогосподарської продукції тощо.

Привабливість інновацій у сільському господарстві полягає не лише в кращому фінансово-економічному стані окремих агропромислових структур, але й зростанні питомої ваги високоефективних та ощадливих технологій, нових сортів, порід та засобів захисту при виробництві сільськогосподарської продукції [2].

Дослідити та проаналізувати результативність інноваційного розвитку, в класичному контексті наукового пошуку, можливо за допомогою індикатора ефективності. Але при аналізі рівня інноваційності сімейних фермерських господарств ще важливе значення має фактор природно-кліматичних умов, який є переважаючим [3].

Фермерські господарства, переважно не ставлять за головну вимогу ефективності і конкурентоспроможності виробництва, його інноваційність, зокрема постачання на ринок продукції з високим інтелектуальним змістом. Підприємницька діяльність господарств характеризується як екстенсивністю, тому й проблематичною є розробка індикаторів інноваційного розвитку.

Тут знову ж таки має місце лише загальний контекст оцінок рівня інноваційності та конкурентоспроможності, який здебільшого переформатований за параметрами набутої ефективності.

Відсутність фінансових можливостей для придбання інновацій, особливо проривних, обмежує зростання рівня інноваційності підприємств, ставлячи ефективність у залежність від традиції та природнокліматичних умов. Констатуємо, що у більшості аграрні підприємства практично не виробляють інноваційної продукції в класичному розумінні цього слова. Фактично має місце свідоме ігнорування фактора інноваційності в силу об'єктивних причин, у тому числі інституційного характеру [4].

Удосконалення та оновлення сільськогосподарської кооперації фермерських, сімейних фермерських і особистих селянських господарств як інтеграційного механізму зростання доходів та мінімізації витрат його учасниками, а також позиціонування на ринку забезпечує реалізацію завдань: гідна праця та економічне зростання формування позитивних тенденцій розвитку відбуватиметься через залучення сфери підприємництва та збільшення кількості зайнятих з одночасним зменшенням частки неформальної зайнятості має стимулювати процеси якісних перетворень в Україні, посилення мотивації до інноваційної діяльності, технічного переоснащення виробництва з високою доданою вартістю [5].

Індикатори, можна класифікувати в проекції на розвиток загалом і ідентифікувати за сегментами – економічний, соціальний, організаційно-інституційний, щодо сімейних фермерських господарств зокрема. Економічні індикатори допоможуть виразити у вартісному вираженні витрати та фінансовий результат від впровадження інновацій у сільському господарстві. Соціальні індикатори виражають вплив інновацій у сільському господарстві на стан суспільства (зайнятість). Організаційно-інституційні сприяють аналізу діяльності організаційних форм впровадження інновацій та форм господарювання у сільському господарстві.

Індикатори у наведеній класифікації зможуть виступати показниками. За умови ефективного застосування, інноваційні індикатори допоможуть звернути увагу на важливі фактори, тенденції, які сприятимуть сталому розвитку та прийнятті актуальних управлінських рішень. Індикатори інноваційності доцільно розглядати не окремо за сегментами, а комплексно. Розробка комплексних інноваційних індикаторів дозволить удосконалити інформаційні процеси, особливо стосовно індикаторів на котрі впливають природно-кліматичні умови. Уніфікація екологічних, соціальних та економічних сегментів інноваційних індикаторів допоможе періодично, вчасно відреагувати та прогнозувати тенденції. Експертна та інституційна здатність фермерських господарств, особливо сімейних, адаптуватись і

застосовувати технології, сприяти реальній участі, розширювати можливості територіальних громад та заохочувати кваліфікованих працівників та системи розширення професійної діяльності помітно висвітлюють погіршення та успіхи в розвитку. Отже принциповим завданням удосконалення інноваційних індикаторів є забезпечення того, щоб показники та інформація вирішували ці проблеми [6].

Висвітленні теоретико-методичні засади є прийнятним для застосовування індикативної оцінки малих фермерських господарств, перелік показників, пропонованих статистичною звітністю відповідає за змістовне наповнення аналізу та відіграє вирішальне значення. Важливим фактором виступає впровадження нових систем збору інформації, анкетування суб'єктів та опитування, які за допомогою комплексних сегментів допоможуть виявити приховані резерви та адаптуватися в умовах карантинних обмежень.

Список використаних джерел

1. Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств : [монографія] / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін.]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2019. 212 с.
2. Шпикуляк О. Г. Розробка індикаторів інноваційного розвитку малих аграрних підприємств. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність. [Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін.]; за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
3. Горбатюк О.В. Удосконалення інституціонального аналізу індикаторів інноваційного розвитку в аграрному секторі // Перспективи розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 20 травня 2020 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. С. – 30-31.
4. Горбатюк О.В. Сучасні вектори розвитку малих форм сільськогосподарського підприємництва // Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 23 жовтня 2020 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. С. 41-42.
5. Малік М. Й. Реалізація цілей сталого розвитку України в контексті трансформації особистих селянських господарств у сімейні фермерські. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2020. № 7 (26). С. 21-31.
6. Tschirley J.B. Considerations and constraints on the use of indicators in sustainable agriculture and rural development [Електронний ресурс] / J.B. Tschirley // FAO, Rome, Italy – Режим доступу до ресурсу: <http://www.fao.org/3/W4745E/w4745e0i.htm#considerations%20and%20constraints%20on%20the%20use%20of%20indicators%20in%20sustainable%20agriculture>.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕНЕРГОСЕРВІСНОГО КОНТРАКТУ

Високі ціни на паливно-енергетичні ресурси і динаміка їх зростання впливають на економічну діяльність суб'єктів господарювання.

У загальній структурі витрат витрати на енергетичні ресурси можуть досягати біля 30%. Тому, ефективність використання різних видів енергії, спожитих виробництвом є одним з чинників, що впливають на рентабельність продукції підприємства.

Під терміном енергетична ефективність розуміють результативність виробничої діяльності підприємства, яка визначається шляхом зіставлення вартості отриманої продукції і витрат енергетичних ресурсів [1]. Відправним моментом у вирішенні завдання модернізації і підвищення енергоефективності системи електропостачання, є проведення енергетичного обстеження об'єкта, тобто проведення енергетичного аудиту на підприємстві. Розглянемо методику проведення процедури заключення енергосервісного контракту на підставі проведеного енергоаудиту обладнання щодо витрат електроенергії у ТОВ «Галичина».

Так, проведене детальне енергетичне обстеження ТОВ «Галичина» (енергоаудит) засвідчило, що на об'єкті мають місце перевитрати електроенергії. Це дало змогу на підставі аналізу споживання електричної енергії за попередній період визначити потенціал підвищення енергоефективності на підприємстві, який полягає в можливості заміни світильників, котрі використовуються для освітлення виробничих площ:

- енергетичний базис – споживання електроенергії в натуральному вираженні за аналогічні місяці року, що передує року укладення енергосервісного контракту,
- показник економії енергетичних ресурсів – скорочення споживання енергетичних ресурсів в натуральному вираженні при збереженні корисного ефекту від їх використання, що є наслідком реалізації енергозберігаючих заходів,
- розрахована планова гарантована економія – економія електроенергії в натуральному вираженні, що досягається в результаті реалізації намічених енергозберігаючих заходів,
- складено паспорт електрогосподарства, що містить перелік електроустаткування, встановленого в установі на момент укладення контракту,
- обстежені точки обліку електроенергії,
- проведено обстеження спортивного залу в частині відповідності освітленості чинним нормативним документам,
- підбрано обладнання для реалізації енергозберігаючих заходів,
- складено календарний план виконання робіт,
- розроблений а методика, яка визначає порядок врахування чинників, що впливають на обсяг споживання електроенергії та приведення обсягів споживання електроенергії в відповідні порівнянні умови.

Після того, як було визначено вектор руху, виникла необхідність пошуку можливості фінансування проекту, оскільки бюджет ТОВ «Галичина» не дозволяв провести самостійно модернізацію системи освітлення усіх виробничих площ. На цій підставі було прийнято спільне рішення використовувати в якості інструменту фінансування енергосервісний контракт, котрий був укладений між ТОВ «Галичина» і ПП «Енергосервіс».

Енергосервісний контракт передбачає заміну Інвестором (ПП «Енергосервіс») застарілих світильників у ТОВ «Галичина» на сучасні світлодіодні, з низьким споживанням електроенергії. Усе це має призвести до зменшення витрат підприємства на електроенергію, при цьому світлові характеристики світлодіодних світильників перевершують аналогічні характеристики використовуваних ламп денного світла.

На підставі результатів підготовчих робіт і визначення схеми фінансування, відповідно до чинного законодавства була складена конкурсна документація та оголошено конкурс на укладення

енергосервісного контракту. Після закінчення конкурсних процедур і підведення підсумків енергосервісний контракт був укладений між ТОВ «Галичина» і ПП «Енергосервіс» на проведення заміни електроустаткування і світлотехніки.

Отже, заходи з енергозбереження це комплекс дій, спрямованих на зниження надмірної витрати енергоресурсів на підприємстві. Для профілактики і зменшення витрат, обумовлених надмірним споживанням енергоресурсів (без зниження обсягу виробництва), на підприємстві слід провести енергоаудит основних об'єктів споживання ресурсів, виявити обладнання з надмірним споживанням, оптимізувати споживання енергоресурсів. Перед проведенням робіт з енергозбереження слід провести аналіз поточних умов, які включають в себе енергоаудит умов постачання енергією, а також контроль технічного стану всіх систем енергопостачання підприємства. За наявності даних проведеного енергоаудиту, можна для будь-якого суб'єкта господарювання скласти ефективну програму енергозбереження, план заходів з енергозбереження, що передбачатиме розрахунок необхідних інвестицій і термінів окупності вкладень.

Список використаних джерел

1. Brych V., Borysiak O., Halysh N. Project activity as an inclusive environment for innovative development management of energy service // Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration : scientific monograph / edited by M. Bezpartochnyi, V. Riashchenko, N. Linde, 2 edition. Riga : Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020. P. 61-69.
2. Брич Б. В. Енергосервіс в Україні. *Економічний аналіз*. 2016. Том 25. № 2. С. 179-184.
3. Вакун О. Енергосервіс як комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих заходів. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 147-156.
4. Ляхович Г., Пуцентейло П., Вакун О. Енергетичний аутсорсинг як послуга енергосервісних компаній: обґрунтування доцільності та можливості. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 228-234.

Тетяна ЖОВКОВСЬКА

д.е.н, директор

ВСП «Чортківський фаховий коледж економіки та підприємництва
Західноукраїнського національного університету»

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Передумовами виникнення рефлексивного управління як самостійного підходу називають прихід так званої «нової економіки» або «економіки знань», якій властиві такі тенденції:

1. Швидкість у виникненні нових видів технологій.
2. Швидкість змін, що відбуваються в глобальних світових процесах та необхідності надавати адекватну реакцію на ці зміни.
3. Зсув типу взаємовідносин між контрагентами з типу «виграш-програш» до типу «виграш-виграш» та ін.

З цієї позиції розширюється поняття управління від ключового як «вплив на фактори та умови» до «пізнання ситуації і прийняття рішення для впливу на ситуацію на основі її модельного уявлення». Вплив реальної ситуації на мислення і поведінку учасників, і впливу їх мислення і поведінки на розвиток ситуації, учасниками якої вони є, в науці має назву як рефлексивний процес. Подання взаємодії, в якому як ситуація, так і мислення інтерпретаторів ситуації є залежними змінними, і когнітивна, і впливаюча функції взаємодіють одна з одною, відноситься до категорії рефлексивного управління [1].

Не дивлячись на те, що само поняття «рефлексивне управління» введено в теорію і практику понад тридцять років тому, на даний час не існує чіткого визначення. В силу того, що сам по собі феномен поняття рефлексії активно досліджується в інших наукових сферах, він набуває все нових і нових властивостей, виходячи з натуралістичного методологічного підходу, який використовують більшість наукових дисциплін.

Вперше термін «рефлексивне управління» був сформульований вченим Г.П. Щедровицьким, який розумів під ним перш за все, з точки зору методу розгортання схем діяльності, тобто формальних правил, які керують конструюванням, або, при іншій інтерпретації, зображенням механізмів закономірностей природного розвитку діяльності [2].

Пізніше рефлексивне управління стало об'єктом уваги американського психолога та математика російського походження В.А.Лефевра, якого і називають засновником теорії рефлексивного управління з початку другої половини минулого століття. Вчений стверджував, що для тотального вивчення закономірностей функціонування складних систем, існуючих підходів недостатньо. Під рефлексивним управлінням вчений розумів процес передачі підстав для прийняття рішення одним з персонажів іншому. В.А. Лефевром було введено в науку такі основні поняття рефлексивного управління:

- здатність до рефлексії;
- ранг рефлексії (нульовий, перший, другий, третій та ін.) або рівень рефлексії;
- рефлексивні ігри (діяльність конфліктуючих сторін в якій противники імітують один одного) [3].

В основі рефлексивного управління лежать маніпулятивні впливи, які В.А. Лефевр характеризував наступним чином: «рефлексивне управління – це інформаційний вплив на об'єкти для опису яких необхідно вживати такі поняття, як свідомість і воля. Об'єктами такого роду є і окремі люди, і об'єднання людей: сім'я, група, країна, нація, суспільство, цивілізація. Термін «рефлексивне управління» може розумітися в двох сенсах. По-перше, як мистецтво маніпуляції людьми і об'єднаннями людей. По-друге, як специфічний метод соціального контролю» [3].

Іншим визначенням автора є таке: «рефлексивне управління – це вплив на суб'єктів, що схиляє їх прийняти рішення, заздалегідь підготовлені керуючої стороною» та виділяє чотири типи рефлексивного управління:

- маніпулювання за допомогою впливу (прямий вплив);
- маніпулювання шляхом зміни відносин (між індивідами в групі);
- маніпулювання порядком значущості;
- вплив на неусвідомлену сферу суб'єктів [3].

Досліджуючи закономірності функціонування систем управління з погляду рефлексивного підходу виділяють наступні типи рефлексії:

Рефлексія суб'єкта щодо своїх власних уявлень про реальність, принципи своєї діяльності і так далі називається авторефлексією або рефлексією першого роду.

Рефлексія другого роду має місце щодо уявлень про реальність, принципи ухвалення рішень, авторефлексію і так далі інших суб'єктів [4]. В цілому, прийнято вважати, що сама по собі рефлексія суб'єктивна [5].

Предмет рефлексивного дослідження складають методи об'єктивного опису систем разом з їх суб'єктивними знаннями про себе і інші системи. Іншими словами, рефлексивна модель економічної системи окрім опису природних характеристик системи повинна відображати і область поведінки суб'єктів системи, зовнішніх систем, а також їх здатність усвідомлення самих себе і інших суб'єктів, включаючи і тих, які роблять спроби управляти ними. Рефлексивні моделі дозволяють розширити наукове уявлення про суб'єкти економічних систем, що підвищує адекватність моделювання. Це пов'язано в першу чергу з тим, що на відміну від традиційних природно-наукових моделей, рефлексивні моделі не обмежуються відображенням матеріальної реальності економічної системи, в них також передбачена система багатограних взаємодій між суб'єктами цієї системи [5].

Отже, механізм управління розвитком промислового підприємства на основі рефлексивного підходу – це найбільш активна частина системи менеджменту, що забезпечує можливість цілеспрямованого розвитку підприємства через взаємодію методів системно-рефлексивного управління розвитком: прогнозування, планування та організаційно-економічних методів управління.

Список використаних джерел

1. Корох А.А. Рефлексивное управление: концепции, подходы и область применения. Научные записки: управление. 2009. №2. С. 29–34.
2. Щедровицкий Г.П. О методе семиотического исследования знаковых систем. Семиотика и восточные языки. Москва : Наука, 1967. 366 с.
3. Лефевр В.А. Конфликтующие структуры. Москва : Высшая школа, 1967. 230 с.
4. Новиков Д.А. Чхартишвили А.Г. Рефлексивные игры. М. : СИНТЕГ, 2003. 160 с.
5. Мальчик М.В. Аналитические модели рефлексии принятия решений. Экономическая кибернетика. 2010. №1, 2 (61,62). С. 145–175.

Аліна ЖУКОВСЬКА

к.е.н., доцент

Західноукраїнський національний університет

ІНКЛЮЗИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Протягом останніх десятиліть спостерігається досить помітне зростання ділової активності громадян, які донедавна відчували на собі прояви дискримінації та нерівності, або перебували у соціальній ізоляції. Слід відзначити високий підприємницький потенціал громадян, які знаходяться в невідгданому становищі на ринку праці (наприклад, молодь, мігранти та працівники з низькою кваліфікацією) та недостатньо представлені у підприємницькому середовищі (наприклад, жінки та пенсіонери). Реалізація підприємницького потенціалу таких громадян можлива шляхом залучення їх до інклюзивного підприємництва.

Інклюзивне підприємництво – це діяльність підприємств, установ та організацій різних форм власності, які створюють можливості для реалізації потенціалу всіх членів суспільства, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей, в тому числі соціально вразливих верств населення, зокрема: малозабезпечених, молоді, людей з інвалідністю, осіб похилого віку, жителів сільської місцевості, представників національних меншин, ЛГБТ-осіб, мігрантів та внутрішньо-переміщених осіб, учасників та ветеранів АТО тощо [1]. З однієї сторони, воно створює можливості для реалізації потенціалу громадян, які з різних причин не мали повноцінного доступу до ринку праці, а з іншої – є інноваційним інструментом подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку країн, дієвим механізмом розв'язання тих соціальних проблем суспільства, які не може вирішити держава та ігнорують підприємці.

Для подальшого дослідження інклюзивного підприємництва, важливо виокремити такі його види, як: молодіжне, жіноче, «срібне», кроскультурне, ветеранське, підприємницька діяльність людей з інвалідністю, підприємницька діяльність жителів сільської місцевості.

Світова практика виділяє три основні підходи до організації інклюзивного підприємництва: інклюзивні бізнес-моделі (inclusive business models), інклюзивну ділову діяльність (inclusive business activities) та соціальні ініціативи підприємств (social enterprise initiatives).

Підприємства з інклюзивною бізнес-моделлю інтегрують у свої бізнес-операції малозабезпечених осіб. Для таких підприємств першочерговою є їх комерційна життєздатність, оскільки вони в основному розраховують на комерційні джерела фінансування своїх господарських операцій і прагнуть отримати ринкову віддачу. Це засвідчує відмінність інклюзивних бізнес-моделей від підходів, які залежать від прямого державного фінансування.

Підприємства, які здійснюють інклюзивну ділову активність, також інтегрують у свою діяльність малозабезпечених осіб. Однак ця активність не є визначальною для їх комерційної життєздатності, а малозабезпечені особи не складають вагомую частину ні бази клієнтів, ні постачальників, ні ділових партнерів. Незважаючи на це, їх діяльність сприяє загальним цілям інклюзивного бізнесу. Заходи, як правило, фінансуються за рахунок внутрішніх ресурсів підприємств, які часто доповнюються підтримкою з комерційних фондів, пільговим фінансуванням або грантами.

Соціальні ініціативи підприємств мають на меті покращити економічний та соціальний добробут людей та суспільства, а також встановити досягнення чітких соціальних цілей. Відмінною особливістю таких підприємств є те, що їх діяльність не орієнтована на отримання прибутку для подальшого його перерозподілу. Як правило, більша частина прибутку реінвестується у підприємство для виконання та посилення його соціальної місії. Не всі такі підприємства є фінансово життєздатними, особливо малі, і вони сподіваються на залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

Досліджуючи вітчизняний досвід, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що ми розглядаємо соціальне підприємництво як вид інклюзивного підприємництва. Якщо інклюзивне підприємництво в Україні знаходиться на початковому етапі свого розвитку, то соціальне підприємництво давно і успішно функціонує. До успішних вітчизняних соціальних підприємств можна віднести соціальну пекарню «Гороховий дім» (м. Львів), громадські ресторани «Urban Space 100» та «Urban Space 500» (м. Івано-Франківськ), web-сайт «Task Rabbit», журнал «Просто неба» (м. Львів), Львівська свічкова мануфактура (м. Львів) та багато інших [3].

Незважаючи на новизну явища інклюзивного підприємництва, в Україні є декілька успішних прикладів його здійснення. Так, прикладом інклюзивного ветеранського підприємництва в Україні можна вважати підприємницьку діяльність, засновану учасниками АТО та внутрішньо-переміщеними особами.

3 квітня 2019 року в м. Краматорськ працює кав'ярня «Поруч», основною метою якої є фінансування діяльності Центру підтримки ветеранів АТО та їх сімей «Поруч» [4], який надає соціальну та психологічну підтримку ветеранам АТО і їх сім'ям за допомогою організації походів, сплавів, скелелазіння, велопоходів, майстер-класів, лекцій, тренінгів, курсів англійської мови, групової та індивідуальної психотерапії.

Прикладом здійснення інклюзивного жіночого підприємництва є майстерня з виготовлення валяних виробів і розпису по тканині «Рукомисли», яка була заснована у 2015 році громадською організацією «Центр «Жіночі перспективи» [5]. Підприємство займається виготовленням валяних виробів і розписом по тканині, а також проводить навчальні курси з виготовлення виробів в цих техниках, щоб дати можливість слухачам курсів отримати професійні навички, які б допомогли їм отримувати основних чи додаткових дохід, а також реалізувати свій потенціал.

Майстерня «Рукомисли» успішно працює уже більше п'яти років – проводить навчальні курси, тренінги, арт-терапевтичні сесії, майстер-класи. Соціальна діяльність підприємства допомагає людям розкритись, віднайти свої внутрішні резерви, знайти нові можливості для самореалізації. Проїшовши соціальну та трудову реабілітацію, люди прагнуть приймати активну участь у вирішенні проблем громади.

Незважаючи на існування прикладів успішного функціонування інклюзивного підприємництва, воно ще не набуло поширення в українському суспільстві. До основних причин, які стримують розвиток інклюзивного підприємництва в Україні, відносимо:

- 1) недостатнє розуміння владою, бізнесом і громадськістю важливості інклюзивного підприємництва як альтернативного інструменту вирішення соціальних проблем суспільства;
- 2) недосконалість нормативно-правової бази діяльності інклюзивних підприємств, зокрема відсутність окремої організаційно-правової форми, призначеної для ідентифікації діяльності інклюзивних підприємств;
- 3) слабка підтримка інклюзивного підприємництва на державному та місцевому рівнях;
- 4) ускладнений доступ до джерел фінансування діяльності інклюзивних підприємств (кредитів, інвестицій, грантів);
- 5) небажання керівників соціальних підприємств та підприємств, що працюють з комерційною метою, розширювати свої знання в сфері інклюзивного підприємництва;
- 6) низька капіталізація більшості вітчизняних підприємств, недостатність ресурсів на впровадження соціальних програм;
- 7) низький рівень суспільної активності та слабка громадянська позиція тощо.

В умовах постійно зростаючої соціальної нерівності інклюзивне підприємництво виступає перспективним інструментом подолання будь-якої дискримінації та реалізації потенціалу всіх членів суспільства, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей, в тому числі соціально вразливих верств населення, зокрема: малозабезпечених, молоді, людей з інвалідністю, осіб похилого віку, жителів сільської місцевості, представників національних меншин, ЛГБТ-осіб, мігрантів та внутрішньо-переміщених осіб, учасників та ветеранів АТО тощо.

Список використаних джерел

1. Жуковська А.Ю. Наукові детермінанти інклюзивного підприємництва. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2020. Вип. № 25. С. 42-48.
2. G20. Inclusive Business Framework. G20. Development working group. Turkey. 2015. 13 p. URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/05e89926-040a-44de-b22e-ec44fc629db3/Attachment+G+-+G20+Inclusive+Business+Framework_Final.pdf?MOD=AJPERES&CVID=IKbDzsh
3. Власними силами: найкращі проекти соціального бізнесу в Україні. URL: <https://zeitgeist.platfor.ma/social-business-in-ukraine/>
4. Центр соціальної адаптації ветеранів АТО та їх сімей «ПОРУЧ». URL: <https://bezbroni.net/organizations/centr-socialnoi-adaptacii-veteraniv-ato-ta-ih-simej-poruch>
5. Лях О.В., Ляшенко В.І., Кузьменко Н.В. Концепція інституційної підтримки інклюзивного підприємництва на регіональному рівні. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 2. С. 212-232.

Ольга ЗАВИТІЙ

к.е.н., доцент,

Олександра ЛАДА

слухачка магістерської програми

Західноукраїнський національний університет

ПРИНЦИПИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Для діагностики фінансового стану підприємства характерна наявність таких основних принципів:

Принцип 1. Від загального до часткового. Даний принцип припускає при діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства послідовний перехід від загального до часткового, коли в основі розгляду лежить кінцева мета, заради якої здійснюється діагноз. При цьому в процесі діагностики на початку дається загальний діагноз фінансового здоров'я підприємства, а при виявленні хвороби визначається її вид, причини і швидкість перебігу.

Принцип 2. Від попередньої до остаточної оцінки. Суть цього принципу полягає в сполученні методу експрес-діагностики з остаточною фундаментальною діагностикою фінансового стану й стійкості функціонування підприємства. У першому випадку здійснюється моментальний, терміновий діагноз фінансового здоров'я підприємства, у другому – обґрунтоване, глибоке, фундаментальне дослідження виду фінансової хвороби і причин її виникнення.

Принцип 3. Охоплення повного циклу кругообігу капіталу. Зміст його принципу полягає в діагностуванні фінансового стану й стійкості функціонування підприємства на всіх стадіях циклу кругообігу капіталу, тому що фінансова хвороба може виникнути на будь-якій з них, наприклад, надмірне запозичення коштів на стадії «залучення» або неефективне їх використання на стадії «використання».

Принцип 4. Сполучення статичних і динамічних оцінок. Даний принцип передбачає необхідність діагностичної оцінки фінансового стану й стійкості функціонування підприємства як на даний момент часу, так і характеристики динаміки його в часі. Це обумовлено тим, що фінансова хвороба підприємства може прогресувати, а може, навпаки, йти процес видужування.

Принцип 5. Сполучення кількісних і якісних оцінок. Суть принципу полягає в необхідності при діагностуванні фінансового стану й стійкості функціонування підприємства сполучати кількісні і якісні методи оцінки. Кількісні методи діагностування фінансового стану й стійкості функціонування підприємства здійснюються за допомогою застосування розрахунково-обчислювальних процедур і встановлення критерію фінансового здоров'я або хвороби в числовій формі. Якісні методи є завершальною стадією діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, коли, використовуючи кількісні методи за допомогою шкал або матриць, одержують словесну характеристику діагнозу фінансової хвороби підприємства і причини її виникнення.

Принцип 6. Формалізації оцінок. Він передбачає алгоритмізацію процесу діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, чітку визначеність оцінок, послідовність їх проведення. Даний принцип знаходить свою реалізацію в індикаторах оцінки, шкалах, матрицях і класифікаціях.

Правильне формулювання діагнозу фінансового стану і стійкості функціонування підприємства є складним процесом оперування висновками, судженнями і поняттями. Кожна з цих форм осмислення діагностики потребує неухильного дотримання законів логіки. Визначеність діагностики фінансово-господарської діяльності характеризує закон тотожності. Послідовність діагностики характеризується законами несуперечності і виключеного третього. Доказовість діагнозу фінансового здоров'я або хвороби підприємства характеризується законом достатньої підстави. Логічні закони властиві всім етапам аналітично-діагностичного циклу.

Всі логічні закони в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства взаємозалежні й обумовлюють один одного, тому що діагноз не може бути визначеним без послідовності й доказовості. Не може він бути і послідовним без визначеності і доказовості. Так само доказовим діагноз фінансового здоров'я підприємства може бути лише за умови його визначеності й послідовності.

Недотримання одного з логічних законів у діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, як правило, водночас порушує й інші. Логічні закони застосовуються на всіх етапах діагностичного процесу, визначаючи його слушність і достовірність.

Список використаних джерел

1. Загурський О.М. Фінансовий аналіз. Кредитно-модульний курс. Київ. Центр навчальної літератури. 2019. 472 с.
2. Завитій О.П. Стратегічне управління розвитком економічних систем на регіональному рівні Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. 26 квітн. 2018 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2018. 167 с. С. 116-118.
3. Завитій О.П. Особливості формування стратегії економічного розвитку регіонів в сучасних умовах. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах ілюзії та прагматичної реабілітації соціуму». м. Кам'янець-Подільський (26-27 квітня 2018 р), Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, 2018. С.88-90.
4. Завитій О.П. Цифрова економіка – економіка віртуального світу Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 76-77.
5. Завитій О.П. Оцінка економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. зб. наук. праць. 2017. Вип. 1. С. 93-97.

РОЗВИТОК ЕНЕРГОАУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Енергозбереження на підприємствах є однією з найактуальніших проблем сучасних підприємств. Питання розвитку системи управління енерговитратами де відбуваються високі витрати енергетичних ресурсів для виробництва продукції, частка котрих в структурі собівартості займає чисельне місце.

Впровадження системи енергетичного контролю на підприємстві починається з розробки енергетичної політики, яку, як правило, виконує енергетична служба підприємства. Згодом документ узгоджується з усіма підрозділами підприємства і затверджується радою директорів. Дуже важливо ознайомити з проектом енергетичної політики всі підрозділи підприємства, провести необхідні зустрічі для роз'яснення основних положень документа і його значення для підприємства.

Для складання енергетичного профілю необхідно провести енергетичне обстеження підприємства (енергоаудит). Проведення енергоаудиту пов'язане з розробкою заходів щодо підвищення енергоефективності. Основні етапи енергетичного обстеження підприємства полягають в наступному:

- збір вихідних даних з використання енергоресурсів у всіх підрозділах підприємства;
- аналіз і порівняння використання енергоресурсів на аналогічних виробництвах;
- аналіз використання енергоресурсів за окремими технологічними процесами і виявлення «вузьких місць»;
- визначення частки витрат на енергоресурси в структурі собівартості продукції;
- підготовка звіту про оцінку ефективності та надійності роботи енергетичного комплексу підприємства;
- розробка пропозицій щодо підвищення енергетичної ефективності із зазначенням конкретних заходів, термінів їх виконання, передбачуваного ефекту, вартості та джерел фінансування, складу виконавців;
- визначення цільових показників та індикаторів енергоефективності для підприємства в цілому і по окремих підрозділах; складання енергетичного паспорта підприємства.

Підвищення енергоефективності є одним з ключових факторів переходу енергоємних економік на сталий розвиток, оскільки дозволяє обмежити енергоспоживання за рахунок зниження залежності від використання екологічно неефективних або небезпечних джерел енергії. При цьому підвищення енергоефективності та енергозбереження також можуть розглядатися в якості необхідної умови сталого економічного розвитку, оскільки сприяють підвищенню продуктивності, зниженню витрат енергоспоживання і забруднення навколишнього середовища, розвитку нових технологій, а також створенню нових ринків екологічної продукції і послуг, робочих місць [1, с. 180].

Важливим фактором підвищення енергоефективності є забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки всіх суб'єктів економічної діяльності у вирішенні питань оптимізації енергоспоживання та енергозбереження [2, с. 22].

Список використаних джерел

1. Брич Б. В. Енергосервіс в Україні. *Економічний аналіз*. 2016. Том 25. № 2. С. 179-184.
2. Завитій О. Теоретико-організаційні основи проведення енергетичного аудиту в Україні. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Випуск 3-4. С. 21-27.
3. Вакун О. Енергосервіс як комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих заходів. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 147-156.
4. Ляхович Г., Пуцентейло П., Вакун О. Енергетичний аутсорсинг як послуга енергосервісних компаній: обґрунтування доцільності та можливості. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 228-234.

СТАНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Громадське харчування є особливою специфічною галуззю народного господарства. Якщо підприємства харчової промисловості виробляють продукти харчування, але не реалізують їх населенню, підприємства торгівлі забезпечують доставку, зберігання товарів та їх продаж, то підприємства громадського харчування виконують одразу три функції: виробляють обідню продукцію, кулінарні та кондитерські вироби; організовують раціональне харчування людей, здійснюючи реалізацію вироблених цими підприємствами у власному виробництві продуктів харчування або перепродують продукти харчування, що придбані в інших підприємств.

В Україні індустрія громадського харчування знаходиться в процесі розвитку - зростає як кількість закладів, так і якість обслуговування. З кожним роком громадське харчування все більше впроваджується в побут широких мас населення, сприяє вирішенню багатьох соціально-економічних проблем; допомагає краще використовувати продовольчі ресурси країни, своєчасно надає населенню якісне харчування, що має вирішальне значення для збереження здоров'я, зростання продуктивності праці, підвищення якості навчання; дозволяє більш ефективно використовувати вільний час, що в наші дні є чимало важливим фактором для населення. Отже, ринок послуг ресторанного господарства характеризується зростанням кількості підприємств ресторанного господарства, тобто загостренням конкуренції [14].

Аналіз літературних джерел показав, що загальними напрямками для удосконалення господарської діяльності підприємств громадського харчування є такі:

- впровадження заходів маркетингових комунікацій для поліпшення конкурентної позиції підприємства на ринку;
- розробка цільової стратегії розвитку підприємства громадського харчування;
- впровадження корпоративної етики в закладах громадського харчування;
- впровадження сертифікації продукції, постійне вдосконалення якості продукції та виробничих засобів;
- щоденні поставки свіжої продукції у довірених постачальників;
- перевірка, навчання та перекваліфікація кадрів, ефективне управління персоналом та його мотивація, залучення на роботу кваліфікованих працівників;
- зменшення витрат на виробництво;
- збільшення інвестицій;
- орієнтація на новітні технології;
- покращення інформаційного забезпечення [1, 3].

Таким чином, сформовані пропозиції сприяють підвищенню господарської діяльності підприємств громадського харчування, які в свою чергу, повинні стати одним з чинників сталого розвитку сільських територій.

Окрім вказаних напрямків, відмітимо, що створення підприємств громадського харчування може стати одним із факторів, що забезпечують сталий розвиток сільських територій, вирішуючи не лише економічну функцію по отриманню прибутку самими підприємствами громадського харчування та сільськогосподарськими підприємствами, з якими встановленні коопераційні взаємозв'язки, а й соціальну функцію, забезпечуючи певну кількість робочих місць на селі.

Сьогодні, в умовах децентралізації, яка не оминула й аграрну політику, об'єднані територіальні громади на селі постали перед проблемою пошуку коштів для свого розвитку. Одним із заходів вирішення цієї проблеми є пошук інвесторів. Таким чином об'єднані територіальні громади повинні створити сприятливі умови для потенційних інвесторів у своїх селах. Такими інвесторами можуть стати і підприємці (як мешканці цих територій, так і ті, що прийдуть із міст), які будуть започатковувати справу громадського харчування на селі.

Такими сприятливими умовами для цих підприємців можуть бути такі:

- виділення земельних ділянок для будівництва закладів громадського харчування за пільговими ставками орендної плати;
- часткове звільнення підприємців від сплати податків до місцевих бюджетів, принаймні на період становлення підприємств громадського харчування на селі;
- сприяння розвитку коопераційних зв'язків з сільськогосподарськими підприємствами, що постачатимуть сировину для підприємств громадського харчування.

Відмітимо, що при відкритті закладів громадського харчування у селах може виникнути проблема із відвідувачами, оскільки сільські мешканці звикли харчуватися вдома. Однак, останні тенденції в Україні свідчать про зміну менталітету українців, які все більшою мірою, в силу своєї зайнятості, а також збільшення доступності послуг громадського харчування, починають звикати харчуватися поза домом. Це, звичайно, більшою мірою, стосується мешканців міст, але, навіть у сільській місцевості, для святкування ювілеїв, весіль та інших масових заходів, мешканці сіл сьогодні все частіше здійснюють у місцевих кафе чи їдальнях. Отже, потенціал розвитку закладів громадського харчування в селі існує.

Більше того, навіть в умовах кризи, спричиненої коронавірусом, населення країни відчувало незадоволеність через неможливість відвідування закладів ресторанного господарства.

Таким чином сучасні тенденції розвитку галузі громадського харчування показав, що існує великий потенціал її розвитку в Україні не лише у містах, а й у сільській місцевості. Причинами зміцнення цього потенціалу є ненасиченість вітчизняного ринку такими закладами; поступова зміна менталітету українців, які звикають харчуватися поза домом; збільшення доступності послуг громадського харчування; порівняно невеликі суми інвестицій у цю справу.

Поява підприємств громадського харчування в селі сприятиме наповненню місцевих бюджетів та створюватиме робочі місця. У випадку створення кооперативів із сільськогосподарськими підприємствами, то ще й сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності, створюючи продукцію із більшим вмістом доданої вартості.

Таким чином, розвиток галузі громадського харчування, в тому числі й у сільській місцевості, стане одним із чинником забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Гінда М.І. Тенденції розвитку ресторанного господарства. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції "Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи" (м. Львів, 29.11.2016 р.). Львів, 2016. Ч.1. С.301-306.
2. Савенко Ю.М. Основні тенденції ринку громадського харчування. Вісник КНУТД. 2014. №4. С.31-37.
3. Толоч Г.А., Лагута О.М. Шляхи підвищення ефективності вегетаріанських ресторанів. Молодий вчений. 2017 р. № 11 (51). С. 1330-1333.

ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Аграрний сектор – одна з пріоритетних галузей економіки країни, в якій процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання мають певні особливості, а дія економічних законів набуває специфічних форм. Стан аграрного сектору та його стратегічне значення у системі національної економіки зумовлюють необхідність активізації інвестиційного забезпечення з метою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції й досягнення необхідних пропорцій його розвитку на основі освоєння інноваційних технологій.

Розробка концепцій, стратегій, державних програм розвитку та підтримки аграрного сектору економіки країни повинна опиратися на повне та достовірне відображення стану та динаміки його розвитку загалом та окремих регіонів на основі використання відповідних індикаторів (показників). Основною особливістю у вивченні стану аграрного сектору економіки та окремих регіонів є наявність великої кількості показників, які утворюють багатовимірні вектори.

Доволі часто при вивченні цих процесів показники мають різну розміреність, що породжує низку проблем. У цьому випадку доцільно використовувати методи кластерного аналізу [3].

Кластерний аналіз дозволяє виявити однорідні сукупності регіонів на основі використання методів групувань у процесі типологізації регіонів (областей). Основним завданням кластерного аналізу є класифікація об'єктів (регіонів) на відносно однорідні групи, об'єкти в яких є подібними з огляду на задані індикатори (показники) та відрізняються від інших об'єктів інших груп (кластерів). Тобто використання методів кластерного аналізу передбачає розбиття певної сукупності об'єктів (регіонів) на підмножини, які називаються кластерами.

Застосування кластерного аналізу для дослідження стану аграрного сектору передбачає дотримання певного алгоритму дій:

1. Визначення множини характеристик для оцінювання регіонів (областей).
2. Знаходження оптимальної кількості кластерів.
3. Визначення показників для характеристики ступеня схожості між об'єктами (регіонами).
4. Обґрунтування методів та алгоритмів кластерного аналізу.
5. Перевірка достовірності результатів.
6. Викладення та інтерпретація отриманих результатів.

Для формування кластерів використано дані Державної служби статистики України за 2014–2019 рр., зокрема показники, які характеризують ефективність сільськогосподарської діяльності у розрізі областей країни:

- вартість продукції сільського господарства;
- кількість зайнятого населення у сільському, лісовому та рибному господарствах;
- обсяги капітальних інвестицій, залучених у сільське, лісове та рибне господарствах.

Для проведення статистичного аналізу використано пакет прикладних програм STATISTICA 10.

Відстань між спостереженнями в кластерах визначали за метрикою квадрату відстаней Евкліда:

$$d_{ij}^2 = \sum_{k=1}^m (x_{ik} - x_{jk})^2, \quad (1)$$

де d_{ij}^2 – квадрат відстаней між об'єктами ($j=1, \dots, n$; $k=1, \dots, m$);

x_{ik} – значення k -ої змінної для i -го об'єкта;

x_{jk} – значення k -ї змінної для j -го об'єкта.

Для визначення відстаней між кластерами використано метод повного зв'язку, суть якого полягає в тому, що об'єкти, які належать одній і тій же групі (кластеру), мають коефіцієнт схожості, який менший від деякого порогового значення. Виходячи із візуального представлення результатів, утворено 4

кластери, які об'єднують регіони України за вартістю продукції сільського господарства, за кількістю зайнятого населення та обсягами капітальних інвестицій сільському, лісовому та рибному господарствах з розрахунку на одиницю площі сільськогосподарських угідь.

Метод кластерного аналізу дає наочну візуалізацію розподілу спостережень на кластери з допомогою дендрограми (рис. 1).

На основі проведеного аналізу встановлено, що до першого кластера ввійшла лише Київська область.

До другого кластера ввійшло 5 областей: Луганська, Донецька, Запорізька, Одеська та Миколаївська.

До третього кластера ввійшло 15 областей: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Кіровоградська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська.

До 4 кластера ввійшло 3 області: Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька.

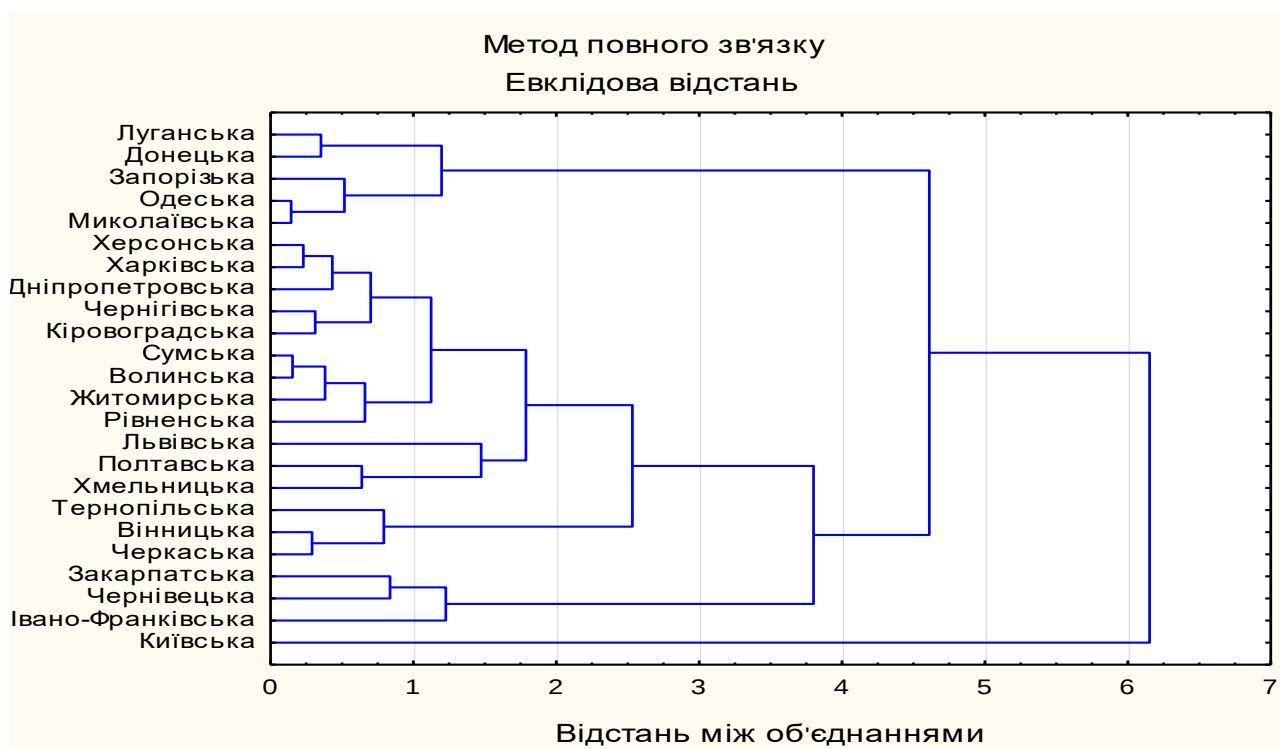

Рис. 1. Горизонтальна деревовидна діаграма

Джерело: побудовано автором

Таким чином, проведена кластеризація регіональної диференціації областей України з використанням програмного пакета STATISTICA 10 дозволила виділити 4 основних кластери, які суттєво відрізняються за рівнем економічних показників, які впливають на розвиток аграрного виробництва. Так, результати проведеного аналізу засвідчують, що стан розвитку аграрного виробництва є найкращим у першому кластері (Київська область), що характеризується найвищим показником вартості сільськогосподарської продукції з одиниці сільськогосподарських угідь, найбільшим значенням інвестиційного залучення ресурсів та найменшим показником використання трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві. Найбільш критичне становище у другому кластері (Донецька, Луганська, Запорізька, Одеська та Миколаївська), де усі досліджувані показники є найнижчими порівняно з іншими регіонами країни. Третій кластер об'єднав області, що становлять однорідну групу із порівняно однаковими характеристиками. У четвертий кластер увійшли області із високою вартістю сільськогосподарської продукції, високим залученням трудових ресурсів у галузь, проте низьким рівнем залучення інвестицій [4].

Слід відмітити, що відмінності на теренах економічного простору країни носять об'єктивний характер, а тому вважаємо, що основне завдання у підвищенні ефективності аграрної політики полягає

не в напрямку вирівнювання, а спрямуванні зусиль на максимальне використання наявного економічного потенціалу, тобто визначення так званих «точок зростання» для менш розвинених регіонів. Цей підхід дослідження аграрного сектору економіки доцільно використовувати у контексті подальшого реформування галузі, а також врахувати при розробленні стратегій та державних регіональних програм розвитку та підтримки аграрного виробництва.

Проведений аналіз дозволив виділити основні проблеми прогнозування розвитку аграрного сектору в сучасних умовах:

- невизначеність базових економічних умов і пріоритетних напрямків перспективного розвитку галузі;

- неузгодженість цільових програм розвитку аграрного сектору із регіональними програмами розвитку;

- наявність значних ризиків у процесі здійснення діяльності сільгоспвиробників, відсутність гарантій та передбачуваності в аграрній політиці держави;

- відсутність обґрунтованих, пристосованих до сучасних економічних умов альтернативних методів прогнозування.

Результати кластерного аналізу засвідчують, що реалізація песимістичного прогнозу (якщо залучення інвестицій у галузь залишиться на рівні середнього показника за попередні роки) призведе до зменшення виробництва аграрної продукції в країні. Зростання залучення інвестицій на 20% (реалістичний прогноз) забезпечить 1,86% збільшення виробництва продукції. Застосування оптимізаційного моделювання зі сценарним підходом надасть змогу отримати значну кількість науково обґрунтованих варіантів перспективного розвитку галузі, в результаті чого на основі організаційних, економічних і технічних заходів можна прийняти раціональні й виважені управлінські рішення. Відповідно зіставлення прогнозованих обсягів виробництва сільськогосподарської продукції з внутрішніми потребами допоможе здійснити оцінювання обсягів експорту аграрної продукції на перспективу.

Список використаних джерел

1. Волощук К. Б., Волощук В. Р., Кацан А. М. Інвестиційна привабливість та можливості розвитку агропромислових підприємств. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1-2. С. 145-150.

2. Костецький Я. І. Стратегія формування і розвитку аграрного сектору України: теорія і практика : монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. 356 с.

3. Пархомець М. К., Пуцентейло П. Р., Уніят Л. М. Активізація використання відновлюваних джерел енергії – об'єктивна необхідність поліпшення ресурсозбереження та підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції аграрного сектору України. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6. С. 122-132.

4. Пуцентейло П. Р., Костецький Я. І. Використання методів кластерного аналізу для прогнозування інвестиційного розвитку підприємств аграрного сектора. *Інноваційна економіка*. 2020. № 7-8 (85). С. 88–99.

5. Сільське господарство України 2019: статистичний збірник / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Уніят Л. М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 586 с.

Ірина КОШКАЛДА

д.е.н., професор

Харківський національний аграрний університет ім.В.В.Докучаєва

КОНЦЕПЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Останнім часом значної популярності набуває концепція інклюзивного сталого зростання (Inclusive sustainable growth), яка спрямована на залучення більшої участі громадян у процесі створення благ та формування сприятливих умов для кожного члена суспільства [1]. А отже, дана концепція є людиноцентрованою і передбачає розвиток усіх галузей національної економіки і збереження та охорону навколишнього природного середовища.

Варто зазначити, що будь-яка концепція має реалізовуватися через узгоджену взаємодію системи інститутів, які склалися у певному суспільстві. Інституціональна складова в економічній теорії почала формуватися як науковий напрям на початку ХХ ст., на стику таких наук як соціологія, право, економіка, психологія і філософія. Фундаментальним принципом даного напрямку є твердження, що важливою, системоутворюючою складовою є інститути.

Ми цілком погоджуємося з позицією американських економістів Дарона Аджемоглу і Джеймса Робінсона, які вбачають в функціонуванні політичних і економічних інститутів основу розвитку суспільства. Саме ці інститути формують сукупність правил і механізмів примусу до їх виконання, що є основними, вважаючи інші фактори (географію, клімат, культуру, релігію) другорядними [2].

Також американські дослідники обґрунтували, що політичні та економічні інститути, можуть бути двох видів: інклюзивні (спрямовані на включення максимально широких верств суспільства в економічне і політичне життя), які стимулюють економічне зростання і екстрактивні (спрямовані на виключення більшої частини суспільства з процесу прийняття політичних рішень і розподілу доходів), які стримують економічний розвиток.

На підтвердження думки про існування екстрактивних інститутів в Україні директор Світового банку у справах Білорусі, Молдови та України Сату Кахконен доводить вплив олігархів, які домінують у великих секторах економіки країни, отримуючи ренту і впливаючи на державу через представництво в Парламенті. Саму модель економічного управління, в умовах якої на прийняття політичних рішень значний вплив справляє невелика група компаній (політично пов'язані фірми), представник Світового банку називає «кумівським капіталізмом» [3].

У ході дослідження впливу «кумівського капіталізму» на показники економічного розвитку було виявлено вражаючі результати. По-перше, не дивлячись на незначний відсоток (2%) політично пов'язаних фірм вони контролюють понад 20% загального обігу і понад чверть активів усіх українських компаній. По-друге, політично пов'язані фірми мають необмежений доступ до економічної ренти, а саме: державні закупівлі, субсидовані кредити, бюджетні трансферти, правила торгівлі, що обмежують імпорт, привілейований доступ до державних активів через приватизацію та пільгові податкові режими. По-третє, існує кореляція між політичними зв'язками та продуктивністю, що призводить до зменшення темпів економічного зростання в Україні на 1-2 %. Отже, екстрактивні інститути гальмують розвиток концепції інклюзивного сталого зростання.

Грамотно побудовані політичні та економічні інститути, навпаки, сприяють розвитку суспільства і максимально можливого задоволенню потреб кожного громадянина. Цього можна досягти завдяки якісній системі управління на всіх абсолютно рівнях. Як показує практика, від рівня професіоналізму, компетентності та особистісних якостей управлінського персоналу залежить ефективна діяльність організації і її конкурентоздатність на ринку. Статистика засвідчує, що 10% компаній щорічно розоряються через недостатню підготовку управлінського персоналу. В свою чергу кожна людина повинна бути задіяна в процесі трудової діяльності з урахуванням її індивідуальних здібностей. Натомість роботодавці мають проводити оцінку потенціалу своїх співробітників і якісно використовувати їх можливості та сприяти їх професійному зростанню.

Окрім важливості якісного управління варто зосередити увагу і на розвитку економічної безпеки, конкуренції, раціональної бюджетної і кредитно-грошової політики, а також державних інвестицій в охорону здоров'я і освіту. Також потребують уваги питання пов'язані із вирішенням проблем зростання

цін, зменшення нерівності в рівні доходів громадян та міграції робочої сили, впливу глобального потепління і забезпечення раціонального використання та охорони навколишнього природного середовища тощо.

Також важливо щоб кожен громадянин розумів свою значущість для суспільства. Усвідомлення людиною того, що вона є основною ланкою у створенні суспільних благ, не лише підвищить її самооцінку а й сприятиме інклюзивному сталому розвитку оскільки будь-яка особа хоче мати комфортні умови для свого проживання і всіляко буде намагатися якомога більше роботи для забезпечення щасливого майбутнього своїх дітей.

Отже, розвиток суспільства має бути спрямований на формування та реалізацію положень концепції інклюзивного сталого зростання в основу якої покладено людиноцентризований підхід. Визначено, що значний вплив на стале зростання справляють екстрактивні та інклюзивні інститути. А саме, необхідно зменшувати вплив екстрактивних і сприяти розвитку інклюзивних інститутів, які і забезпечують стале зростання. Одним із шляхів реалізації даного положення може бути сприяння розвитку середнього та малого бізнесу які здатні вирішувати питання працевлаштування, забезпечення зростання нішевих виробництв, покращення умов проживання у сільській місцевості тощо.

Список використаних джерел

1. Всемирный банк предпринял попытку раскрытия стратегий роста быстро развивающихся стран / Центр гуманитарных технологий. 25.05.2008. URL: <http://gtmarket.ru/news/state/2008/05/25/1686> -Доклад о росте. Стратегии устойчивого роста и инклюзивного развития (The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development).

2. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають. Київ: Наш Формат, 2016. 440 с.

3. Кахконен С. Яка вартість кумівського капіталізму для України? URL:<https://www.worldbank.org/uk/news/opinion/2018/03/15/what-is-the-cost-of-crony-capitalism-for-ukraine> (дата звернення: 20.05.2021).

Ольга КРАВЧЕНКО

д.е.н., доцент

Олена САМУРА

слухачка магістерської програми

Харківський національний технічний університет

сільського господарства ім. Петра Василенка

ГАРМОНІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЯК ОСНОВА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Останнім часом збільшується кількість наукових досліджень щодо концепції інклюзивного розвитку (зростання) [2; 9; 100]. Концепція, яка на думку І. Бобух та С. Щегель «розширює традиційні моделі економічного зростання, зосереджуючи увагу на рівності людського капіталу, рівня та якості життя людей, якості навколишнього середовища, соціального захисту, продовольчої безпеки, доступу до ключових ресурсів, розподілу доходу та багатства» [1, с. 67].

Концепція інклюзивного розвитку ґрунтується на врахуванні таких економічних явищ, як економічне зростання, бідність, нерівність доходів і можливостей доступу до ресурсів, ринків. Індекс інклюзивного розвитку (IIP; англ. Inclusive Development Index), розроблений та представлений у доповіді Світового економічного форуму [10] як альтернатива показнику ВВП, є ефективним кількісним виміром процесів, що характеризують інклюзивність економічного зростання. Цей індекс є агрегованим показником, який сформовано на основі трьох груп показників: економічного зростання та розвиток країни (ВВП на душу населення, продуктивність праці, тривалість життя та зайнятість); інклюзивності та нерівності (GINI-розподіл чистого доходу, GINI-розподіл багатства, рівень бідності та середній дохід); рівності можливостей між поколіннями та сталості (скориговані чисті заощадження, викиди CO₂ / ВВП, державний борг і коефіцієнт демографічного навантаження) [9].

Отже, виходячи із вищезазначеного, нами було здійснено критичний огляд наукових напрацювань, присвячених змісту гармонії в економіці та гармонізації економічної системи, зокрема, економічних відносин, із подальшим уточненням сутності означених категорій [5-7].

Ускладнення економічних процесів багатоплановим характером завдань потребує уточнення та розвитку категоріального наукового апарату. Характерним для сучасної науки є бурхливий пошук гармонії в різних галузях знань, особливо в математиці. Підтвердженням є роботи С.Л. Василенко, П.Я. Сергієнко [3], А.П. Стахова [8]. Але спостерігається певне відставання в економіці, де зустріти «гармонійну модель» важко. Все ж інтерес до процесів гармонізації в економіці останніми роками помітно зріс. Одним із сучасних напрямів в управлінні підприємством, регіоном, державою стає саме гармонійний менеджмент, який виник на межі XX-XXI ст [4]. Це стало можливим завдяки розвитку теорії гармонії і виділенню А. П. Стаховим в математичній науці окремого напрямку з математизації гармонії та гармонізації математики [8]. Отже, гармонія є міждисциплінарною категорією, універсальною, яка має відношення до музики, мистецтва, архітектури, сучасної математики, комп'ютерної науки, економіки, а також до всього теоретичного природознавства.

Дослідження показало [7], що концептуальним підходом для наукового пошуку шляхів досягнення умов сталого інклюзивного розвитку агропродовольчої системи має стати саме процес гармонізації елементів цієї соціо-еколого-економічної системи, зокрема економічних відносин, які є формами зв'язків та взаємозалежностей між сільськогосподарськими підприємствами та іншими суб'єктами ринку і виникають з приводу виробництва, переробки, розподілу, обміну та споживання продукції тваринництва, та спрямовані на задоволення потреб учасників шляхом реалізації їхніх інтересів.

Зміст гармонії та гармонізації як економічних категорій наповнюють такі визначальні ознаки та критерії, як злагодженість, узгодженість, співмірність, стійкість, координованість, збалансованість, урівноваженість, впорядкованість, керованість, ефективність, результативність.

З урахуванням вищезазначеного запропоновано трактування гармонії як такого стану функціонування системи, злагодженого взаємозв'язку її елементів з їх властивостями, який є одночасно умовою, метою і результатом існування самої системи.

Гармонії економічних відносин – це такий рівень злагодженості; стійкості, узгодженості, координованості, збалансованості, оптимального співвідношення, урівноваженості, впорядкованості, керованості економічних відносин між їх учасниками, який є умовою, метою і результатом сталого інклюзивного розвитку.

Гармонізація економічних відносин розглядається як процес їх наближення до стану гармонії, який передбачає погодженість інтересів, впорядкованість, координованість та керованість дій та процесів між усіма учасниками відносин на засадах їх сталого інклюзивного розвитку. Гармонізація економічних відносин є складовою гармонізації економічної системи, яку ми розуміємо як процес узгодження взаємозв'язків, що виникають між основними елементами системи, з метою забезпечення злагодженого функціонування (у просторі) та рівноважного розвитку (в часі) самої системи. Зміст кожного із критеріїв гармонії розкрито через систему індикаторів рівня гармонійності економічних відносин між суб'єктами ринку продукції тваринництва.

Список використаних джерел

1. Бобух І. М., Щегель С. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. Вісник Національної академії наук України. 2018. № 7. С. 55-70.
2. Бородіна О. М., Прокопа. І. В. Інклюзивний сільський розвиток: науковий дискурс. Економіка і прогнозування. 2019. № 1. С. 70-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2019_1_6
3. Василенко С.Л., Сергиєнко П.Я. Математика и гармония целостности. Одеса. 2010. 27 с. URL: <http://www.andrejnikitin.narod.ru/1-garmony.pdf>
4. Иванус А. И. Код да Винчи в бизнесе или гармоничный менеджмент по Фибоначчи : учеб. Москва: КомКнига, 2006. 104 с.
5. Кравченко О.М. Гармонізація в системі економічних категорій. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 жовтня 2018 р.). Харків: Діса плюс, 2018. С. 161-165.
6. Кравченко О.М. Гармонізація економічної системи. Економіка АПК. 2017. № 11. С. 51- 56.
7. Кравченко О.М. Гармонізація економічних відносин між учасниками ринку продукції тваринництва. Харків: «Смугаста типографія», 2020. 360 с.
8. Стахов А.П. Математизация гармонии и гармонизация математики. Академия Тринитаризма. Москва, 2011. URL: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0232/100a/02320066>.
9. Цапко-Піддубна О. І. Принцип інклюзивності у сучасних концепціях економічного зростання. Проблеми економіки. 2018. № 3 (37). С. 29-36.
10. The Inclusive Development Index 2018. Summary and Data Highlights. World Economic Forum. 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf.

Ирэна ЛЕЛЮГЕНЕ

профессор, доктор

Университет Миколаса Ромериса (г. Вильнюс, Литва)

КОМПЕТЕНТНАЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ОБЩИНА

Компетентная территориальная община та, которая признаёт реальные условия жителей и реальные возможности своих членов добрососедства, которая признаёт периоды и падения, и становления в жизни человека, различия, уникальность и уважение к индивидуальности. Это и есть основные ценности.

Как 4-ый сектор, территориальная община должна включиться в деятельность для восстановления разрушенных социальных отношений, используя социальные технологии, создавая участвующую гражданственность.

4-ый сектор призван создать социальный и финансовый капитал, обратить внимание на сбор информации и исследования деятельности территориальных общин.

Кто они, новые профессионалы территориальных общин? Чем они отличаются от типичных служащих «комюники» (по Т.Вагнеру – университет Минесота).

Работники «старого покроя» ориентируются на клиентов одинакового социального положения: слишком сильно выражено чувство собственности собирая и анализируя знания (информацию) о клиентах; в повседневной практической работе пользуются медицинскими моделями; они оторваны от гражданской жизни территориальной общины, слишком переоценивают роль просвещения по социальной интеграции людей общины.

Новые профессионалы, работающие в общине и для общины: отличаются гражданственностью, которая опирается на значимость социальных услуг; они отличаются непоколебимыми главными ценностями, которые выработаны в результате долголетней практики в общине; новый профессионал приоритетом считает выслушать клиента и его понять; отличается новыми навыками и компетенциями при регулировании и решении конфликтов нетрадиционными способами; он уверен, что удача профессионала зависит от удач клиента, а не от устарелых знаний, или от школы, которую давно окончил (например университета).

Работник нового мышления уверен, что самый важный креденциал – уважение клиента. Новая дорога, по которой идут профессионалы 4-го сектора – творческий подход к социально поврежденному, оттолкнутому клиенту, веря что на него можно смотреть как на проблему, недостаток. А другому клиент – как ценность. Оправдавшая себя система работы профессионала общины – деятельность в социальных сетях.

Например, деятельность объединения территориальных общин в Пилсбури США построена на таких ценностях как:

- заключение контракта с работником, из той же самой общины, где люди его лично знают;
- работать таким способом, чтобы лидерство общины могло быть обеспечено организационным лидерством;
- уверенность, что работа с персоналом, повышая его профессионализм является основной задачей;
- в территориальной общине Пилсбури люди руководствуются лозунгом «Потратить время и деньги – ты получишь то, за что платишь»;
- территориальное добрососедство стремится стать обучающейся организацией;
- поощрять небоязнь рисковать;
- не бояться будущего;
- прислушиваться к клиенту, любить его и уважать;
- обновить инфраструктуру - внутренний и внешний вид общинного центра, чтобы он выглядел легкодоступным и гостеприимным;
- создать и развивать видение больших возможностей самой организации;
- проводя просветительную работу, обратить внимание на квалификационный уровень и накопленный опыт своей общины;

- избегать действий, связанных с расизмом или какой-либо другой формой дискриминации;
- всегда помнить, что созидание добрососедских отношений важнее чем социальные услуги.

На конференции IFS в Стокгольме в апреле 2012 г. профессор университета Миннесоты, бывший президент IFS сделал концептуальный доклад «Новое некоммерческое поколение: создание 4-го , суверенного и всеобъемлющего сектора». Основные положения этого доклада: необходимость общества знания; корпоризация жизни; «болезни» или проблемы некоммерческих организаций и ограниченное участие (вмешательство) в принятие решений; нежелание активно участвовать в решении повседневных проблем; избегать риска стало как мания страха и изоляции вредной для прогрессивной деятельности 4-го сектора; замечается поляризация миссий: два хозяина, две модели создания социального благополучия в территориальной общине; создавая и укрепляя 4-ый сектор территориальных общин приоритетом является раскрытие талантов в окружающей среде, воспитание чувства, что принадлежать общине, ассоциации это очень важно для каждого; 4-ый сектор - территориальные общины должны показать гостеприимство и толерантность любому; понятие многочисленная территориальная община имеет другой смысл – это мультикультурная, разновозрастная, с различными интересами организация.

Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ

д.е.н., професор

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД

Відповідно до теорії організації реалізація загальносистемних орієнтирів є можливою лише за умови однонаправленості векторів розвитку її елементів. Елементами загальнодержавного організму є регіональні системи, що, в свою чергу, складаються з базових адміністративно-територіальних одиниць — громад. Тому формування й реалізацію стратегії економічного й соціального розвитку регіону необхідно розглядати крізь призму муніципальних стратегій. Авторська гіпотеза ієрархічності регіональної стратегії базується на таких положеннях:

1. Стратегія економічного й соціального розвитку регіону реалізується безпосередньо на рівні громад, які є необхідними та невід'ємними складовими регіональної системи.

2. Без загальної підтримки органів місцевого самоврядування базового рівня та відповідних територіальних громад регіональна стратегія є наміром, що не має об'єктивних умов для реалізації.

3. Деталізація регіональних стратегічних орієнтирів відбувається в стратегіях розвитку громад, що повинні підпорядковувати напрямок свого розвитку регіональним цілям. В іншому випадку, протилежний характер стратегічних векторів розвитку регіональних та муніципальних утворень або нівелює зусилля й прагнення регіону і територіальних громад, або породжує конфлікт їх інтересів. Це, в свою чергу, блокує динаміку розвитку територіальних систем різного ієрархічного рівня.

4. У разі відсутності стратегій розвитку громад, що формують регіон, або хоча б певних меж й вектору їх стратегічного вибору, регіональна стратегія залишається гіпотетичною дорожньою картою розвитку території. Регіональна стратегія повинна стати вихідною основою розробки стратегій економічного й соціального розвитку базових територіальних спільнот, однак, з іншого боку, стратегія розвитку регіону повинна враховувати інтереси, стратегічні бачення цих спільнот.

Бар'єрами розробки та реалізації стратегій економічного й соціального розвитку громад є: інституційна незавершеність адміністративно-територіальної реформи; невідпрацьованість адаптованих методологічних підходів до розробки стратегій розвитку громад з урахуванням принципів ситуаційного управління; низький професіоналізм органів місцевого самоврядування; низький рівень залучення професійних муніципальних менеджерів; відсутність спадковості стратегії як довгострокового документу (при зміні владних команд нові місцеві еліти, як правило, відкидають вже розроблену попередниками стратегію, навіть, якщо вона є дієвим документом); несформованість партнерської співпраці між територіальною громадою, утвореними нею органами місцевого самоврядування, підприємницьким сектором та громадськими організаціями як суб'єктами стратегічного управління.

Для впровадження механізму стратегічного планування в управління розвитком найменшійших адміністративно-територіальних одиниць необхідним формування відповідної методологічної бази. Стратегічне планування на відміну від традиційного — це планування, яке орієнтується на активні дії, будучи довготерміновим, стосується сукупності проблем і активізує увагу на оптимальному задоволенні потреб місцевого співтовариства, сприяючи досягненню громадської злагоди. Стратегічне планування розвитку муніципального утворення з'явилося порівняно недавно: в США на початку 70-х років, в країнах Західної Європи — в середині 80-х років XX століття. Стратегічне планування підвищує конкурентоздатність громади. Наявність розробленого стратегічного плану є чинником залучення інвесторів. Стратегічне планування розвитку муніципального утворення слід розглядати в двох взаємодоповнюючих аспектах: 1) як процес. Стратегічне планування — це процес обміну інформацією, примирення протилежних точок зору та узгодження позицій, формування в учасників планування зацікавленості в реалізації напрацьованої стратегії; 2) як діяльність. Діяльність з планування вимагає спеціальної професійної підготовки. Проте, уявлення спеціалістів-плановиків часто суперечать інтересам інших членів територіальної громади. Тому необхідним є більш широкий підхід до планування, який здійснюється в процесі соціальної співпраці. Стратегічне планування в системі муніципального менеджменту виконує, в першу чергу, аналітично-прогностичну функцію. Окрім того,

воно реалізує й пізнавально-виховну функцію, спрямовану на формування в суб'єктів місцевих відносин нових уподобань та пріоритетів.

Стратегічне планування – одна з найважливіших функцій місцевих органів влади в зарубіжних країнах. Стратегічне планування має демократичну сутність, оскільки дозволяє залучити населення до муніципального управління. Місцеве населення може бути включене до загального процесу розробки стратегічного плану з правом перегляду напрямків роботи, воно стає частиною команди, яка буде впроваджувати стратегію розвитку муніципального утворення. Розробляючи стратегію розвитку муніципального утворення, муніципальний менеджер повинен дати відповідь на два питання: для чого формується стратегічний план та чиї цілі слід врахувати? Враховуючи вказані установки, в США визначають три типи можливих стратегій розвитку муніципального утворення: технологічно-можливі стратегії; економічно-можливі стратегії; соціально-можливі стратегії. В зарубіжних країнах використовується два варіанти визначення стратегічних цілей: шоковий (територіальній громаді оголошуються вже сформовані цілі і лише тоді відбувається зворотний зв'язок між громадою та органами муніципального управління, в процесі якого останні визначають реакцію громади на встановлені цілі — сприйняття чи несприйняття); непередбачуваний (цілі встановлюються на основі діалогу з територіальною громадою). В муніципальному менеджменті використовують різноманітні алгоритми стратегічного планування: 1) алгоритм Бейлі (США); 2) багатоступеневе планування (використовується Агентством муніципального розвитку США); 3) модель Мейерсона; 4) метрополітенське планування Хейвуда (Канада).

Процес стратегічного планування розвитку муніципального утворення полягає у реалізації низки кроків: I крок – моніторинг соціально-економічного стану громади; II крок – ресурсний аналіз громади; III крок – визначення проблем і постановка цілей; IV крок – визначення шляхів досягнення цілей і завдань. Кожен етап стратегічного управління розвитком громади не є відособленим, на практиці може бути проведена корекція та повернення на будь-який попередній етап. Стратегічний план може розроблятися, як в цілому для громади, так і для окремих муніципальних функціонально-галузових сфер та комунальних підприємств. З метою розробки стратегічного плану розвитку громади і організації робіт з його виконання може бути створена організаційна самостійна структура (наприклад, Агентство соціально-економічного розвитку муніципального утворення), яка узгоджуватиме інтереси різних сторін стратегічного планування.

Розв'язання проблеми розробки й реалізації регіональних і муніципальних стратегій потребує формування нової сучасної моделі територіальної організації управління, яка б базувалася на принципах регіонального та муніципального менеджментів, що базуються на креативному підході до управління з використанням системи управлінських технологій.

Список використаних джерел

1. Monastyrskyi G. European landmarks of municipal reform of Ukraine. International security in the frame of modern global challenges 2019: Collection of research papers. Vilnius: MRU, 2019. P. 63-66.
2. Novikova M., Kozyrieva O., Novikov D., Monastyrskyi G., Mazur A. Innovative Approaches to Economic Development of the Regions of Ukraine. Vision 2025: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage: Proceedings of the 34th International Business Information Management Association (IBIMA) (13-14 November 2019, Madrid, Spain). P. 9791-9803.
3. Інституційні засади і маркетингові імперативи сталого розвитку: монографія / ред. Т.М. Борисова, Г.Л. Монастирський. Тернопіль: «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 340 с.

Микола ПАРХОМЕЦЬ

д.е.н., професор

Західноукраїнський національний університет,

Павло УНІЯТ

магістрант

Міжнародна академія управління персоналом

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Економічна ефективність це результат фінансово-економічної діяльності підприємства, який покриває всі витрати на виробництво певної продукції та містить чистий прибуток, що залишається для розвитку бізнесу. Тому до основних факторів підвищення економічної ефективності діяльності підприємства необхідно віднести: зменшення рівня витрат на виробництво і збут продукції; збільшення обсягів виробництва продукції та поліпшення її якості й конкурентоспроможності та інші.

Зазначимо, що в економічній літературі «фактори» розглядають як істотне об'єктивне причинне явище або процес виробництва, під впливом якого поліпшується рівень його ефективності [1; 2]. Для виявлення характеру впливу факторів на ефективність, важливе значення має їх класифікація, яку поділяють за різноманітними ознаками.

В економічній літературі всі фактори впливу на ефективність поділяють на зовнішні (не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (фактори, що залежать від управління підприємством). А тому в кожному підприємстві в процесі діяльності мають постійно приділяти значну увагу виявленню таких факторів, управляти ними в напрямі попередження чи усунення ризиків. Для цього розглянемо основні фактори підвищення економічної ефективності діяльності агропромислового підприємства (рис. 1).

Варто зазначити, що ступінь впливу різних факторів на величину витрат неоднаковий: одні впливають на зміну кількох елементів витрат, інші - на один чи два, одні впливають безпосередньо, інші – опосередковано. Але управління кожним із них є важливим елементом ефективного функціонування всього підприємства. Тому всім факторам впливу на витрати підприємства потрібно приділяти належну увагу. Це в першу чергу, зумовлює необхідність у представленні узагальненої класифікації, яка наведена в рисунку 1.

Необхідно вказати, що прибуток є узагальненим показником, що повністю характеризує ефективність діяльності підприємства. Як економічна категорія, прибуток представляє грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основу грошових накопичень суб'єктів господарювання. Підприємство отримує прибуток після того, як готову продукцію буде реалізовано і її вартість набуде грошової форми. Величина отриманого прибутку характеризує ефективність та результати роботи підприємства, фінансовий результат його підприємницької діяльності [1; 2; 3].

Зазначимо, що одними із найважливіших внутрішніх факторів зростання прибутку в сучасних умовах є такі: збільшення обсягу готової продукції для реалізації, зниження її собівартості; підвищення якості; поліпшення асортименту; підвищення ефективності використання виробничих фондів; зростання продуктивності праці та інші.

Важливий фактор від якого залежить величина прибутку – ціна. Рівень цін є як внутрішнім, так і зовнішнім чинником. Ціни, які встановлює підприємство залежать від конкурентоспроможності готової продукції, а також від попиту на них. За таких умов рівень цін буде внутрішнім фактором, і підприємство може впливати на величину прибутку.

Варто наголосити, що значну увагу за сучасного стану економіки необхідно приділяти методам управління витратами на підприємстві, до них належить управлінський облік. При використанні методів управління витратами можна своєчасно попередити відхилення від норми запланованих витрат, контролювати величину витрат та визначати раціональну їх структуру.

З метою підвищення результативності діяльності підприємств та збільшення рівня прибутковості необхідно провести комплекс заходів спрямованих на аналіз та оцінку, щодо збільшення обсягів виробництва, зниження рівня собівартості продукції, за рахунок мінімізації витрат, розробки та впровадження нових видів продукції, покращення технічної та технологічної основи.

Рис. 1. Основні фактори підвищення економічної ефективності діяльності агропромислового підприємства

Джерело: [1; 2; 3]

Таким чином, впровадження постійного та ефективного контролю над витратами, підвищення продуктивності праці та більш ефективне використання наявного потенціалу буде сприяти зростанню економічної ефективності діяльності агропромислового підприємства.

Список використаних джерел

1. Фінанси агропромислового виробництва. Навчальний посібник / За ред. Пархомця М. К. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 404 с.
2. Пархомець М.К., Уніят Л. М., Соловей І. С. Підвищення конкурентоспроможності зернового господарства у сільськогосподарських підприємствах: моногр. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2019. 232 с.
3. Уніят Л.М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с.

Микола ПАРХОМЕЦЬ

д.е.н., професор

Дарія ЮЗВИШИНА

студентка

Західноукраїнський національний університет

ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНА КУКУРУДЗИ В ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Аналіз діяльності підприємств з виробництва зерна кукурудзи показав, що одним із головних чинників підвищення ефективності зерна кукурудзи є збільшення витрат обігових та основних активів в розрахунку на 1 га зібраної площі, тобто рівень інтенсифікації (табл.1).

Таблиця 1.

Вплив інтенсифікації на ефективність виробництва і збуту зерна кукурудзи у підприємствах Тернопільської області за 2016-2020 рр.

Показники	Групи підприємств за рівнем витрат на 1 га зібраної площі зерна кукурудзи, грн			III Група в % до I групи
	I до 6000	II 6001-9000	III 9001 і більше	
Кількість районорків, один.	26	14	16	61,5
Витрати на 1 га зібраної площі кукурудзи на зерно, грн	4341	7386	12431	286,4
Урожайність кукурудзи на зерно, ц/га	71,2	74,5	76,3	107,2
Виробнича собівартість 1 ц зерна, грн	63,5	98,6	170,2	266,0
Продано зерна на 1 га зібраної площі, ц	52,0	67,1	78,4	150,8
Повна собівартість 1 ц проданого зерна, грн	134,6	121,8	156,2	116,0
Ціна 1 ц проданого зерна кукурудзи, грн	168,1	174,8	234,7	139,6
Отримано прибутку (збитку), грн: на 1 ц проданого зерна	33,5	53,0	78,5	234,3
на 1 га зібраної площі	2385,2	3948,5	5989,6	251,1
Коефіцієнт дохідності, пункт.	1,25	1,44	1,50	+0,27
Рентабельність продажу зерна кукурудзи, %	24,9	43,5	50,3	+25,4

Джерело: розраховано на основі [1; 2].

Порівняно високих показників, економічної ефективності вирощування кукурудзи на зерно досягнуто, як видно з таблиці, у підприємствах другої і третьої груп при рівні витрат на 1 га зібраної площі від 7400 грн до 12500 грн. В тих підприємствах значно вища урожайність кукурудзи на зерно і порівняно кращі економічні результати.

Практика засвідчила, що управління витратами в процесі виробництва зерна кукурудзи необхідно спрямовувати на придбання насіння нових сортів і, особливо, високоврожайних гібридів.

Дослідження фахових джерел [1; 2; 3] показало, що для підприємств Тернопільської та західних областей України рекомендовано нові гібриди кукурудзи на зерно, зокрема: ДКС-3939 із ФАО 320; ДКС-4014 із ФАО 310; ДКС-3511 із ФАО 330; Лімагрейн; ЛГ 3258; ЛГ Новий та інші. Саме ці гібриди (іноземна селекція) спроможні забезпечити порівняно вищу урожайність (10-12 т/га), меншу передзбиральну вологість зерна та його собівартість, що суттєво впливає на підвищення економічної ефективності виробництва кукурудзи.

Зазначимо, що головним напрямком підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності розвитку зернового господарства у підприємствах України має стати запровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій на основі використання методів цифрової економіки. Саме цифрова економіка стала акселератором суттєвого підвищення економічної ефективності виробництва зерна та іншої продукції рослинництва у підприємствах АПК [1, с.180].

Варто зазначити, що цифрова економіка є головним пріоритетом для розвинутих країн світу: США, Японії, Китаю, Німеччини, Великої Британії, Голландії, Данії, Франції, а тому розвиток цифрової економіки повинен стати пріоритетом і для України.

Дослідження наукових праць, [1; 2] показало, що в країнах: Естонії, Ірландії, Швеції, Ізраїлі безпосередній ефект від комплексного впровадження цифрової економіки становить + 20% ВВП, а кумулятивний ефект протягом п'яти років після впровадження: 12-14% росту ВВП кожного року, у той час як рентабельність інвестицій в цифрову трансформацію сягає 500%.

Аналіз літератури [1; 2; 3] показав, що сучасні можливості цифрової економіки в аграрному секторі передбачають: застосування супутникових навігаційних систем (GPS) і геоінформаційних систем (ГІС) для точного землеробства; управління технікою; використання метеостанцій; використання безпілотних літальних апаратів (дронів); технології контролю зерносховищ; системи управління, призначені для автоматизації обліку і управління та ін.

Системи глобального позиціонування GPS, спеціальні датчики, аерофотознімки і знімки з супутників, а також спеціальні програми для агроменеджменту на базі геоінформаційних систем (ГІС) збирають дані, що використовуються: для точнішої оцінки оптимуму густини висіву; розрахунку норм внесення добрив і засобів захисту рослин (ЗЗР); точнішого прогнозу врожайності і фінансового планування. Створюються технологічні карти полів, їх електронні паспорти з врахуванням всіх показників по кожному полю: культура, сівозміна, стан ґрунту рельєф, виконані та заплановані операції.

У техніці, зокрема комбайнах є пристрої для створення й використання карт урожаю. Ці комбайни обладнані глобальними позиційними й географічною інформаційною системами, мають зв'язок із супутниками через приймач-антену, а також устаткування для ведення моніторингу врожайності. Таке устаткування випускають виробники марки John Deere, Claas, New Holland. [2, с.438]

До процесу управління технікою відносять: контроль за використанням палива; відстеження переміщень техніки, зокрема для встановлення обліку і контролю за збором врожаю; управління окремим обладнанням, зокрема форсунками та висівним апаратом; чітке визначення часу виконання операцій та їх контроль.

Здійснення контролю та обліку ПММ від нафтобази до фактичного використання в техніці включає: контроль видачі палива з паливозаправника та на АЗС; облік палива на техніці за допомогою «проточних датчиків» на вхід палива в двигун і «обратки»; переобладнання АЗС, контроль температури і густини при видачі палива.

Встановлення системи обліку і контролю за збором врожаю зернових культур включає: автоматичну перевірку наявності автомобіля при вивантаженні врожаю з комбайна на авто; вивантаження врожаю з комбайна на авто за визначеними RFID – картками; автоматичний контроль зупинок автотранспорту при перевезенні врожаю з полів на елеватор тощо [2].

Використання метеостанцій в агровиробництві дає можливість:

- визначення оптимальних погодних умов для проведення технологічних операцій (сівба сільськогосподарських культур, збирання врожаю, косовиця багаторічних і однорічних трав на сіно, боротьба із шкідниками та хворобами);

- прогнозування урожайності усіх сільськогосподарських культур шляхом моніторингу за рівнем забезпечення поживних речовин у певні агротехнічні строки (наявність у ґрунті мікро і макроелементів, вміст гумусу та ін.);

- визначення оптимальної необхідності включення системи поливу.

Використання безпілотних апаратів (дронів) у сільському господарстві здійснюється в рамках системи онлайн моніторингу та з транспортною функцією, зокрема для: планування карт – завдань на посів (безпілотні апарати здатні створювати точні 3D-карти); аналізу вегетації (надає дані для іригації і управління рівнем азоту); внесення засобів захисту рослин, (дрони можуть летіти на заданій висоті над рослинами, розпорошувати задану норму хімікатів або вносити біологічні організми).

Таким чином концентрація й інтенсифікація є важливою передумовою використання інноваційних методів управління за допомогою інформаційних технологій цифрової економіки для підвищення ефективності функціонування галузей сільськогосподарських підприємств.

Використання у зерновому господарстві підприємства цифрової економіки дасть змогу здійснювати: якісний моніторинг за використанням поточних витрат; оперативно вирішувати необхідні

виробничі коригування; прискорене управління та прогнозування собівартості, що сприятиме підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності продукції.

Список використаних джерел

1. Пархомиць М.К., Уніят Л.М. Інноваційні методи управління виробництвом зерна кукурудзи у сільськогосподарських підприємствах. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 3. С. 176-183.
2. Пархомиць М.К., Уніят Л.М., Соловей І.С. Підвищення конкурентоспроможності зернового господарства у сільськогосподарських підприємствах: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2019. 232 с.
3. Уніят Л.М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с.

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В сучасних умовах зростаюча інтернаціоналізація і відкритість національних економік, міжнародний поділ праці, динамічний зміна ринкової кон'юнктури, вихід виробничого циклу, фінансових потоків, пересування робочої сили за межі національних рамок, сучасні системи транспорту, зв'язку та інформації та інші чинники сприяють бурхливому розвитку інтеграційних процесів і переходу їх на новий якісний рівень. В кінці XX в. економічна інтеграція національних економік до світової спільноти стала потужним інструментом прискореного і гармонійного розвитку держав і підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку країн – учасниць інтеграційних угруповань [1].

Процес міжнародної інтеграції зумовлює об'єднання економіки країн і держав в один, загальний ринок, яке призводить до уніфікації економічної політики в галузях економіки.

Вплив міжнародної інтеграції та систему бухгалтерського обліку призводить до об'єднання, уніфікації міжнародних бухгалтерських стандартів, ліквідація тих суперечностей, що існують на даний момент між національними та міжнародними стандартами.

Результати впливу міжнародної інтеграції на систему бухгалтерського обліку на нашу думку призведуть до наступних наслідків.

1. Напрямок розвитку бухгалтерського обліку переходить з національного рівня на міжнародний. Відповідно до вищенаведеного твердження бухгалтерський облік буде змінюватися відповідно до інтересів та потреб переважно глобальних користувачів, зокрема інвесторів.

2. Формування фінансової звітності згідно вимог міжнародних стандартів означатиме зміну методології бухгалтерського обліку. Наслідком вищенаведеного є зміни в Плані рахунків бухгалтерського обліку, в первинній та внутрішній звітній документації, реєстрах бухгалтерського обліку, в методах оцінки активів та відображенні господарських операцій, визначені фінансових результатів та формах фінансової звітності тобто в методології бухгалтерського обліку.

3. Широке використання новітніх технологій обліку і контролю витрат. Вітчизняний бізнес все більше проявляє інтерес до різноманітних методів управління витратами (ABC-метод, директ-кост, таргет-кост і ін.), та до прийомів оперативного і стратегічного контролінгу, переваги яких вже давно доведені в міжнародній практиці.

4. Перехід до нової основи розвитку соціальних і економічних процесів – цифрової економіки яка передбачає застосування цифрових технологій у всіх напрямках суспільного життя. Цифрова економіка зачіпає всю систему інформаційного забезпечення процесу управління, а відтак, і її центральну ланку – бухгалтерську інформаційну систему, де у хронологічному і систематичному порядку збирається, обробляється, зберігається, накопичується і узагальнюється інформація про діяльність господарюючого суб'єкта. При використанні сучасних інформаційних систем та інформаційних технологій відбуваються значні зміни в обліковій методології та практиці, що актуалізують доцільність вироблення адекватної до нових умов облікової парадигми, розвитку теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо розширення і модернізації змісту бухгалтерської науки, її позиціонування як практичної діяльності, підвищення престижності і затребуваності професії бухгалтера [3].

5. Змінюється якість облікової системи, в результаті чого підвищується вимоги до рівня спеціальної професійної освіти економістів та бухгалтерів (володіння декількома іноземними мовами, навиками програмування та бізнес аналізу).

6. Змінюється статус бухгалтера. У зв'язку з появою нових інформаційних технологій частина облікової роботи переходить в режим онлайн-обробки первинних документів. На жаль, це призводить до скорочення обліково-технічного персоналу, однак оновлені компетенції бухгалтерів зумовлюють виконання не повсякденної рутинної роботи з первинними документами, а прийняття складних управлінських рішень, що підтверджується відповідними компетенціями (обліково-аналітичними,

економічно-безпечними, організаційно-управлінськими цифровими, комунікативно-лідерськими та психологічними).[2]

7. Глобалізація не тільки викликає до життя прогресивні інформаційні технології по обробці інформації, але і призводить до розширення доступу до перспективних захисних інформаційних платформ і продуктів. Нові технології з'являються в обліково-управлінської інфраструктурі бізнесу як захисна функція від зовнішніх непередбачуваних факторів.

Одже, враховуючи сучасні технологічні зміни та характер світових економічних процесів необхідно стверджувати про значний вплив світових інтеграційних процесів на розвиток економіки України, при цьому від швидкості модернізації національної системи бухгалтерського обліку, якісної побудови методології та організації облікового процесу залежить подальше становлення та розвиток національної економіки.

Список використаних джерел

1. How Globalization and Other Key Technology Trends Will Impact the Future of Accounting.URL:
<https://businessdegrees.uab.edu/blog/globalization-and-the-future-for-accounting>.

2. How Does Globalization Impact Accounting Education? URL:
<https://www.accountingweb.com/community/blogs/evelynwminnick/how-does-globalization-impact-accounting>

3. Paradoxes and Issues of the Globalisation of Accounting URL:
https://link.springer.com/chapter/10.1057%2F9780230303966_12

РОЗВИТОК РИНКУ ЕНЕРГОСЕРВІСНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Підвищення енергоефективності об'єктів і споруд пов'язане із забезпеченням енергозбереження, що неможливе без впровадження їхньої енергомодернізації з урахуванням новітніх технологій, спрямованих на підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів з метою економії коштів на їх оплату. Усе це є можливим завдяки функціонуванню енергосервісних компаній, котрі активно здійснюють енергомодернізацію будівель для забезпечення раціонального енергозбереження.

Підвищення енергоефективності є одним з ключових факторів переходу енергоємних економік на сталий розвиток, оскільки дозволяє обмежити енергоспоживання за рахунок зниження залежності від використання екологічно неефективних або небезпечних джерел енергії. При цьому підвищення енергоефективності та енергозбереження також можуть розглядатися в якості необхідної умови сталого економічного розвитку, оскільки сприяють підвищенню продуктивності, зниженню витрат енергоспоживання і забруднення навколишнього середовища, розвитку нових технологій, а також створенню нових ринків екологічної продукції і послуг, робочих місць [1, с. 180]. Тобто, енергосервіс є послугою, що надається спеціалізованими фірмами, які готові запропонувати оптимальне вирішення завдання щодо зменшення енерговитрат, котре здатне за невеликих інвестицій в найкоротші терміни дати найбільший результат.

Енергосервісний ринок – це система відносин між суб'єктами ринку, важливими елементами якого є [2-4]:

- попит на енергосервісні послуги (замовники: фірми, державні установи, домогосподарства);
- пропозиції енергосервісних послуг (ЕСКО, що пропонують такі послуги: монтаж обладнання та його пуско-налагоджувальні роботи; послуги в галузі енергозбереження та енергоефективності; енергетичний консалтинг; інформаційні та діагностичні послуги; інжиніринг; навчання персоналу; ремонт, модернізація та реконструкція енергооб'єктів; технічне обслуговування обладнання);
- механізм взаємодії елементів ринку.

Розвиток енергосервісного ринку залежить від механізму взаємодії його елементів. В умовах ринку підприємства взаємодіють один з одним в системі певного бізнес-простору з метою надання якісних енергосервісних послуг. Окрім попиту, пропозиції, ціни та наявної інфраструктури має місце конкуренція, при цьому ринок є складною структурою економічних відносин між елементами ринку. Об'єктом купівлі-продажу на енергосервісному ринку є енергосервісні послуги.

Ми вважаємо, що енергосервіс – є діяльністю, яка полягає в забезпеченні надійного та безперебійного функціонування енергетичної системи, у виконанні комплексу енергозберігаючих заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності. Енергоефективність, в свою чергу, є інвестиційною діяльністю (ЕСКО доводиться шукати додаткові кошти, тобто інвесторів), а також виступає як бізнес процес, функції якого полягають в спеціалізованому обслуговуванні окремих ланок процесу енергопостачання.

До особливостей енергосервісних послуг відносяться:

- комплекс заходів – енергосервісних послуг, що надаються ЕСКО;
- інвестиційна діяльність – енергосервісні контракти потребують фінансування;
- послуга надається спеціалізованими фірмами, які мають ліцензію на надання енергосервісних послуг;
- самостійний бізнес – ЕСКО отримує прибуток від замовника за надані енергосервісні послуги;
- функціональна діяльність полягає в забезпеченні надійного та безперебійного функціонування енергетичної системи.

У наданні енергосервісних послуг беруть участь ЕСКО, які укладають з замовником енергосервісний договір.

Енергосервісна компанія – це юридична особа, яка виконує заходи або надає послуги з підвищення енергоефективності будівель і приміщень.

Енергосервісні компанії надають енергосервісні послуги і займаються впровадженням нових технологій в сфері автоматизації, а також створюють нові робочі місця. З практики світового досвіду випливає, що в окремих країнах ЕСКО здійснюють розробку та впровадження нових технологій в енергетичну галузь. Енергосервіс в сучасній економіці фактично є фінансовою стратегією пошуку нових інвестицій для подальшої реалізації об'єктів житлово-комунального господарства, енергозберігаючих технологій на виробництві та інших сферах, головним інструментом з оновлення основних фондів, а також є одним із способів процесу модернізації енергоемності економіки. Саме тому виникає завдання створення таких організаційно – економічних ринкових механізмів раціонального сервісного обслуговування в житловому секторі, які зможуть забезпечити процеси модернізації, технологічного оновлення та зберегти баланс між комерційними результатами діяльності енергосервісних компаній, і енергоефективністю житлових будинків.

Таким чином, енергосервісний ринок є досить перспективним в Україні. Кількість енергосервісних компаній з кожним роком зростає. Однак, в Україні досі залишаються актуальними питання, пов'язані з підвищенням енергетичної ефективності житлового сектору країни. За останні роки Україна має досвід найбільш розвинених країн світу щодо впровадження різноманітних механізмів і інструментів підвищення енергоефективності.

Список використаних джерел

1. Брич Б. В. Енергосервіс в Україні. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. 2016. Том 25. № 2. С. 179-184.
2. Закон України Про енергозбереження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання заходів з енергозбереження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/760-16#Text>
4. Закон України Про енергетичну ефективність будівель. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#Text>
5. Brych V., Borysiak O., Halysh N. Project activity as an inclusive environment for innovative development management of energy service // Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration : scientific monograph / edited by M. Bezpartochnyi, V. Riashchenko, N. Linde, 2 edition. Riga : Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020. P. 61-69.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ

Проведення оцінки конкурентоспроможності основних продовольчих і зернофуражних культур на ринку певного регіону є складним, актуальним та необхідним завданням в ринковому середовищі. Враховуючи наявність значної кількості методичних підходів, вибір конкретної методики для оцінки рівня конкурентоспроможності суттєво здійснює вплив на достовірність стану функціонування у ринковому середовищі як зернових культур зокрема, так і підприємства загалом.

Специфіка сільськогосподарського виробництва конкретної продукції обумовлює використання певних методів для оцінки її конкурентоспроможності. Процес оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці провели за методичними підходами, висвітленими у літературі [1, с. 40-54].

Враховуючи специфічну особливість виробництва зернових і зернобобових культур (різні – урожайність, собівартість, ціна тощо), процес оцінювання конкурентоспроможності провели на прикладі виробництва і продажу зерна пшениці, яка займає найбільшу частку за чистим доходом і прибутком в структурі зернових і зернобобових культур.

Об'єктом дослідження обрали підприємства бувшого Теребовлянського а сьогодні Чортківського району, одного із найбільших за земельними угіддями Тернопільської області.

Варто зазначити, що в середньому (2011-2015) роки показники економічної і фінансової ефективності виробництва зерна пшениці у кожному підприємстві мали суттєву диференціацію, обумовлену внутрішніми і зовнішніми чинниками, що негативно впливало на результати виробництва.

Аналіз показав значні коливання виробничих і економічних показників сільськогосподарських підприємств досліджуваного району за 2011-2015 роки. Так, зібрана площа пшениці найбільшою (20782 га) була у 2011 р., а найменшою (14405 га) у 2013 р., різниця становила 40,8 %. Ще більшою була різниця урожайності зерна пшениці: найбільшою (59,2 ц/га) вона була у 2015 р., а найменшою (34,5 ц/га) – у 2013 р., яка становила 41,7 %.

Наведені показники значних коливань у зібраній площі та урожайності пшениці засвідчують поки що низький рівень ефективності ведення зернового господарства. Це обумовлено недостатнім рівнем витрат, тобто інтенсифікації на 1 га зібраної площі. Так, наприклад, виробничі витрати коштів на вирощування пшениці з розрахунку на 1 га зібраної площі сільськогосподарських підприємств бувшого Теребовлянського району упродовж 2011-2013 років становили лише 2993–3352, що в 2,5-3 рази менше, ніж у «передових» господарствах. І тільки в 2014–2015 роках було внесено значно більше виробничих витрат на 1 га зібраної площі пшениці (відповідно 4575–7798 грн.). Все це разом із підвищенням цін реалізації зерна сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва і збуту зерна пшениці.

Для прикладу, в 2015 р. підприємства досліджуваного району збільшили урожайність пшениці до 59,2 ц/га, отримали прибутку з розрахунку на 1 ц проданого зерна – 73,87 грн. і 1 га зібраної площі – 3154,2 грн., рентабельність галузі досягла – 41,4 %.

Варто зазначити, що високий і сталий рівень розвитку зернової галузі досягнуто у передовому підприємстві ПОП «Іванівське» досліджуваного району. Високий і сталий рівень економічної ефективності не тільки зернової галузі, а й усіх галузей даного підприємства досягнуто, насамперед, за рахунок інтенсифікації аграрного виробництва та доброго управління аграрним виробництвом.

Дослідженнями встановлено, що ПОП «Іванівське» працювало упродовж 2011-2015 рр. у найвищому ціновому сегменті за ринковою часткою як у кількісному, так і у вартісному виразі, що свідчить про високу якість продукції та належний менеджмент маркетингової діяльності підприємства. Водночас у більшості сільськогосподарських підприємств, як свідчить практика, система маркетингу працює недостатньо, або зовсім відсутня, що зумовлює певні труднощі в процесі просування продукції до споживача, зменшення прибутків.

З метою вирівнювання впливу суттєвих щорічних коливань на результати оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці відібрали необхідні показники для дослідження в середньому за (2011-2015) роки. Процес оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці провели за методичними підходами та необхідними показниками, висвітленими у наукових працях [1; 2; 3]. В процесі дослідження провели оцінювання рівня конкурентоспроможності зерна пшениці в середньому за 2011-2015 рр. у підприємствах Тербовлянського району Тернопільської області на ринку зернових методом порівняльних переваг (табл. 1).

Як видно з таблиці, за обсягом чистого доходу і прибутку від реалізації пшениці перше місце зайняло ПОП «Іванівське» Тербовлянського району. Водночас, аналізоване підприємство (ПОП «Іванівське») за рівнем рентабельності продажу зерна пшениці зайняло лише сьоме місце, що обумовлено високим рівнем повної собівартості.

Аналіз порівняльних переваг показав, що ринкова частка за чистим доходом (виручка) від реалізації пшениці залежить, насамперед від обсягу продажу зерна та ціни 1 ц його реалізації. Маса прибутку в підприємствах обумовлена обсягом продажу зерна, його повною собівартістю та ціною.

Таким чином, проведена оцінка рівня конкурентоспроможності реалізованого зерна: за обсягом прибутку, ринковою часткою, виручкою від реалізації зерна та рівнем рентабельності виробництва і продажу зерна на районному ринку показала, що індекс конкурентоспроможності зерна тісно пов'язаний із рівнем господарської та фінансової діяльності.

Таблиця 1

**Оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці в середньому
за 2011-2015 роки підприємств Тербовлянського району
Тернопільської області на ринку зернових методом порівняльних переваг**

Сільськогосподарські підприємства	Обсяг прибутку (збитку)			Ринкова частка за виручкою			Рівень рентабельності (збитковості)		
	Тис. грн.	Співвідношення з підприємством-лідером	Місце підприємства	Частка, %	Співвідношення з підприємством-лідером	Місце підприємства	Частка, %	Співвідношення з підприємством-лідером	Місце підприємства
ПОП «Іванівське»	2024,2	1,000	1	0,140	1,000	1	23,3	0,863	7
Агрофірма «Дружба»	1916,6	0,964	2	0,127	0,927	2	25,3	0,937	5
ПАП «Крок»	1795,2	0,887	3	0,114	0,814	3	26,1	0,967	4
ПАТ «Мшанецьке»	1047,8	0,518	4	0,064	0,457	6	27,0	1,000	1
ТОВ «Ласковецький бровар»	1044,3	0,516	5	0,065	0,464	5	26,3	0,978	3
ТОВ агропідприємства «Колос»	1040,6	0,514	6	0,104	0,743	4	15,0	0,522	10
ПОП Тернопільське»	923,8	0,456	7	0,069	0,422	7	25,2	0,933	6
ТОВ «Ліндеванг»	591,1	0,292	8	0,037	0,264	8	26,4	0,978	2
ТОВ «Агропрогрес Тербовля»	387,3	0,191	9	0,030	0,214	9	20,4	0,756	9
ПАП «Богдан»	327,8	0,162	10	0,023	0,164	10	22,4	0,830	8
В середньому за 2011–2015 роки	15272,3	x	x	100	x	x	25,0	x	x

Джерело: [1, с. 92]

Зауважимо, що у кожному підприємстві регіону, країни необхідно управляти показниками економічної ефективності на основі інноваційних методів організації виробництва і збуту зерна, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності розвитку зернового господарства.

Список використаних джерел

1. Пархомець М. К., Уніят Л. М., Соловей І. С. Підвищення конкурентоспроможності зернового господарства у сільськогосподарських підприємствах : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2019. 232 с.
2. Малік М. Й., Нужна О. А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств, методологія і механізми: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 270 с.
3. Соловей І. С., Соловей І. М. Наукові засади забезпечення конкурентоспроможного розвитку виробництва пшениці в регіоні. Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 132–134.

Вікторія СЬОМЧЕНКО

к.е.н., доцент,

Даниїл МІРОШНИЧЕНКО

студент

Запорізький національний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Інвестиції – найважливіший чинник економічного зростання, що забезпечує збільшення певної частини щорічного реального продукту країни. Однак у перехідний до ринку період найбільшої деградації в Україні зазнала саме інвестиційна діяльність. І нині стан цієї сфери є досить складним унаслідок зниження ділової активності більшості суб'єктів господарювання, остаточного погіршення інвестиційного клімату та можливостей бюджетів усіх рівнів. На нинішньому етапі розвитку світового господарства однією з найактуальніших проблем для країн з ринковою економікою та країн, що розвиваються, є залучення та ефективне використання іноземних інвестицій, а ефективний розвиток суб'єктів господарювання та економіки країни загалом неможливий без реалізації інвестиційних проєктів. Це пояснюється тим, що без інвестиційної діяльності неможливо здійснити вагомі зрушення в економіці, підвищити соціально-економічний розвиток країни [1].

Характеризуючи сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні, можна зазначити, що на даний момент наша держава не здобула серйозних досягнень у забезпеченні національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. У рейтингу Doing Business 2020 Україна піднялась на +7 пунктів і посіла 64 позицію серед 190 країн світу. Найбільший прогрес було продемонстровано за компонентом «захист міноритарних акціонерів» +27 пунктів та компонентом «отримання дозволу на будівництво» +10 пунктів.

Для України було виділено як конкурентні переваги, так і бар'єри. До переваг віднесено гідну вищу освіту, розмір державного боргу, вартість робочої сили, залізничну мережу, інноваційний потенціал. Лімітуючі фактори склали торговельні бар'єри, інвестиційне законодавство, прозорість державної політики, надійність банківської системи, митні процедури. Водночас експерти ООН відносять Україну до двадцятки найпривабливіших для прямих іноземних інвестицій країн.

Водночас представники багатьох іноземних компаній відкрито стверджують, що надходження масштабних інвестицій в Україну ускладняється відсутністю стабільності навіть на короткий проміжок часу. Унаслідок цього привабливість українських компаній для іноземних інвесторів не зменшується, але деякі з них займають вичікувальну позицію.

Для проведення аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні варто звернути увагу на показниках, що її характеризують.

Так, за даними Національного банку України обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (залишків) на 30.09.2020 року становив 48 951,7 млн дол. США. Найвагоміші обсяги прямих інвестицій (залишків) були спрямовані до підприємств промисловості – 39,8% та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 16,3%. До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 31,1%, Нідерланди – 20,2%, Велика Британія – 6,1%, Швейцарія – 6,0%, Німеччина – 4,6%, Австрія – 3,3%, Люксембург – 2,4% і Франція – 2,1%.

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні-вересні 2020 року складають 267,9 млрд грн., що на 35,4% менше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2019 року. Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2020 році залишаються: промисловість – 37,7%, будівництво – 10,2%, сільське, лісове та рибне господарство – 9,3%, інформація та телекомунікації – 5,0%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,8%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 5,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 9,8%, операції з нерухомим майном – 5,0%.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2020 році освоєно 69,2 % капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 7,5 %.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 14,6 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,5 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 5,2 %. Інші джерела фінансування становлять 3,0 % [2].

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Таким чином, створюються передумови для співпраці державного та приватного капіталу, в рамках якої держава виступає флагманом інвестування, подаючи інвесторам сигнал щодо перспективності вкладення коштів у певну галузь або сектор. Ця схема є досить привабливою для іноземних інвесторів і може, по-перше, привернути увагу до нашої економіки, а, по-друге, створити умови для напрацювання цінного досвіду співпраці вітчизняного й іноземного капіталу в цілому ряді галузей. Інвестиції із країн ЄС дуже важливі для української економіки. Розширення ЄС на Схід, найімовірніше, матиме позитивний вплив на потоки прямих європейських інвестицій в Україну. Останні хвили розширення ЄС надали нові можливості для розвитку співпраці України з Євросоюзом, у тому числі в контексті залучення європейського капіталу. Компанії Євросоюзу в рамках реалізації стратегій розвитку розглядатимуть можливості подальшого розширення діяльності, нових ринків та факторів продуктивності. Цим може скористатися Україна, яка має порівняно нижчі витрати на кваліфіковану робочу силу, місткий внутрішній ринок.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. Фінанси України. 2008. №2 (147). С.68-81.
2. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL : <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>

Василь ЦАРУК

заступник директора

ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Корпоратизація економіки України стала основною причиною необхідності пошуку інструментів та механізмів формування системи відносин і взаємодії учасників корпоративної структури та захисту інтересів різних груп стейкхолдерів, які пов'язані з її діяльністю. В міжнародній практиці така система отримала назву корпоративного управління (corporate governance), в основі якої покладено змістовні особливості поняття “корпоративна структура”, зокрема, наявність відокремленості прав власності від прав управління корпоративною структурою внаслідок того, що її власність розподілена між значною кількістю стейкхолдерів.

У порівнянні з країнами з розвинутою ринковою економікою, де поняття “корпорація” має чіткі межі та критерії визначення, в Україні відсутній його аналог, внаслідок чого не зовсім зрозумілим є перелік суб'єктів, на яких має бути запроваджена система корпоративного управління. Як відмічають окремі вчені (А.В. Сірко, О.М. Брадул, О.І. Пилипенко, І.П. Васильчук та ін.) використовуване у вітчизняному законодавстві поняття корпорації істотно відрізняється від подібного поняття, що використовується в інших країнах світу. Зокрема, в країнах англо-саксонської системи права поняття “корпорація” прирівнюється до поняття “юридична особа”, на яке також накладається обмеження щодо відповідності притаманним ознакам, які визначаються законодавством таких країн. В той же час, з позиції досліджуваної проблематики більш актуальним питанням є не обґрунтування сутності поняття “корпорація” та пошук його аналогів виходячи з існуючого стану розвитку вітчизняного законодавства, а встановлення об'єктів корпоративного управління, зокрема, визначення видів підприємств, які можуть бути віднесені до корпоративних структур.

Проаналізувавши різні варіанти щодо можливості визначення об'єкта корпоративного управління, тобто наповнення поняття “корпоративні структури”, встановлено необхідність віднесення до його складу окремих видів господарських товариств та об'єднань підприємств, які відповідають набору критеріїв щодо здійснення корпоративного управління:

1. Розподіл прав власності та прав управління корпоративною структурою. Цей критерій є одним із визначальних при віднесенні підприємств до корпорацій в зарубіжних країнах, внаслідок чого в окремих випадках відбувається відхилення інтересів суб'єктів управління корпорацією від її власників, для усунення яких необхідним є запровадження дієвої системи корпоративного управління, яка б дозволила сформулювати набір правил регулювання корпоративних відносин. Виходячи з даного критерію окремі види господарських товариств та об'єднань підприємств не можуть бути включені до складу корпоративних структур, наприклад, приватні підприємства, повні та командитні товариства, асоціації, консорціуми. Вищенаведений критерій закладено у визначення поняття “корпоративне управління”, що наводиться у вітчизняному законодавстві, а також в “Принципах корпоративного управління”, прийнятих організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (2015 р.), що є одним із найбільш поширених інструментів уніфікації корпоративного управління в світі.

2. Можливість застосування традиційних інструментів корпоративного управління. Виходячи з того, що поняття “корпоративне управління” має зарубіжне походження, при його застосуванні на вітчизняних підприємствах слід враховувати можливість впровадження на них тих інструментів корпоративного управління, які на сьогодні ефективно використовуються в практиці корпорацій в різних країнах світу. Неможливість їх застосування через певні особливості тієї чи іншої організаційно-правової форми управління підприємством або їх об'єднанням слід також вважати однією із причин неможливості їх включення до складу корпоративних структур. Наприклад, для тих господарських товариств, які не відносяться до акціонерних, неможливим є зменшення опортуністичної поведінки менеджменту за рахунок виплати їм премій акціями корпорації, які виникають в результаті їх додаткової емісії.

**СЕКЦІЯ 3.
ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ АГРОНОМІЇ, БІОТЕХНОЛОГІЙ ТА ЕКОЛОГІЇ**

Іван БРОЩАК

к.с-г. н., академік Інженерної академії України
директор Тернопільської філії державної установи
«Інститут охорони ґрунтів України»,

Василь ГРАДОВИЙ

здобувач
виконавчий директор ПАП «Дзвін»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ОХОРОНИ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

У формуванні родючості ґрунтів важлива роль належить гумусу, вміст, запаси і склад якого практично визначають всі агрономічно цінні властивості ґрунтів. Проте, в останній період іде підвищення інтенсивності обробітку, проходить мінералізація свіжої органічної речовини, підвищується рухомість гумусу і тому відмічається від'ємний його баланс. Процеси гуміфікації органічної речовини значно нижчі за процеси мінералізації гумусу. Основними джерелами поповнення гумусу в ґрунтах є органічні добрива (гній, компости), рослинні залишки, сидерати, бобові трави.

Органічні добрива задовольняють від 30 до 50 % потреби рослин у живленні. За нашими розрахунками мінімальна норма цих добрив для підтримання бездефіцитного балансу гумусу повинна складати по області 15-17 т/га посівної площі. Проте розрахунки показують, що навіть при максимальному внесенні традиційних органічних добрив (гній, торфогноєві компости) баланс гумусу буде від'ємним. В зв'язку з цим необхідно включати в сільськогосподарський кругообіг інші органічні джерела. Одним із них є солома. З кожною тонною соломи, стерні і коренів вноситься приблизно 800 кг органічної речовини. Вона також стимулює біологічну активність ґрунтів.

Не менш важливим джерелом накопичення органічної речовини і азоту є зелені добрива (сидерати).

Сидерати покращують структуру малогумусних ґрунтів, підвищують поглинальну властивість, буферність, вологоємність, водопроникність. Після заорювання сидератів посилюється життєдіяльність ґрунтових мікроорганізмів [1, с. 12-17].

У звітному році приорано сидератів на площі 25,26 тис га що менше на 15,23 тис га до 2011 року, на 5,92 тис га до 2012 року, на 7,2 тис га до 2013 року і на 8,58 тис га до 2014 року.

Всього по області в 2015 році втрачено 521 тис. тон гумусу. Проте загальний баланс гумусу позитивний і становить 12,42 тис. тон або 0,024 т/га (табл. 1).

За останні п'ять років відмічається по області бездефіцитність балансу гумусу: 2011 р. — +0,028 т/га, 2012 р. — +0,029 т/га, 2013 р. — +0,01 т/га, 2014 рік — +0,194 т/га, 2015 р. — +0,024 т/га.

Найбільш активно-позитивне сальдо з накопичення гумусу прослідковується на площах під озимою пшеницею +14,84 т/га, цукровими буряками +1,61 т/га.

Найбільш від'ємний баланс гумусу серед вирощуваних сільськогосподарських культур по області під соняшником -0,589 т/га, соєю -0,856 т/га, ріпаком -0,498 т/га, картоплею -0,628 т/га, овочами +0,840 т/га [3].

Основною причиною від'ємного балансу гумусу під цими культурами вбачаємо у високій мінералізації, низькою кількістю внесення органічних добрив, а подекуди взагалі їх відсутність.

З метою запобігання зменшенню вмісту гумусу та переходу його балансу на позитивний по всіх видах, групах вирощуваних культур необхідно вносити більше органічних добрив, збільшити посіви бобових трав та бобових культур. Для припинення подальшої дегуміфікації ґрунту необхідно максимально широко застосовувати в якості органічних добрив пожнивні залишки і соломі, а також впроваджувати сидеральний пар і післяжнивну сидерацію.

Таблиця 1

Баланс гумусу в землеробстві Тернопільської області у 2015 році

Сільськогосподарська культура	Площа вирощуваної культури тис. га	Валовий збір, тонн	Внесено органічних добрив		Коефіцієнт гуміфікації органічних добрив	Вихід рослинних решток		Коефіцієнт гуміфікації рослинних решток	Утворилося гумусу з:						Втрачено гумусу		Баланс гумусу, +/-	
			орг.добрив			росл.решток			усього									
			т/га	тис. т		т/га	тис. т		т/га	тис. т	т/га	тис. т	т/га	тис. т	т/га	тис. т	т/га	тис. т
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Зернові і зернобобові (без кукурудзи)	211,5	1094,7	0,40	85,6	0,05	5,69	120,4	0,22	0,02	4,6	1,25	264,9	1,28	269,5	0,70	148,0	0,58	121,5
озима пшениця	135,1	762,1	0,53	71,6	0,05	6,20	838,3	0,25	0,03	3,9	1,55	209,6	1,58	213,4	0,70	94,6	0,88	118,9
кукурудза на зерно	102,0	672,6	0,73	74,6	0,05	5,27	538,1	0,20	0,04	4,0	1,06	107,6	1,09	111,6	1,10	112,2	-0,01	-0,6
соя	101,0	164,6	0,21	21,5	0,05	1,66	167,9	0,14	0,01	1,2	0,23	23,5	0,24	24,7	1,10	111,1	-0,86	-86,5
соняшник	30,6	79,7	0,00	0	0,05	5,73	175,2	0,14	0,00	0,0	0,80	24,5	0,80	24,5	1,39	42,6	-0,59	-18,0
цукрові буряки	13,8	661,5	4,49	62,1	0,05	28,70	396,9	0,10	0,24	3,4	2,87	39,7	3,11	43,0	1,50	20,7	1,61	22,3
ріпак (озимий, ярий)	53,5	169,4	0,09	4,6	0,05	6,34	338,9	0,14	0,01	0,25	0,89	47,4	0,89	47,7	1,39	74,3	-0,50	-26,6
картопля	1,3	21,6	0,61	0,8	0,05	6,74	8,6	0,08	0,03	0,04	0,54	0,7	0,57	0,7	1,20	1,5	-0,63	-0,8
овочі	0,8	8,8	0,00	0	0,05	4,51	3,5	0,08	0,00	0,0	0,36	0,3	0,36	0,3	1,20	0,9	-0,84	-0,7
кукурудза на силос і зелений корм	4,9	13,5	10,96	53,6	0,05	4,42	21,6	0,15	0,59	2,89	0,66	3,2	1,25	6,1	1,25	6,1	0,00	0,02
сіяні трави (усього)	6,7	98,4	0,61	4,1	0,05	2,92	19,7	0,25	0,03	0,22	0,73	4,9	0,76	5,1	0,50	3,4	0,26	1,8
Усього по області	526,2	X	0,58	306,9	X	5,46	2,9	X	0,03	16,6	0,98	516,8	1,01	533,4	0,99	521,0	0,02	12,4

Однак, приорано сидератів у 2015 році значно менше до періоду 2014 року і становить 25,3 т/га.

Таким чином, дослідження показали, що з метою стабілізації гумусу в ґрунті та поліпшення використання мінеральних і органічних добрив – найбільш ефективно одночасне використання органічних і мінеральних добрив.

Список використаних джерел

1. Градовий В.В. Моніторинг земель та ґрунтів Тернопільської області, покращення їх родючості, екологічної безпеки та енергоефективності: монографія / В.В. Градовий, А.О. Вітровий, С.В. Пида, І.С. Броцак та ін. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2021. 172 с.
2. Борисюк М.М. Законодавче врегулювання управління агроландшафтами на засадах сталого розвитку. Агроекологічний журнал. 2010. С.12-17.
3. Земельна політика Європейського співтовариства: принципи, проблеми, реалізація: монографія / А.Г. Мартин [та ін.]. Київ: Компрінт, 2017. 159 с.

Марія ГОРУН

к. г. н., ст. викладач кафедри екології та охорони здоров'я

ДМИТРО ФАЙФУРА

слухач магістерської програми

Західноукраїнський національний університет

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ КВАСОЛІ І АГРОТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ЇЇ ВИРОЩУВАННЯ

Квасоля звичайна вирощується в багатьох районах світу. Її культивують з давніх давен – ще з 4-3-го тис. до н. е.. Батьківщиною цієї цінної культури є регіони Центральної та Південної Америки. У світі квасолі вирощують на площах приблизно 26500 тис. га. Найбільші її посіви зосереджені в країнах Азії та Південної Америки.

До найбільших виробників квасолі відносимо Індію (площі культивування майже 9500 тис. га), Бразилія (майже 4400 тис. га), Мексика (близько 2000 тис. га), М'янма (майже 1300 тис. га), Китай (трохи більше 1200 тис. га). За винятком Європи та Океанії квасоля посідає друге місце з виробництва продукції серед зернобобових культур в світі.

У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, знаходиться 13 сортів квасолі звичайної та 33 квасолі овочевої. До недавнього часу до Реєстру було також занесено 2 сорти квасолі багатоквіткової.

Проте, виробництво квасолі в Україні незначне як і незначні площі, зайняті під цією культурою – більшість з них зосереджені в особистих присадибних господарствах.

І це незважаючи на те, що квасоля дуже цінна харчова культура. Для споживання використовують насіння та зелені боби (лопатку) як у свіжому, так і консервованому вигляді. У дозрілому насінні квасолі міститься 17-33% білку, 0,8-3,6% жиру, 50-60% крохмалю, 5-8% клітковини. Білок квасолі добре перетравлюється і становить близько 90% від перетравності тваринних білків. Зелені боби квасолі містять до 15,7% білку на суху масу, 40,1% вуглеводів, вітаміни: С – 2,2 мг/кг, А (каротин) – 4,0, В1 – 4,6, В2 – 1,6, В6 – 2,8 мг/кг.

Важливою є дієтична цінність бобів через високий в них вміст калію, низький вміст натрію. Вони мають сечогінну дію й сприятливо впливають на роботу серцевого м'яза. Також вживанням бобів квасолі можна регулювати рівень цукру в крові людей хворих на цукровий діабет.

Високі поживні якості квасолі знайшли застосування у кулінарії для приготування різних страв, а також у консервній промисловості. Квасоляне борошно широко використовують у кондитерському виробництві, а додавання його в ковбасні вироби дозволяє знизити вартість продукції без істотного зниження якості.

Використовують і листя квасолі – вони багаті лимонною кислотою (до 10%) і слугують сировиною для одержання цього цінного продукту.

З кормовою метою квасолі не використовують. Проте на фураж йдуть відходи при очищенні й сортуванні зерна, оскільки кормова цінність їх дуже висока: в 1 кг зерна міститься 880 г сухої речовини, 225 г сирого протеїну. Також міститься велика кількість кальцію, фосфору, каротину, а поживна цінність становить 1,3 кормових одиниць.

Вирощування квасолі потребує певних вимог до природних факторів території та вибору оптимальних агротехнічних прийомів. Тому детальніше розглянемо основні агротехнічні вимоги цієї культури, виходячи з її біологічних особливостей:

- сума активних температур, необхідних для проходження вегетації (75-105 днів залежно від сорту), становить 1500-2500°C;

- мінімальна температура, при якій починає проростати насіння квасолі 10-12°C, сходи з'являються при 12-13°C;

- оптимальною температурою проростання насіння квасолі звичайної в лабораторних умовах варто вважати 24-32°C, а максимальною (припустимою) – 36-38°C, при 40°C насіння цього виду не проростає;

- не переносить температури нижче 0°C, сходи квасолі ушкоджуються при мінус 1-1,5°C, у фазі цвітіння – при мінус 0,5°C й у період молочної стиглості – при мінус 2°C;

- подальше зниження температури в цих фазах розвитку призводить до загибелі рослин квасолі;
- найсприятливіша температура повітря для росту й розвитку рослин квасолі 18-24 °С.
- квасоля вимоглива до вологи, особливо в період набухання й проростання насіння, а також при цвітінні й зав'язуванні бобів;
- оптимальна вологість ґрунту в період проростання насіння – 50-60% повної вологості;
- на проростання насіння впливають також періодичні зміни вологості ґрунту. Найбільш чутливе до вологи насіння бобових, яке відмирає після другої зміни водних умов;
- рослини квасолі звичайної добре переносять посуху після сходів й до фази бутонізації, а підвищена стійкість до посухи пояснюється добре розвинутою кореневою системою й будовою продихів, які у квасолі відкриті слабо.
- здатна переносити тривалу весняну посуху, добре використовуючи літні опади;
- оптимальна вологість ґрунту для нормального розвитку квасолі 65-70% ГПВ (гранична польова вологості);
- квасоля не виносить важких глинистих, а також сильнокислих ґрунтів та солонців;
- найсприятливіші для неї родючі слабокислі або нейтральні ґрунти середнього механічного складу, добре дренажовані.
- кращими попередниками є озимі та просапні культури, крім соняшника, гречки й тютюну;
- квасоля є кращим попередником для всіх сільськогосподарських культур.
- квасоля з усіх зернобобових культур найбільш вимоглива до умов живлення: для формування 1 ц зерна потрібно 5-6 кг азоту, 4-5 кг калію, 1,5-2 кг фосфору і здатна давати високі й сталі врожаї лише за умови повної забезпеченості її елементами мінерального живлення, особливо удобрення бідних ґрунтів органічними добривами;
- для створення оптимальних умов симбіотичної фіксації насіння повинно бути інокульоване активними штамми бульбочкових бактерій, особливо в районах її нової культури;
- трудомісткий і складний процес збирання врожаю у загальному технологічному процесі вирощування квасолі через низьке прикріплення бобів;
- існує декілька способів збирання квасолі: роздільний із застосуванням жнивирок і спеціалізованих машин, перевалочний і пряме комбайнування;
- високі втрати врожаю при збиранні досягають (до 1/3 врожаю через розтріскування бобів і дроблення насіння);
- зменшити ці втрати можна шляхом проведення збирання при більшій вологості зерна (20% і вище), ніж це прийнято.

Практика сільськогосподарського виробництва довела, що потреба у розробці агроекологічних заходів технології вирощування квасолі, які спрямовані на підвищення урожайності культури з високими якісними показниками бобів, є дуже актуальною для нашої країни. Не зважаючи на давні традиції культивування цієї культури, ще й зараз недостатньо досліджено різні сорти, технології вирощування квасолі відповідно до ґрунтово-кліматичних умов та їх вплив на зернову продуктивність та якісні показники. Їх удосконалення суттєво б дозволило збільшити посівні площі під нею, і, в першу чергу, запровадити у виробництво перспективні сорти квасолі вітчизняної селекції.

Марія ГРИГОРКІВ

д.е.н., доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Василь ГРИГОРКІВ

д.ф.-м.н., професор

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Негативні явища в екосистемі переважно є продуктом людської діяльності, тому збалансування відносин між природою та суспільством сьогодні, в умовах глобалізації, належить до проблем планетарного масштабу. Економіка та екологія як дві підсистеми єдиної цілісної еколого-економічної системи тісно взаємодіють між собою і ця взаємодія дуже часто не є корисною для суспільства, оскільки інтенсифікація виробництва загрожує екологічній безпеці, а зниження темпів економічного розвитку не дозволяє задовольнити потреби людей як елементів суспільства. Тому економічні, екологічні та соціальні інтереси повинні бути збалансовані у такій мірі, щоб забезпечити бажані рівень та якість життя сучасної людини. Саме такій меті і підпорядковані результати досліджень Римського клубу [1], підсумкові документи форуму в Ріо-де-Жанейро [2], різноманітні програми ЮНЕСКО тощо, які пропонують обмежити межі економічного зростання, концепцію так званого стійкого або сталого розвитку [3-5], а також надію на «розумну» модернізацію та глобалізацію. Що стосується глобалізації, то вирішення екологічних проблем спільно усім світовим суспільством було б великим проривом в історії не тільки економічної діяльності людства, але й людської цивілізації у цілому, однак у цьому плані інтереси багатьох країн і регіонів не збігаються. З іншого боку, на рівні окремих об'єктів і суб'єктів господарювання проблему узгодження економічних, екологічних і соціальних інтересів можна розв'язувати шляхом модернізації виробничих, організаційних, інформаційних і інших технологій та зміни пріоритетів освіти, науки, виховання, бізнесу та якості життя.

У сучасному світі без економічної, соціальної та екологічної культури, формування якої є складним еволюційним процесом, неможливо досягнути бажаної модернізації системи господарювання, її елементів та зв'язків із зовнішнім середовищем, а у кінцевому результаті – екологізації економіки та її складових підсистем. Екологізація економіки передбачає реалізацію сукупності процесів, зокрема включення екологічних факторів, умов, об'єктів до чинників впливу на економіку та її трансформації; гармонійно збалансоване підпорядкування економіки природних ресурсів та виробництва екологічно встановленим стандартам; формування системи ціноутворення, яка б обов'язково враховувала як екологічні фактори, так і відповідні ризики та збитки; створення міжрегіональних та інтернаціональних ринків факторів навколишнього середовища та екологічних цінностей; технічне та технологічне переобладнання виробництва у контексті забезпечення еколого-економічних критеріїв; урахування природоохоронних функцій у економіці виробництва; суттєве зменшення обсягів виробництва товарів, які не задовольняють вимоги до їх екологічної якості та багатьох інших процесів і заходів (інноваційних, структурних), що дозволяють зменшити негативний вплив на екосистему та позбутися відповідних негативних наслідків для життєдіяльності та розвитку людства. Екологізація економіки впливає на різні сфери людського життя та апіорі передбачає також екологізацію людини як елемента суспільства та суб'єкта господарювання і інших сфер суспільної діяльності. Саме тому сьогодні у системі освіти та виховання знання екологічних цінностей та умінь їх підтримувати, захищати і вдосконалювати є пріоритетними компетентностями освітніх програм і виховних заходів. Екологізація економіки та людського життя не може бути досягнута без впровадження адекватних інноваційних механізмів їх реалізації. Ці механізми повинні враховувати мотиви екологізації, які стимулюють суспільство до бажаних позитивних змін, розробку фундаментальних програм економічного та суспільного розвитку, наукову та інформаційну діяльність тощо.

Отже, процеси екологізації економіки, які в умовах сьогоднішніх глобальних змін є надзвичайно гострими та актуальними, потребують розробки та впровадження нових технологій у всіх сферах людської діяльності, а особливо у сфері освіти, науки та бізнесу, оскільки саме ці сфери прямо чи

опосередковано впливають на розвиток виробничих технологій, інновацій та підготовку і прийняття рішень суб'єктами господарювання щодо досяжності того чи іншого рівня екологізації. У певному сенсі зворотний зв'язок між процесами екологізації економіки та якісними змінами у освіті, науці та бізнесі є додатним і забезпечує необхідні та достатні умови для інноваційного розвитку багатьох напрямків людської діяльності. Що стосується наукових досліджень, то їх активність та результативність прямо залежить від наявності гострих суспільних проблем, до яких власне і належить проблема екологізації економіки на всіх рівнях її ієрархії. Технології наукових досліджень на сучасному етапі розвитку науки інтенсивно використовують методи математичного та комп'ютерного моделювання, які у свою чергу є економними та ефективними і дозволяють отримати результати, за допомогою яких вдається дослідити складні процеси еколого- та соціально-економічної взаємодії, встановити тенденції розвитку динамічних систем і спрогнозувати можливі наслідки їх функціонування для економіки та суспільства [6] і в кінцевому результаті розробити для практики відповідні механізми економічної, екологічної та соціальної політики.

Модернізація та інтеграція освітніх процесів у світовому освітньому просторі пов'язані із забезпеченням ринку праці висококваліфікованими спеціалістами та досягненням відповідних країни чи регіону інноваційного та високотехнологічного розвитку. Вплив економічних проблем, зокрема проблем екологізації економіки та процесів побудови економіки сталого розвитку на мету, завдання та тенденції сучасної освіти очевидний і достатньо серйозно обґрунтований. Але екологізація економіки та суспільства, крім глобального характеру, має також свої локальні особливості, які повинні бути відображені у освітніх процесах та підготовці майбутніх фахівців конкретного регіону у світовому просторі чи конкретної країни, що власне кажучи і спостерігається сьогодні.

Аналогічні міркування мають місце і для різних систем господарювання та бізнесу, оскільки, крім рівня відкритості та технологічності цих систем, на їх активність та ефективність суттєво впливають умови їх локалізації у тих чи інших природних умовах, наявність чи відсутність певних ресурсів, потреби суспільства тощо. Однак і тут проблеми екологізації економіки та суспільного життя стимулюють багатьох підприємливих суб'єктів до розробки нових проектів, організації більш досконалих форм своєї діяльності та запровадження інновацій.

Список використаних джерел

1. Римский клуб [Електронний ресурс] / Философские словари. – URL : <http://www.philospedia.com/31/208/1660342.html>
2. Програма дій «Порядок денний на 21 століття» / Пер. з англ. : ВГО «Україна. Порядок денний на 21 століття». К. : Інтелсфера, 2000. 360 с.
3. Дробноход М. Стійкий безпечний розвиток : Український контекст [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.zn.kiev.ua/nn/razdel/611/3320>
4. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/law/show/5/2015>
5. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку : Пер. з англ. К. : Інтелсфера, 2002. 312 с.
6. Григорків М.В. Динамічні моделі еколого-економічних систем в умовах соціально-економічної кластеризації : монографія. Тернопіль: «Економічна думка ТНЕУ», 2020. С. 415.

Іванна ГУЛЬОВСЬКА

Управління житлово-комунального господарства та енергозбереження
Тернопільської обласної державної адміністрації,

Василь ФАЙФУРА

к. е. н., доцент

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

В Україні у практику запобігання негативному антропогенному впливу на довкілля запроваджені процедури стратегічної екологічної оцінки. Поряд із оцінкою впливу на довкілля вона стала одним із найефективніших інструментів задля урахування екологічних критеріїв при розробленні планів і програм розвитку.

Стратегічна екологічна оцінка забезпечує обґрунтовані основи реалізації принципів сталого розвитку через інтеграцію питань довкілля та інтересів громад у програмах економічного та соціального розвитку, поєднання цілей зеленої економіки, сталого споживання і виробництва у процес прийняття стратегічних рішень.

Запровадження стратегічної екологічної оцінки в нашій країні пов'язане з підписанням Україною у 2003 р. «Протоколу про стратегічну екологічну оцінку» до «Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті». Вже після цього національні та місцеві органи влади почали застосовувати таку процедуру при стратегічному плануванні. Ратифікація «Протоколу...» та впровадження процедури стратегічної екологічної оцінки були передбачені «Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки» та Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [2].

А в 2018 р. було прийнято Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». Законодавчо стратегічна екологічна оцінка виступає процедурою визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування [1].

Об'єктами стратегічної екологічної оцінки виступають проекти документів державного планування та документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Суб'єктами стратегічної екологічної оцінки виступають замовники, органи виконавчої влади всіх рівнів, органи місцевого самоврядування, громадськість, держава походження і зачеплена держава. Така суб'єктність процесу, визначена Міжнародною асоціацією з оцінки впливу (IAIA), забезпечує ефективний і якісний процес стратегічної екологічної оцінки на основі широкого інформування учасників планування, і прийняття рішень, а також зацікавленого загалу громадськості про сталість стратегічних рішень і намірів. Тому процедури стратегічної екологічної оцінки мають відповідати низці критеріїв:

– вона має бути інтегрованою в процес розробки стратегічних планів і програм розвитку, забезпечувати відповідну екологічну оцінку усіх стратегічних рішень на різних рівнях політики у відповідному секторі і регіонах, а також передбачати включення результатів CEO у процес прийняття рішення;

– вона виступає важливим інструментом проектування сталого розвитку, оскільки концентрує увагу на ключових питаннях його досягнення, шукає компроміси між зацікавленими сторонами і проводить детальний аналіз значимих альтернатив, які слід брати до уваги;

– вона інформує і залучає громадськість і урядові інституції до процесу прийняття рішення, забезпечує безпосереднє включення міркувань зацікавлених сторін у документацію та прийняття рішення, сприяє консенсусу між зацікавленими сторонами.

Нині практика стратегічної екологічної оцінки знаходить своє застосування все ширше, що визначено не тільки законодавчими вимогами, а її дієвістю, обґрунтованістю і динамічністю. І дійсно – ця процедура є інтерактивною, тобто такою, що забезпечує доступність результатів оцінки тоді, коли є ще практична можливість суттєво вплинути на процес прийняття рішення, а також надає достатню інформацію про впливи, які відбуваються у зв'язку вже з виконанням стратегічного рішення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

2. Стратегічна екологічна оцінка. Практичний тренінг для працівників органів виконавчої влади, державних службовців, консультантів та представників недержавних організацій. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/EaP_GREEN/Training_Ukraine_01-04_10_13/sea_training_manual_2013_final_UKR_rev.pdf

Галина ПИРІГ

к. е. н., доцент,

доцент кафедри екології та охорони здоров'я,

Христина ВІЦЕНТІЙ

студентка,

Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми. Динамічний розвиток виробництва у другій половині ХХ століття сприяв значному зростанню економічного та соціального добробуту в багатьох розвинених країнах, які мали вільний доступ до виробничих ресурсів. Водночас, він супроводжувався численними негативними явищами, серед яких ключове місце займали екологічні проблеми в сільському господарстві, пов'язані з нераціональним природокористуванням, деградацією та забрудненням земельних, водних ресурсів та атмосферного повітря, зменшенням біорізноманіття тощо.

Одним із пріоритетів у спільній екологічній політиці різних країн світу є екологізація сільського господарства, впровадження якої розпочалося в 20 роках ХХ ст. в Австрії.

Екологізація сільського господарства – це керований процес послідовного впровадження технічних, технологічних, економічних, управлінських, організаційних, інноваційних та інших заходів для формування сталої соціо-еколого-виробничої системи у процесі здійснення сільськогосподарської діяльності та при виробництві сільськогосподарської продукції, які сприяють раціональному природокористуванню, збереженню та покращенню якості навколишнього природного середовища на локальному, регіональному чи глобальному рівнях.

Вивченню окремих аспектів екологізації сільського господарства присвячені наукові праці В.А. Баженова, В.П. Галушка, О.І. Гуторова, А.С. Даниленка, Б.М. Данилишина, А.В. Духневича, А.Т. Кардашова, О.І. Корніцької, П.В. Литвака, В.М. Ісаєнка, В.Н. Писаренка, П.Т. Саблука, О.Ф. Смаглія, Л.В. Синяєвої, А.М. Третьяка, М.М. Федорова, О.В. Ходаківської, О.М. Царенко та ін. Проте обґрунтування конкретних напрямів екологізації сільськогосподарської галузі та екологічні аспекти розвитку цієї складової господарського комплексу України потребують більш ґрунтового дослідження.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів екологізації сільського господарства в умовах глобалізації. Це передбачає виконання наступних завдань: визначення особливостей розвитку екологізаційних процесів у сфері сільського господарства, обґрунтування конкретних напрямів екологізації сільського господарства, визначення стратегічних орієнтирів розвитку екологічної складової сільськогосподарського комплексу України.

Екологізація агропромислового комплексу визначається як екологізація сільськогосподарського виробництва (боротьба з ерозією ґрунтів, застосування органічних добрив, агролісомеліорація, культурно-технічна меліорація, вапнування кислих ґрунтів, мінімізація техногенного впливу на ґрунти, ґрунтозахисні технології, біологічні методи захисту рослин та інші «м'які» методи поліпшення якості ґрунтів); прискорення розвитку промислово-побутової сфери агропромислового комплексу (інфраструктура, переробні галузі промисловості) тощо [9, с. 236].

Досить слушно зазначала О.В. Ходаківська, що екологізація аграрного виробництва – це системи загальнодержавних, галузевих і регіональних заходів, спрямованих на впровадження в практику сільськогосподарського виробництва якісно нових, екологічно безпечних видів техніки, технологій та організації матеріального виробництва, способів і методів функціонування аграрних та агропромислових комплексів з метою раціонального використання природних ресурсів, їх збереження, відтворення і підтримання динамічної екологічної рівноваги в навколишньому середовищі, виробництва безпечних для здоров'я людини харчових продуктів та гармонізації взаємовідносин у системі «людина - суспільство - природа» [10].

Ключовими питаннями екологізації галузі сільського господарства є: проблеми зміни кліматичних умов та адаптації до них агровиробництва; використання земельних ресурсів й збереження ґрунтів; раціональне споживання та охорона водних ресурсів; розміщення відходів та забруднення атмосферного повітря; втрата біологічного розмаїття. При аналізі агрокліматичних умов територій

застосовують різноманітні методики та показники. Важливим показником є коефіцієнт аридності, який розраховують за річною кількістю опадів та середньорічною температурою повітря.

Наступним чинником, що впливає на екологізацію сільського господарства є раціональне використання земельних ресурсів. Якість ґрунту є основною концепцією сталого розвитку будь-якої сільськогосподарської системи, метою якої є виробництво, що запобігає або знижує негативний вплив на навколишнє середовище, зберігає ресурси, заощаджує енергію в короткостроковій і довгостроковій перспективі. Загальна земельна площа в Україні становить 60,4 млн га, причому 68,8% складає площа сільськогосподарських угідь, тобто в Україні один із найвищих рівнів розораності угідь серед країн Європи. Під дією антропогенного впливу площі сільськогосподарських угідь зазнають перезволоження, заболочення, засолення, підкислення, дефляції, водної ерозії, осолонцювання тощо. Для відновлення їх якісних характеристик та підвищення продуктивності сільськогосподарських культур, важливе місце відводиться оптимальному внесенню добрив і використанню засобів захисту рослин. Проте обсяги внесення мінеральних та органічних добрив в сучасних умовах не відповідають нормативним показникам, що не сприяє відновленню ґрунту. Так, у 2018 р. було удобрено мінеральними добривами 91 % посівних площ України, а органічними – лише 4,4 відсотки.

Основними напрямками екологізації сільськогосподарського виробництва слід вважати:

- застосування ґрунтозахисних технологій ведення аграрного виробництва;
- мінімізацію техногенного впливу на землі сільськогосподарського призначення;
- запровадження альтернативних методів обробки ґрунтів та вирощування органічної продукції;
- виведення частини угідь з інтенсивної сільськогосподарської обробки;
- забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами;
- збільшення обсягів інвестицій в сільське господарство;
- використання ресурсозберігаючих технологій, зокрема, запропонованої у рослинництві ресурсозберігаючої технології NoTill, яка дозволяє знизити енергоємність, збільшувати утримання вологи в ґрунті, покращувати доступність води, знижувати ерозію ґрунтів.

Загальні напрями екологізації сільського господарства передбачають необхідність використання відповідних інструментів для забезпечення сталого природокористування та виробництва екологічно чистої продукції [7, с. 87].

Таким чином, екологізація сільськогосподарського виробництва неможлива без дотримання вимог щодо екологічно безпечного використання природно-ресурсного потенціалу для потреб аграрного виробництва, тобто екологізації сільськогосподарського землекористування та забезпечення належного екологічного стану навколишнього природного середовища, впровадження природоохоронних та екологічно виважених способів використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Надмірна хімізація агровиробничих процесів, використання в необмеженій кількості мінеральних добрив, активне застосування ГМО у рослинництві і тваринництві та інші зловживання спрямовані на максимізацію прибутків, призвели до значних шкідливих наслідків для природно-ресурсної сфери і навколишнього середовища. Перед суспільством постало надважливе завдання - не лише зменшити негативний вплив інтенсивної практики сільськогосподарського виробництва на здоров'я людей і стан довкілля, а й виробити та впровадити інноваційні практики агровиробництва, які б забезпечили збалансований розвиток сільськогосподарської галузі, суспільства та природи загалом. Органічне сільське господарство нині є найпрогресивнішою формою виробництва якісної та безпечної продукції, яка передбачає екологічно та економічно виправданий і соціально справедливий вплив на живу природу, враховуючи найбільш раціональне використання її ресурсів. В Україні антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє середовище в кілька разів перевищує показники багатьох розвинених країн світу. Тому нинішня ситуація потребує повного переосмислення та впровадження нових перспективних підходів до природокористування на основі гармонізації природних процесів і виробничої активності.

Отже, постає питання щодо екологізації сучасного землеробства шляхом запровадження методів альтернативного сільського господарства. Так, деякі аграрні організації, фермери як на Заході, так і в Україні стають на шлях «екологізації» та «біологізації» сучасного землеробства, тобто переведення

його в нешкідливий для природного середовища стан з можливістю забезпечення споживача чистими продуктами харчування [4, с. 301].

У зв'язку з цим пропонується альтернативне землеробство розглядати як один із найдієвіших методів екологізації використання земель сільськогосподарського призначення, в основу якого покладено зменшення або повна відмова від використання синтетичних мінеральних добрив, пестицидів, регуляторів росту та інших хімічних засобів.

Альтернативне землеробство передбачає зменшення або повну відмову від використання синтетичних мінеральних добрив, пестицидів та інших хімічних засобів. Зважаючи на це, до основних його завдань варто віднести: збереження і підвищення родючості ґрунту; захист довкілля; зниження енергоємності продукції та поліпшення її якості та ін. Зазначена форма розвитку сільськогосподарської галузі поширена у США, Великобританії, Німеччині, Франції, Швеції, Швейцарії, Нідерландах.

На погляд фахівців, ще одним важливим напрямом екологізації використання земель сільськогосподарського призначення є впровадження сучасних технологій використання решток сільськогосподарського виробництва: гною, соломи, жому. Заміна синтетичних мінеральних добрив гноєм і компостами збагачує ґрунт органічними речовинами, відіграє вирішальну роль у підвищенні його родючості [1, с. 217].

Викиди діоксиду вуглецю в сільському господарстві лише від стаціонарних джерел складають 1,1 млн т в рік. Встановлено, що за рахунок приросту біомаси сільськогосподарських культур і процесу фотосинтезу можна отримати значний рівень акумуляції викидів вуглецю.

З'ясовано, що одним із важливих напрямів екологізації сільського господарства є розвиток біоенергетики на основі використання біовідходів агровиробництва, що має не лише енергетичне, а й екологічне, економічне та соціальне значення. Зважаючи на зростаючу роль галузі садівництва, проведено оцінку потенціалу виробництва енергії з біовідходів від обрізки та викорчовування сільськогосподарських багаторічних насаджень, продукцію яких виробляють в Україні різні типи господарств, включно з господарствами населення. Деревина, що утворюється в процесі обрізки чи викорчовування багаторічних сільськогосподарських плантацій може бути використана як для власних енергетичних потреб господарства (заміщення природного газу, вугілля), так і бути реалізована у вигляді дров, тріски чи гранул. Теперішня вітчизняна практика поводження з такими відходами – їх накопичення і спалювання у відкритому вогнищі, а інколи подрібнення та заорювання у ґрунт з метою підвищення його родючості.

Важливим елементом екологізації сільськогосподарського виробництва є запровадження діджиталізації – неминучого тренду сучасного суспільства, що сприяє не лише підвищенню економічної ефективності функціонування та конкурентоспроможності сільського господарства, але одночасно дозволяє зменшити навантаження на природні ресурси та довкілля загалом. Встановлено, що в Україні процеси створення цифрової економіки перебувають на етапі формування і ще не набули повноцінного рівня. Так, за ступенем використання інформаційних технологій, Україна у 2018 р. знаходилась лише на 74 місці в світі (із 137 країн), а за наявністю новітніх технологій – на 107 місці. Однак, не зважаючи на сукупність негативних чинників розвитку ендегенного та екзогенного характеру, країна має значний потенціал запровадження цифрової економіки та цифрової трансформації галузей національного господарства.

Екологізація сільськогосподарського виробництва повинна відбуватися в межах:

1) впровадження природоохоронних та екологічно виважених способів використання природних ресурсів для потреб аграрного виробництва;

2) обов'язкового дотримання та реалізації екологічних імперативів, визначених законодавством, та впровадження екологічних вимог у виробничо-господарську діяльність аграрних товаровиробників на всіх стадіях, етапах і процесах виробництва того чи іншого виду сільськогосподарської продукції;

3) реалізації комплексу заходів у тому числі правового характеру щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, зменшення порушення структури і ущільненості ґрунту ходовими частинами сільськогосподарської техніки (наприклад, одним із таких заходів може бути посилення юридичної відповідальності за невиконання вимог з охорони земель і збереження ґрунтів);

4) скорочення втрат гумусу та інших поживних речовин у ґрунті шляхом застосування еколого-безпечних технологій та нормативів застосування органічних добрив;

- 5) подальшої консолідації земель сільськогосподарського призначення з метою усунення незручностей у конфігурації, площі та структурі земельних угідь;
- 6) проведення оцінки впливу планової сільськогосподарської діяльності на довкілля;
- 7) правового забезпечення виробництва екологічно безпечної сільськогосподарської продукції.

Отже, екологізація сільського господарства - це цілеспрямований процес впровадження еколого-економічних методів господарювання в сільськогосподарську практику з метою забезпечення екологічної рівноваги в природному середовищі, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, відтворення природних ресурсів і забезпечення гарантій виробництва екологобезпечної продукції та сировини. Питання екологізації аграрного виробництва в Україні є одним із найбільш актуальних і першочергових. Взаємозв'язок екологізації агросфери із сільським господарством виявляється в такому: за умов раціонального використання землі та інших природних ресурсів в аграрному виробництві зберігаються найважливіші активи розвитку сільських громад; якщо сільськогосподарська діяльність оптимально вписується в межі екосистем, то це означає, що ці екосистеми (агроландшафти) сприятливі не лише для виробничих потреб, а й для життєдіяльності сільського населення. Привабливі агроландшафти є вагомим активом для соціально-економічного розвитку сільських жителів та їхніх громад, зокрема агротуризму; виробництво екологічно безпечної сільськогосподарської продукції стимулює збільшення попиту; екологічна безпека аграрного виробництва убезпечує від природно-техногенних явищ, забруднення питної води тощо [5].

Нині органічне сільське господарство позиціонується як один із ключових напрямів підвищення рівня екологічності, економічної доцільності та соціальної справедливості в аграрній сфері.

Основними напрямками екологізації агровиробництва є:

- удосконалення економічного механізму стимулювання екологізації виробничих процесів у сільському господарстві (економічний механізм насамперед має створювати мотиваційну систему до екологічного, ресурсозберігального, раціонального використання природних ресурсів);
- запровадження інноваційних технологічних рішень у галузі переробки відходів виробництва та утилізації;
- удосконалення екологічного законодавства (забезпечення фундаментального права людини жити в екологічно чистому природному середовищі);
- популяризація екологізації та екологічна освіта (цілеспрямоване інформування населення про важливість і перспективи безпечної для екології агродіяльності);
- стимулювання інвестицій у ресурсозберігальні та еколого-орієнтовані технології [5].

Список використаних джерел

1. Беспалько Р.І., Воронюк Ю.Ю. Особливості екологізації використання земель сільськогосподарського призначення. Геодезія, картографія і аерофотознімання. 2013. Вип. 78. С. 215-217.
2. Бондарчук Н. Земельні правовідносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 111-113.
3. Бурляй А.П., Бурляй О.Л. Зарубіжний досвід екологізації сільського господарства // Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електрон. версія журн. 2019. №2(19). С.476-486.
4. Войцицький А.П. Техноекологія : підручник / за ред. В.М. Боголюбова. К. : «Агроосвіта», 2009. 533 с.
5. Грабовський Р.С., Дудяк Р.П. Сучасний стан та перспективи екологізації агровиробництва в Україні. Науковий вісник НЛТУ України, 2013. Вип. 23.2. С. 135–141.
6. Ходаківська О.В. Екологізація аграрного виробництва: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 350 с.
7. M. Gavrylenko, M. Fedirko, N. Dziubanovska, H. Pyrih, V. Brych and N. Halysh. 10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Deggendorf, Germany, 2020, pp. 136-139, doi: 10.1109/ACIT49673.2020.9208930.
8. Пиріг Г. І., Файфура В.В., Крупка А.Я. Механізм фінансування енергоефективних заходів в умовах сталого розвитку суспільства. Економічний аналіз. 2018. Т.28, №3. С.71-77. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2018_28%283%29_11

Галина ПИРІГ

к. е. н., доцент,

Сергій КРИСОВАТИЙ

менеджер ТОВ «ЛНЗ»

слухач магістерської програми

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ ОЗИМОГО РІПАКУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Ріпак – третя найбільш важлива олійна культура в світі після пальми і сої, з яких виробляється рослинна олія. За останні 20 років ріпак випередив такі культури як арахіс, хлопок і навіть соняшник.

Ріпак є цінним попередником насамперед для зернових культур. На відміну від соняшнику він мало висушує ґрунт, покращує його агрофізичні властивості та фітосанітарний стан, рано звільняє поле.

В Україні стрімко розвивається новий напрям використання ріпакової олії в якості альтернативного джерела – паливної енергії для двигунів внутрішнього згорання. Біопальне з ріпаку є конкурентноспроможним, надійним в роботі і одночасно позитивно впливає на охорону навколишнього середовища.

Незважаючи на кризу світової економіки ріпак в українському господарстві не здає своїх позицій, залишаючись однією з найрентабельніших культур. Відтак цікавість до технологічних аспектів вирощування ріпаку не зменшується [1].

Теоретично-прикладні питання розвитку виробництва ріпаку знайшли відображення у працях вчених: В. Д. Гайдаша, В. В. Лихочвора, В. Я. Щербакова, О. І. Полякова, В. В. Карпачева, Г. А. Жоліка, В. П. Савенкова, Д. Шпаара, І.М. Івашків, Л.В. Губенко та інших. Констатуючи вагомість одержаних наукових результатів щодо теоретичних і практичних питань технології вирощування ріпаку, окремо зазначимо, що недостатньо опрацьовані сфери комплексного вивчення та оцінки ефективності виробництва ріпаку.

Створення сучасних високопродуктивних сортів і гібридів сприяло впровадженню цієї сільськогосподарської культури у сільське господарство, збільшенню посівних площ, впровадженню сучасної технології вирощування ріпаку з високим рівнем рентабельності.

Вважаємо, що завдяки правильному вибору перевіреного у виробничих умовах гібриду озимого ріпаку можна отримувати високі та сталі урожаї і дещо мінімізувати ризики вимерзання. Так, в результаті досліджень виявлені наступні топові гібриди для посіву в сучасних умовах: ДК Ексторм та ДК Ексізіт (Монсанта). Гібриди, можливо, не мають феноменальних показників врожайності, але їм властива висока зимостійкість, стійкість проти розтріскування стручків. Озиме насіння протягом декількох років зберігає чудові показники схожості та енергії проростання, високу продуктивність, є якісним та дорогим [2].

Озимий ріпак добре росте і розвивається на середньо-забезпечених поживними елементами ґрунтах із нейтральною або слабо-кислою реакцією сольового розчину - чорноземах опідзолених, темно-сірих та сірих лісових ґрунтах, дерново-підзолистих, дерново-карбонатних, дернових і дерново-глеюватих ґрунтах з легко- та середньо-суглинковим механічним складом [3]. Найбільш придатними для нього є ґрунти з вмістом гумусу не менш як 0,9-1,1%, кислотністю сольового розчину за показником рН 6,2-6,5, калію (мг на 100 г ґрунту) - 12,0-14,5; фосфору - 6,0-7,5; магнію - 5,0-7,0; бору (мг на 1 кг ґрунту) - 0,25; сірки – 30-60; марганцю – 10-15 [4].

Найкращих результатів вдається досягти з використанням диференційованої технології обробітку, що може включати наступні роботи та їх комбінації: полицеву оранку; чизелювання; розпушування плоскорізом; дискуванням і нульовим обробітком ґрунту [5].

Глибина визначається типом та механічним складом ґрунту, культурами-попередниками, видами використовуваних добрив, засміченістю поля. Враховуючи ці фактори проводиться поверхневий, мілкий, середній чи глибокий обробіток [2].

За умов низької або високої кислотності культура страждатиме від недостачі макро-та мікроелементів і суттєвого зниження врожайності. Не рекомендовано вирощувати рапс на перезволожених ділянках, легких ґрунтах, та крутих схилах [4].

Підготовка до посіву повинна забезпечити якісне подрібнення рослинних решток і сформувати стійку до ерозії поверхню на ділянці, зберегти запаси вологи, завдяки яким будуть забезпечені найкращі умови для проростання посівного матеріалу. Роботи розпочинають одразу після збору попередника лушенням стерні та обробкою ділянок дисковими боронами на глибину 14-16 см.

Через два тижні після лушення проводять основні роботи плугами, чизелями з котками, або комбінованими плоскорізними агрегатами. Враховуючи дрібний розмір насіння ріпаку необхідно проводити ретельний передпосівний обробіток для отримання дружніх та рівномірних сходів. На момент сівби ґрунт потрібно вирівняти та розпушити на глибину загортання. Задля цього після основного обробітку та прикочування здійснюють передпосівну культивування на глибину 4-5 см. Останніми роками для економії ресурсів деякі операції поєднують, застосовуючи комбіновані агрегати. Це дозволяє мінімально витрачаючи паливо-мастильні матеріали та трудові ресурси.

Вважаємо, що якісна підготовка ґрунту, інтенсивні технології, підбір гібридів залежно від площі вирощування та специфіки господарства, а також професійна агрономічна підтримка дистриб'юторських компаній дозволяють поглянути на майбутнє ріпаку в Україні з великими перспективами. А культура, яку до недавнього часу було важко вирощувати і без гарантії економічної стабільності, стає найвигіднішою серед основних польових культур, що позитивно впливає на сівозміну, яку важко переоцінити.

Список використаних джерел

1. Лазар Т.І. Інтенсивна технологія вирощування ріпаку озимого. К.: Мін-во АПК, 1999. 32 с.
2. Лихочвор В.В. Рослинництво. Сучасні інтенсивні технології вирощування основних польових культур / В.В. Лихочвор, В.Ф. Петриченко. Львів : Укр. технології, 2006. 614 с.
3. Івашків І.М., Стефанишин Л.С., Король С.В. Економічні передумови використання відновлювальних енергетичних ресурсів на вітчизняних підприємствах в умовах розвитку зеленої енергетики. Агросвіт. 2020. № 13-14. С. 61–65.
4. Ivashkiv I., Kupalova H., Goncharenko N., Andrusiv U., Streimikis J., Lyashenko O., Yakubiv V., Lyzun M., Lishchynskyi I., & Saukh I.(2020). Environmental responsibility as a prerequisite for sustainable development of agricultural enterprises. Management Science Letters, 10 (13), 2973—2984.
5. M. Gavrylenko, M. Fedirko, N. Dziubanovska, H. Pyrih, V. Brych and N. Halysh. 10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Deggendorf, Germany, 2020, pp. 136-139.
6. Пиріг Г.І., Файфура В.В., Крупка А. Я. Механізм фінансування енергоефективних заходів в умовах сталого розвитку суспільства. Економічний аналіз.2018. Т. 28. № 3. С. 71-77. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2018_28%283%29_11
7. Івашків І.М., Абрамик М. І. Шляхи економії витрат в умовах використання вітчизняного насіння ріпаку Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. ернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. Том 19. No 3. С. 122-125. <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1042/890>
8. Пиріг Г., Крупка А. Методологічні та екологічні аспекти технології використання мінеральних добрив в аграрному секторі. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах“, 31 березня-01 квітня 2021 року. Т.: ФОП Паляниця ВА, 2021. С. 70–72. http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34909/2/FMZKPNES_2021_Pyrih_H-Methodological_and_ecological_70-72.pdf

Василь ФАЙФУРА

к. е. н., доцент

Західноукраїнський національний університет,

Іванна ГУЛЬОВСЬКА

слухачка магістерської програми

Управління житлово-комунального господарства та енергозбереження

Тернопільської обласної державної адміністрації

ПЛАТЕЖІ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Сформований нині економічний механізм природокористування і охорони природи недостатньо враховує специфіку протікання різноманітних екосистемних процесів. У його структурі застосування екосистемних інструментів впливу знайшло відображення зовсім недавно. Він і далі залишається виключно сукупністю економічних структур, інституцій, форм і методів господарювання задля акумулювання матеріальних ресурсів на реалізацію природоохоронних програм.

Він дійсно спрямований на мотивацію раціонально використовувати ресурси природи через інститут справляння ренти за ресурси, економічну оцінку природних ресурсів, справляння екологічних податків за забруднення навколишнього природного середовища, фінансування і кредитування природоохоронних заходів. Але він також потребує всебічної екологізації податкової і цінової систем, створення умов для розвитку екологічної індустрії та екологічного бізнесу, формування взаємно вигідного і сприятливого екологічного середовища для життєдіяльності населення і ведення господарської діяльності.

Слід визнати, що економічні інструменти в цілому є дуже ефективними і дієвими. До того ж - їх вміле застосування робить їх гнучким і ефективним інструментом в реалізації екологічної політики. Весь їх спектр можна згрупувати в три великі блоки.

Перший з них формує сукупність методів та інструментів, які носять директивний зміст і примушують суб'єктів природокористування виконувати природоохоронні вимоги і здійснювати заходи з охорони довкілля. Сюди включаємо нормативно-правову базу, інститут платності за ресурси і забруднення навколишнього середовища, штрафні санкції різних видів за порушення природоохоронного законодавства;

Другий – стимулюючий – охоплює спектр інструментів, застосування яких пов'язане з виникненням економічного інтересу до захисту природи і отримання від цього економічних вигод. Такий інтерес з боку природокористувачів підкріплений системою різноманітних пільг, переваг у фінансовій та в інших сферах, а також «екологізацією» податкової системи;

Застосування інструментів третього блоку покликане підтримати природокористувачів під час проведення ними природоохоронних заходів і включають надання субсидій, пільгових кредитів, позики під низькі проценти, зниження ставок податків або тимчасове звільнення від їх сплати, надання виплат зі спеціально створених фондів охорони природи та ін.

Весь цей перелік різних економічних дій складає в сукупності так званий економічний механізм природокористування і сформовано його задля забезпечення дієвого економічного впливу на природокористувачів і їхню природоохоронну політику і поведінку.

Разом з тим, ми вже наголошували на тому, що він не зовсім враховує специфіку всіх природно-ресурсних відносин. Якщо розглянути попередні три блоки, то можна говорити, що природокористувачі виступають в ролі агентів з зі структурами, які не є спорідненими з ними за родом і видами діяльності. Їх об'єднують визначені законодавчо фінансові та інформаційні потоки.

Упускається з виду ціла сфера відносин у галузі експлуатації довкілля – відносини між самими суб'єктами господарювання. І головна відмінність від перших трьох груп засобів та інструментів – добровільність таких взаємин.

Вона проявляється у виникненні взаємних цілей та економічних інтересів у суб'єктів господарювання у плані формування необхідного або компромісного екологічного середовища для всіх

зацікавлених сторін. Кожний природний комплекс, лісовий масив або агроландшафт, створюють відповідне середовище, вигідне або невигідне для суміжних природокористувачів чи для частини мешканців на певній території. Здатність екосистем виконувати певні функції дають переваги для фермерів, будівництво дамб, каналів зрошення дають змогу останнім отримувати більші врожаї. Регулювання стоку на одних ділянках рік попереджує економічні і соціо-екологічні збитки в нижніх частинах її басейну. І завжди від таких дій хтось виграє. І завжди хтось зацікавлений у здійсненні таких заходів. І готовий їх стимулювати.

Таким чином у багатьох країнах світу в структурі економічного механізму природокористування почали здійснюватися платежі за екосистемні послуги. Екосистемні послуги – це усі блага, які люди отримують від екосистем як динамічних угруповань рослин, тварин, мікроорганізмів та неживого середовища їх існування, які цілісно утворюють єдину функціональну одиницю [1; с. 29].

Спільна зацікавленість у формуванні конкретних екосистем полягає у створенні відповідного сприятливого екологічного середовища, точніше екологічно сприятливого бізнес-середовища, у якому всі агенти впливу на довкілля отримуватимуть вигоди від екологічно орієнтованої діяльності бізнес-партнерів через надання один одному комплексу екосистемних послуг.

Тут чітко виділяються замовники і постачальники таких послуг, хоча, здебільшого, вони грають дві ролі, хоча в контексті споживання-пропозиції різних послуг. Споживач послуги на добровільних засадах заохочує другу сторону – постачальника – надавати певну екопослугу, а такий стан речей у тривалому вимірі часу є не чим іншим як збереження екосистем. Більше того, постачальник послуг може в рамках допустимого оптимізувати середовище, якщо це входить до сфери інтересів замовника.

Такі взаємини між агентами впливу на довкілля мають економічні прояви у формі додаткової економічної вигоди від поліпшення стану навколишнього середовища для замовників і належної грошової компенсації для постачальників.

Зважаючи на викладене, маємо наголосити на окремих моментах. Так для запровадження у широку практику платежів за екосистемні послуги потрібно нормативно врегулювати такі взаємини, закріпити законодавчо поняття екосистемних послуг і екосистемних платежів. Необхідно визначити засади і принципи формування ринку екосистемних послуг, створення законодавчої бази міжрегіональних взаємних заліків і компенсацій з приводу надання/споживання екологічних послуг. Екосистемні послуги повинні бути включені у практику формування цільових територіальних програм оптимізації і розвитку довкілля, а також стати складовою частиною державної та приватної ініціатив щодо формування приватних природоохоронних територій.

Список використаних джерел

1. Файфура В., Надвиничний С. Екосистемні платежі в контексті формування довкілля. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. Випуск 21, Тернопіль: Економічна думка 2016. С. 28-33.

СЕКЦІЯ 4. ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Юлія БОНДАРУК

слухачка магістерської програми
Західноукраїнський національний університет

ОПЛАТА ПРАЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ КРИПТОВАЛЮТ І ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙН

Початок XXI століття ознаменував імплементацію новітніх досягнень людства у різних сферах діяльності, зокрема фінансовій. Використання сучасних інформаційних технологій та нестандартних економічних інструментів дозволило принципово переосмислити більшість фінансово-економічних категорій, зокрема й технологію оплати праці.

Найбільший вплив на систему оплати праці та її стимулювання здійснила революція криптовалют і технологія блокчейн. Хоча й переважна більшість світових економік досі не визнають криптовалюту законним платіжним засобом, у середовищі лобювання блокчейн поширення набуває практика виплати заробітної плати у криптовалюті.

Проф. Бруханський Р.Ф. серед основних рис блокчейну виділяє: 1) децентралізацію, тобто відсутність головного сервера; 2) безмежність – блокчейн не володіє циклічним змістом, тому доповнювати його новими блоками інформації можна безмежно; 3) прозорість – всі проведені операції вписуються в єдиний ланцюг, при цьому ідентифікувати їх може кожен, а от змінити – ніхто; 4) надійність, яка полягає в неможливості змін показників або ж утилізації їх частини із загальної послідовної мережі [1, с. 52].

В обліковому середовищі блокчейн можна безпосередньо асоціювати з криптоактивом: 1) токен з матеріальною гарантією, або блокчейн-еквівалент реальних активів (asset-backed tokens), - це цифровий токен, заснований на технології блокчейн, що означає і виводить його значення з того, чого не існує у блокчейн, а є лише цифровим представленням власності на реальний фізичний актив; 2) споживчі токени (Utility tokens) - це цифрові маркери, засновані на технології блокчейн, які надають користувачам право доступу до продукту або послуги і отримують своє значення з цього права; 3) токен-еквіваленти цінних паперів (Security tokens) - це засновані на технології блокчейн цифрові маркери, які подібні за своєю природою до традиційних цінних паперів (пайових, боргових, похідних) [3, с. 386].

Лукач А.М. і Широков М.Я. проаналізували досвід зарубіжних країн щодо виплати заробітної плати криптовалютою на прикладі Європейського Союзу, зокрема Естонії та Литви, а також виділили плюси і мінуси таких розрахунків для роботодавців, робітників та держави. Зокрема, опитування, проведене ChronoBank, показує, що понад 80 % респондентів зазначає, що вони хочуть отримувати свої бонуси в криптомонетах [2, с. 93].

Таким чином, можна стверджувати, що світова спільнота знаходиться на межі визнання криптомонет як офіційного платіжного засобу. Однак, дискусійним залишається питання співіснування фіатних грошей і криптовалют. Логічно припустити, що структура виплат буде відмінною за різних обставин. Приміром, можна виплачувати базову частину заробітної плати традиційними грошовими знаками, а заохочення і премії – криптовалютою.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р. Ф. Блокчейн vs розподілений реєстр // Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 51-53.
2. Лукач А.М., Широков М.Я. Можливості оплати праці у криптовалюті: міжнародний досвід та українські реалії // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: збірник наукових праць XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 14-15 березня 2019 р.). Київ, 2019. С. 93-94.
3. Brukhanskyi R., Spilnyk I. Cryptographic Objects in the Accounting System. Proceedings of 9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, ACIT'2019, pp. 384-387.

Ірина ВОЛОШИН

студентка

Львівський національний університет ім. І. Франка

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Волошин Р.В.

Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ МЕДІА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Інформаційні процеси – невід’ємний елемент будь-якої економічної системи. Вони повністю пронизують усі господарські та управлінські операції, забезпечують координацію дій і служать основою для життєдіяльності суб’єктів господарювання. Зважаючи на характер і завдання інформації в економіці її класифікують за різними критеріями і підходами. Окрему категорію, в даному контексті, складає діяльність медіа – засобів масової інформації. Зважаючи на функції, яку ці суб’єкти виконують у суспільних процесах, висвітлення їх ролі та особливостей в сучасних економічних процесах, заслуговує окремої уваги.

В теорії та практиці журналістики прийнято виділяти окремі сфери професійної діяльності в залежності від змістового наповнення інформаційних повідомлень. Так, зокрема розгляд політичних процесів відбувається в межах політичної журналістики, спортивних – в межах спортивної, теж саме стосується сфери здоров’я, культури і мистецтва тощо. Стосовно висвітлення економічних процесів, то в даному випадку прийнято використовувати два терміни – «економічна журналістика» і «ділова журналістика».

В. Нікитенко [1], досліджуючи зазначені поняття в контексті соціальних комунікацій стверджує, що їх сприйняття у якості тотожних понять є хибним, оскільки економічну журналістику слід розглядати як складову частину ділової журналістики. Ю. Бужинська [2] дає визначення діловій журналістиці, як «виду журналістської діяльності, метою якої є задоволення потреб суспільства, його громадян, організацій державного, політичного або комерційного характеру, груп, осіб, які відповідають за прийняття рішень в управлінській сфері бізнесу або безпосередньо беруть участь в економічній діяльності». Економічна ж журналістика розглядається як «... практична діяльність зі збору, обробки, виготовлення та розповсюдження масової економічної інформації через друковані медіа, телебачення, радіо та онлайн-медіа з метою формування єдиного економічного простору». В той же час, Л. Дудченко [3] трактує ділову журналістику як «особливу частину аналітичної спеціалізованої періодики, яка орієнтована на певний сегмент соціуму, а саме соціально активних людей, залучених до сфери економіко-підприємницької діяльності».

Загалом, вважаємо, що в залежності від контексту зазначені поняття можуть використовуватися як тотожні або відмінні. При цьому, значно важливішим є розуміння того, яку роль вони відіграють в економічних процесах.

Зважаючи на державотворчі, чи швидше, «державорозбудовчі» процеси в наш час розвиток економіки і журналістики часто піддається впливу однакових процесів, що зумовлює їх конвергенцію. Відповідно до цього, відбувається взаємний вплив між ними, який з однієї сторони обмежує потенціал їх взаємодії, а з іншої формує специфічні зв’язки і визначає принципи функціонування медіапростору в економіці. Як наслідок, медіа з одного боку все більше набуває рис бізнесу або розглядається як ресурс (медіаресурс), а з іншого, отримує більш значимий вплив на економічні процеси.

Виходячи із характеру інформації, яка подається в тих чи інших медіа, вони можуть відноситися до різних секторів економіки, зокрема:

- ділової сфери, яка подає інформацію, призначену для власників бізнесу і високопоставлених управлінців;
- економіко-правової сфери, де відбувається інтерпретація нормативно-правових актів з позиції їх застосування в економіці;
- маркетингової сфери, в межах якої відбувається висвітлення процесів, що характеризують ринок, поведінку споживачів, канали і засоби просування товарів та послуг;

– сфери економічних розслідувань як діяльності спрямованої на виявлення порушень в економіці та їх інтерпретації через ЗМІ;

– спеціалізованої виробничої сфери, яка характерна для різних напрямів діяльності, наприклад, митної справи, фінансово-кредитного сектору, інвестиційної діяльності, управління персоналом тощо;

– загальноекономічної сфери, яка ретранслює та інтерпретує інформацію загального характеру, адресовану для широкої аудиторії. Найчастіше така інформація має відношення до економічної політики держави, аналізу цінової ситуації, висвітлення різного роду заходів та подій.

В кожній із поданих сфер роль медіа може відрізнятися в залежності від цілей, які переслідує ЗМІ, розміру аудиторії, загальної економічної ситуації, інтенсивності насичення інформаційного середовища тощо. Відповідно до цього, інформація та медіа можуть забезпечувати вплив на суспільство чи його окрему групу, який передбачає:

– інформування про стан речей і події (новинні ресурси, тематичні тижневики тощо);

– формування бажаної поведінки економічних агентів (поширення інформації із ознаками маніпуляцій або стимулювання);

– формування визначеної (негативної чи позитивної) репутації економічного агента (зв'язки із громадськістю, пропаганда);

– посилення рівня експертності серед визначеної групи економічних агентів (зазвичай фахова інформація стосовно інвестицій, ринку нерухомості, політики ціноутворення тощо);

– обслуговування інтересів органів влади чи суб'єктів бізнесу (зазвичай медіа, що перебувають на балансу органів влади чи бізнес корпорацій);

– контроль за дотриманням законності в усіх сферах суспільного життя (економічні та антикорупційні розслідування).

Сила впливу медіа в кожному із зазначених випадків може також відрізнятися в залежності від довіри до джерела інформації, використання експертного середовища, ступеня обґрунтованості інформації та врахування інтересів цільової аудиторії. Відповідно до цього, вдале позиціонування ЗМІ окрім досягнення медійної ефективності забезпечує можливість досягнення ефективності економічної, що є одним із ключових вимог функціонування в умовах ринкової економіки.

Таким чином, в сучасних економічних процесах, медіа відіграють важливу роль, яка варіюється в залежності від багатьох факторів. Повідомлення, що циркулюють у виданнях такого типу, забезпечують інформування визначеної аудиторії, моделювання її поведінки, формування необхідних навичок і знань тощо. В багатьох випадках саме інформація, отримана через медіа канали стає основою для прийняття рішень як групою керівників, так і групою споживачів товарів та послуг. В першому випадку – від цього рішення залежить результат діяльності компанії, в іншому – задоволення споживчих потреб. В будь-якому випадку, прийняте рішення формує економічну поведінку і, в значній мірі, економічне середовище.

Список використаних джерел

1. Нікітенко, В. (2020). Ділові медіа в сучасному науковому дискурсі соціальних комунікацій: передумови виникнення та становлення. *European Political And Law Discourse*, Vol. 7. Issue 2. 275-279. DOI: 10.46340/epdpd.2020.7.2.37

2. Бужинська, Ю.О. (2011). Типологічна характеристика ділових видань. *Держава та регіони. Серія: соціальні комунікації*, 2. 9-4.

3. Дудченко, Л.М. (2019). Ділова преса України. Суми. СДУ, 154.

Василь ВОРОБЕЦЬ

аспірант кафедри податків і фіскальної політики
Західноукраїнський національний університет**ПРИКЛАДНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ**

Блокчейн є розподіленою і децентралізованою базою даних, сформованою учасниками системи, в якій неможливо фальсифікувати дані через хронологічний запис і публічне підтвердження усіма учасниками мережі транзакції, а також повний контроль учасника системи свого цифрового активу. Найбільшого поширення технології блокчейн отримали у використанні криптоактивів та ф'ючерсній торгівлі. Також окремі фінансові інститути використовують блокчейн технології для синдикуваного кредитування, клірингу після торгівлі, розрахунково-депозитарного обслуговування, первинної видачі цінних паперів, моніторинг та управління регіптацією активів, автоматизованої звітності перед інвесторами і регуляторами.

Методологічні підходи застосування даної технології передбачають використання визначених методів, підходів, принципів. Безпечність використання технології гарантується спеціальними криптографічними методами хешування даних та дешифрування через віддалені сервери а також певними правилами здійснення транзакцій. Транзакція здійснюється лише тоді, коли вважається підтвердженою – для цього її формат та підписи мають бути перевірені. Після цього групу транзакцій записують у спеціальну структуру (так званий блок). У таких блоках інформацію можна швидко перевірити. А ще в кожному наступному зберігається інформація про попередній, що дозволяє забезпечувати зручність, надійність та конфіденційність транзакцій.

Система блокчейн має динамічну історію розвитку. Блокчейн буває декількох видів, для поглиблення його сутнісних характеристик нами запропоновано його класифікувати за типами зв'язку між суб'єктами в мережі, алгоритмами конкурентного доступу, видами верифікації та аутентифікації, рівнем контролю системи. Структуризація систем блокчейну дозволила виокремити наступні їх групи: закриті, відкриті, комбіновані. Дослідження показало, що найбільш розповсюдженими є відкриті системи з шифруванням RSA та ECDSA, існують також десятки інших видів систем.

В ідеальному випадку обробка транзакцій в рамках блокчейн технології повинна відповідати таким властивостям: транзакції повинні бути узгоджені з поточним станом системи; транзакції повинні бути авторизовані; транзакції повинні бути незмінними; транзакції повинні бути кінцевими. Після того як транзакція записана до реєстру, її неможливо звідти видалити, що, по суті, призвело б до повернення грошей відправнику.

В основі використання блокчейн технологій лежить SMART контрагування. SMART контракти - це автоматизовані за допомогою технології блокчейн протоколи для електронного документообігу. SMART контракти можуть застосовуватися в банківській, страховій та комерційних сферах. Існує безліч варіантів застосування даної технології, наприклад розміщення приватних акцій невеликих та середніх підприємств у сфері грошового обігу або продажу на IPO, синдикувані позики, торгівля та розрахунок великих заставних кредитів, таких як синдикувані позики між групою банків, розрахунки взаємними фондами та пенсійними фондами, документація з постачання, фактурування та платежі, іпотечне кредитування та багато іншого.

Для інституціалізації блокчейну в глобальній практиці використовують економічно орієнтований підхід, що передбачає інтеграцію криптоіндустрії в економіку держави та забезпечення належних умов для її розвитку; мінімізації фінансових ризиків від транзакцій з криптовалютою; створення спеціальних правових зон для криптоіндустрії; обмежувачий підхід, який характеризується надмірним адмініструванням та заборонами.

Інституційне забезпечення використання блокчейну можна представити у вигляді рівневої моделі. На наднаціональному рівні регулювання використання блокчейн технологій здійснюють Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку. ФАТФ, НАФТА, структури Європейського співтовариства. Дане регулювання в основному зводиться до моніторингу та оцінки ризиків від транзакцій з використанням блокчейн технологій, а також з ліцензування операцій за криптоактивами.

На макроекономічному рівні: Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України. Правове регламентування використання віртуальних активів розширюється у бік посилення контролю за прозорістю та підзвітністю операцій, кібербезпекою та обов'язковою верифікацією користувачів, а також посилення інноваційної активності країни.

На мікроекономічному рівні обслуговування децентралізованих криптовалют здійснюють майнери. Вони працюють, даючи свої обчислювальні потужності для обробки блоків транзакцій. Переведення коштів на платіжні системи серверів криптовалют здійснюють через спеціальні електронні гаманці. Однак більшість фірм, що надають послуги електронного гаманця не мають спеціальної ліцензії, що створює свого роду пастки в моніторингу діяльності таких суб'єктів.

Операції з криптовалютою найкращим чином демонструють переваги використання блокчейну. Але нині в Україні жодна відома криптовалюта не набула визначеного правового закріплення, а отже, операції із застосуванням віртуальних валют не регулюються ні законами, ні підзаконними нормативними актами. Виходячи із цього, в українському законодавстві криптовалюта не може бути прирівняна ні до засобу платежу, ні до валютної цінності. Проте криптовалюта є об'єктом цивільного права та її оборот повинен бути вільним в Україні. Наша позиція зводиться до того, що віртуальна (крипто) валюта є нематеріальним активом, операції з яким не повинні оподатковуватись ПДВ. Проте, згідно з чинним українським законодавством, не вдається однозначно віднести криптовалюту до того чи іншого об'єкту цивільних прав, а тому побудована нами схема, має дати відповідь на зазначене питання, якому варіанту буде надана перевага українського законодавця, з врахуванням світового досвіду. Наприклад, керуючись окремо та в сукупності ст. 192 ЦК України, пп. 14.1.93 ПК України, ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів», ст.1 Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», ст.3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», криптовалюту не можна відносити до грошей, валютних цінностей, цінних паперів. Також криптовалюту не слід відносити до електронних грошей чи фінансових активів (ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів», ст. 1 Закону України «Про фінансові активи - кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів») [1].

У 2019 р. в Україні завершився пілотний проект від Національного банку щодо створення бізнес-моделі обігу цифрової гривні, як власної інноваційної цифрової валюти – e-hryvnia. У процесі випробовування технології блокчейн-платформи Національний банк України (НБУ) випустив в обіг обмежений обсяг даної криптовалюти, яка була протестована волонтерами, робочими групами НБУ, а також експертами Світового банку, що забезпечували технічну допомогу проекту. Результати проекту дозволили зробити проміжні висновки про перспективність розвитку цифрових активів. Але стримуючим фактором щодо подальших розробок стала модель запровадження, вибір платформи розвитку (централізовано чи децентралізовано), інтеграція в суспільний простір та неузгодженість в процесах регулювання [2].

Для України легалізація ринку віртуальних активів стимулюватиме розвиток цифрової економіки й допоможе інтегруватись у світову економічну спільноту та зробити її конкурентоспроможною на глобальному ринку криптоактивів.

Список використаних джерел

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні. Закон України №2346 від 5.04.2001р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 29 ст.137
2. Нацбанк звітує про запуск e-hryvnia: суть та можливості крипто гривні LegalHub. 06.06.2019. URL: <https://legalhub.online/bankivskyj-i-finsovij-sektor/natsbank-zvituye-pro-zapusk-e-hryvnia-sut-ta-mozhlyvosti-kryptogryvni/>

ПОНЯТТЯ І КЛАСИФІКАЦІЯ ЦЕНТРІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Складність сучасного бізнесу позбавляє менеджерів можливості чітко контролювати фінансово-господарські операції. За таких умов виникає необхідність розмежування суб'єкта господарювання на окремі сегменти й надання права менеджерам, які відповідають за ці структури, діяти самостійно з більшим ступенем незалежності. Саме з цією метою світова практика бізнесу сформувала концепцію центрів відповідальності.

Наукову модель і теоретичні аспекти концепції центрів відповідальності й обліку за центрами відповідальності вперше сформулював американський економіст Джон Хіггінс. Згідно концепції центрів відповідальності підрозділ підприємства, в якому менеджер особисто відповідає за показники діяльності даного підрозділу, визнається „центром відповідальності”.

На думку К. Г. Гойе для управління важливою проблемою є контроль менеджерів, які можуть викривляти бухгалтерські дані для розрахунку власних річних винагород. З метою вирішення цієї проблеми група дослідників (Дж. Демскі, Дж. Фелтем, С. Беймен) займалися розробкою інструментів і систем управлінського контролю, завдяки особливій структурі яких з'являється можливість для пом'якшення проблеми шляхом проведення моніторингу за їх діяльністю за допомогою бюджетів, систем обліку витрат, створення центрів відповідальності тощо. Ці та інші аспекти детально досліджені у монографії В. Ю. Царука [3].

Бруханський Р.Ф. доводить, що бухгалтерський облік, реалізуючи концептуальну місію та функціональну відповідальність за інформаційне забезпечення менеджменту, повинен орієнтуватись на задоволення повного спектру потреб користувачів інформації [2, с. 7]. Цю думку продовжує Власова О. Є., вказуючи на важливість інформаційного забезпечення аналізу відхилень фактичних затрат і результатів діяльності окремих центрів відповідальності від запланованих (прогнозних) [1, с. 107].

Таким чином, залежно від повноважень, якими наділені менеджери різних підрозділів, доцільно розрізняти чотири типи центрів відповідальності: 1) центр витрат; 2) центр доходів; 3) центр прибутку; 4) центр інвестицій. Центром витрат слід визнавати центр відповідальності, у якому менеджер фінансово відповідає лише за витрати; центром доходів доцільно визнавати центр відповідальності, у якому менеджер фінансово відповідає тільки за продаж; центром прибутку доцільно визнавати центр відповідальності, у якому менеджер фінансово відповідає як за дохід, так і за витрати; центром інвестицій доцільно визнавати центр відповідальності, у якому менеджер фінансово відповідає за дохід, витрати й інвестиції. Наведені параметри свідчать, про те, що центр відповідальності відображає не лише ступінь повноважень, а й тип доступної для менеджера інформації.

Відповідальність в результаті формує підзвітність, яка формує оцінку рівня виконання. Це означає, що фактичні результати діяльності порівнюються з очікуваними. Таку систему відповідальності, підзвітності й оцінки рівня виконання називають обліком відповідальності через ключову роль, яку відіграють показники обліку та звітності у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Власова О. Є. Науково-методичні засади організації стратегічного управлінського обліку в рамках системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Комунальне господарство міст. 2014. Випуск 115. С. 105-110.
2. Бруханський Р. Ф. Ідентифікація специфічних функцій стратегічного управлінського обліку. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 1. С. 7-18. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.01.007>.
3. Царук В. Ю. Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2020. 404 с.

Сергій КОВАЛЕНКО

магістр KEI

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ КОМПАНІЇ

Цифрова трансформація компаній формує принципово нові практики управління в галузі організаційного, інформаційного і людського капіталу. Ці нові практики є комплементарними, тобто такими, котрі взаємно доповнюють і підсилюють один одного у процесі діяльності.

Глобальна цифровізація призводить до того, що виробничий процес буде постійно волатильним. Впровадження в економіку процесів цифровізації викликає зміни не тільки у виробничій сфері, але і в управлінні, що визначає необхідність уточнення цілей розвитку компанії, перегляд способів їх досягнення, а також викликає необхідність розробки новітньої стратегії управління розвитком фірми, в тому числі, і з позиції менеджменту якості. Якщо раніше зміна передбачала плавний перехід з одного стабільного стану в інший, то в умовах цифровізації менеджмент фірми отримує безліч нових даних про виробничий процес, що змушує його приймати оперативні і раціональні рішення. В умовах цифровізації доведеться працювати не з регулярними стабільними процесами, а з гіпертрофованим потоком унікальних управлінських ситуацій.

Цифрова компанія – це такий суб'єкт бізнесу, який використовує інформаційні технології для створення конкурентних переваг, охоплюючи при цьому всі сфери діяльності: виробництво, бізнес-процеси, маркетинг і взаємодію з клієнтами. У зв'язку з цим є очевидним, що традиційна компанія перетворюється в фірму з «цифровим мисленням», де вироблений продукт теж стає цифровим, що відкриває можливості для інноваційних операційних бізнес-моделей і бізнес-процесів за рахунок платформ підключених до продуктів, цифрової аналітики і синхронно-колективної роботи менеджменту якості.

Сучасні процеси глобальної цифровізації породжують посилення впливу новітніх технологій на розвиток фірми і відзначають трансформацію управлінської моделі компанії, що призводить до збільшення ефективності витрат і появи нових конкурентних переваг за рахунок оптимізації операційної діяльності, завдяки скороченню витрат, а також зростанням ефективності прийняття управлінських рішень. Цифровізація суттєво впливає на розвиток фірми, що спостерігається в оновленні умов і правил управління розвитком компаній. Так, наприклад щодо аспекту цифровізації, то понад 70% фірм ключовою стратегічною метою називають оптимізацію внутрішніх процесів. Одночасно виділяється зміна в цифрових умовах процесу прийняття управлінських рішень в частині аналітичної оцінки інформації, що видобувається з цифрових каналів, при цьому підвищення конкурентоспроможності компаній відбувається за рахунок оптимізації технічних процесів і процедур підбору персоналу.

Доцільно виокремити такі етапи цифровізації фірми:

1. Усвідомлення необхідності цифрової трансформації бізнес-процесів.
2. Частково-умовна трансформація організаційної частини. Реалізація технологічних і організаційних рішень без суттєвих змін бізнес-процесів фірми.
3. Часткова зміна і значне удосконалення операційної моделі фірми. Перезавантаження більшості управлінських, виробничих і логістичних процесів, організаційної структури, ключових показників ефективності KPI і компетентностей персоналу.
4. Заміна і переосмислення способів взаємодії з стейкхолдерами за рахунок впровадження новітніх цифрових бізнес-процесів.

Отже, основою цифрової фірми є: соціальність, мобільність, аналітика і хмарні технології, оновлена інформаційна інфраструктура. Цифрова компанія функціонує на основі оновлених операційних моделей бізнес-процесів, які забезпечують істотне підвищення продуктивності фірми й якість управління.

Анна МІСЮРА

студентка

ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Бухгалтерський облік земельних ресурсів в аграрних підприємствах України ведеться за типовими нормами, встановленими П(С)БО 7 «Основні засоби», за яким земля класифікується як основні засоби, за умови, що підприємство буде використовувати її більше року.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» основними засобами є матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, передавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (операційного циклу, якщо він довший за рік). Такий підхід підтримується як національними, так і міжнародними стандартами.

Система бухгалтерського обліку землі містить накопичення, систематизацію, обробку та аналіз економічної інформації про кількісні, якісні та вартісні показники земельних ресурсів. Бухгалтерський облік земельних ресурсів реалізується через відображення в первинних документах, звітах, регістрах синтетичного та аналітичного обліку із рознесенням даних за кореспондуючими бухгалтерськими рахунками. Однак, при побудові обліку землі необхідно враховувати певні специфічні особливості, які притаманні тільки певному об'єкту обліку.

До таких особливостей слід віднести: 1) об'єктом обліку є не сама земля, а окремі земельні ділянки; 2) відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 на вартість земельних ділянок амортизація не нараховується; 3) земля як об'єкт основних засобів не підлягає ліквідації; 4) первісна вартість земельної ділянки може бути збільшена тільки у разі її дооцінки; 5) капітальні витрати, що пов'язані із поліпшенням земель (меліорація, осушування, іригація та інші) не відносяться на збільшення первісної вартості об'єкта, а обліковуються як окремий об'єкт основних засобів на субрахунку 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель» і є об'єктом амортизації. Право користування земельною ділянкою є нематеріальним активом підприємства [1, с. 307].

Однак, доцільно наголосити, що чинна практика обліку земель сільськогосподарського призначення в Україні за мінімального прояву – дезінформує, а за максимального – унеможливорює відображення повного спектру характеристик об'єкта для задоволення інформаційних потреб тактичного і стратегічного рівнів [2, с. 74]. А от, приміром, Царук В. Ю. стверджує, що надзвичайно важливим є впровадження ефективної системи аналітичного забезпечення управління в цілому, і дивідендної політики зокрема [4, с. 80].

Отже, земельні ресурси виступають об'єктами бухгалтерського обліку у складі основних засобів, відповідаючи всім типовим критеріям визнання методу бухгалтерського обліку, і функціонують у взаємозв'язку один з одним.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р. Ф., Бінчаровська Т. А. Теоретичні і прикладні аспекти бухгалтерського обліку у сфері землекористування. Економічний аналіз. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 305-312.
2. Р. Ф. Особливості концепції дивідендної політики сільськогосподарських підприємств. Наука молода. Тернопіль: Економічна думка, 2003. № 1. С. 73-78.
3. Царук В. Ю. Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2020. 404 с.
4. Царук В. Необхідність формування аналітичної системи корпоративного управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Вип 1. С. 79-88.

Володимир ПЛЕВАЧУК

здобувач освітньо-професійної програми
«Управління персоналом»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:

д.е.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри екології та охорони здоров'я
Шушпанов Д.Г.
Західноукраїнський національний університет

ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ, ЯК ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Мотивація персоналу є однією з ключових об'єктів дослідження науковців та практиків вже не одне сторіччя. Це пов'язано з тим, що мотивований працівник, як правило має високу продуктивність праці та підвищує ефективність діяльності компанії. Сучасна мотивація не обмежується матеріальною складовою. Такі форми мотивації, як можливість просування по кар'єрі, запровадження гнучких режимів робочого часу, надання психологічної підтримки, моральної винагороди є невід'ємними у мотиваційному менеджменті провідних компаній. Сюди ж належить і постановка цілей, що дозволяє не тільки мотивувати персонал, але й успішніше досягати цілей компанії.

Важливим у розумінні того, як постановка цілей визначає мотивацію, є теорія Е. Локе, яка запропонована у минулому сторіччі. Згідно неї постановка конкретної цілі покращує ефективність діяльності компанії. Теорія постановки цілей також підкреслює, що працівники з конкретними важкими цілями отримують кращі результати, порівняно з тими працівниками, які мають невизначені або прості цілі. Також Е. Локе стверджує, що ціль є стандартом для оцінювання як результату діяльності працівника, так і його задоволення. Прикладом є ситуація із прагненням збільшити дохід компанії на конкретний відсоток, і що ніхто з працівників не буде повністю задоволений, поки ця ціль не буде досягнута. Якщо ціль досягнута або перевищена – задоволення зростає; і навпаки, якщо результативність не відповідає цілі, задоволеність людини зменшується [1]. Крім цього, працівники, які прагнуть досягти високі цілі – це працівники з значними успіхами та високими результатами, бо вони не задоволені меншим.

Цілі можуть мати значний вплив на мотивацію персоналу. Зокрема, неправильно поставлені цілі можуть спричинити, а не вирішити проблеми. Якщо, наприклад, встановлені цілі є несправедливими, довільними чи недостижними це призводить до зниження продуктивності праці. Якщо важкі цілі поставлені без належної якості контролю, кількість може бути досягнута за рахунок якості. Тому постановка цілей спрямована на підвищення ефективності вимагає ретельного формування та контролю зі сторони керівництва [2]. З цього приводу керівники повинні пам'ятати про те, що для отримання позитивного виробничого результату та економічного ефекту, цілі у компанії повинні бути реальними та конкретними, а не узагальненими або розмитими. Керівникам слід уникати нечітких вказівок працівникам/ Натомість доцільно встановити стандарти, які можуть бути виміряні. Стандарти, які виміряти не можливо, стають лише суб'єктивними показниками того, як слід виконувати роботу, і не допомагають ні працівникам, ні менеджерам. Тому під час розробки стандартів менеджери можуть використовувати цифри, часові обмеження або допуски на помилки / відхилення для встановлення об'єктивних показників ефективності. Конкретні стандарти виміру дають працівникам потужну причину прагнення до успіху, оскільки вони слугують мірою успіху.

Працівники також повинні бути чітко проінструктовані щодо пріоритетів різних завдань, які їм покладаються. Вони повинні розуміти, на чому повинні бути зосереджені їхні зусилля. Їм повинно бути зрозуміло, які завдання потрібно виконувати без помилок, а які – своєчасно. Вони повинні вміти відрізняти критичні обов'язки від не надто критичних.

Варто також зазначити, що ефективність компанії зростає більше, коли працівники беруть участь у формуванні цілей, ніж тоді, коли цілі були встановлені та спрямовані в односторонньому порядку.

Персонал працюватиме краще над досягненням цілей, якщо йому буде дозволено здійснити свій внесок у те, чого він має досягти, рівень досягнень, що очікуються від нього.

Поділ загальних цілей на підцілі може бути особливо корисним у стимулюванні відчуття працівниками, що зусилля призведуть до результатів. Підзадачі виступають в ролі орієнтирів проміжних результатів та можливостями встановлення наступних підзадач. Чіткі проміжні результати забезпечують відносно частий досвід досягнення та результату задоволення працівників. Досягнення недоцільних цілей також допомагає працівникам перевірити, що їхні зусилля досягнуті шляхом, і що подальші зусилля в кінцевому підсумку приведуть до досягнення загальних цілей. При цьому інформація про цілі для працівників має бути прозорою та відкритою.

Як і кожний підхід, постановка цілей має позитивні та негативні позиції. У даному випадку, коли мова йде, про постановку цілей, недоліки також присутні. Зокрема це стосується ситуації, коли є кілька цілей, досягти яких важко. Разом з цим, за умови ретельного вироблення механізму постановки цілей, даний мотиваційних ресурс необхідно використовувати.

Список використаних джерел

1. Шушпанов, Д., Литвинюк А. Інновації у сфері мотивації та стимулювання персоналу: досвід провідних країн світу. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки : матеріали доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з між нар. участю, Ч. 1 [м. Тернопіль, 15 травня 2020 р.] / відпов. за вип. М. М. Шкільняк. Тернопіль: THEU, 2020. С. 218–222.
2. Latham, Gary P. The motivational benefits of goal-setting. *Academy of Management Perspectives* (200418.4): 126-129.
3. Stroh E. C. *Personnel motivation: Strategies to stimulate employees to increase performance*. Politeia. 2001. V. 20. №. 2. P. 59-74.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ БАГАТОУКЛАДНОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасні умови розвитку сільськогосподарських підприємств характеризуються неоднозначністю, оскільки, з одного боку, окремі господарюючі суб'єкти, особливо вертикально-інтегровані структури холдингового типу, демонструють високу результативність та стійкість економічного розвитку, а, іншого – малі та середні – мають прояви кризового стану. У більшості випадків така ситуація зумовлена високим рівнем зношення та нижчим порівняно із сучасними вимогами продуктивності основних засобів виробництва сільгоспдприємств, що зумовлює недоодержання доходів, нестачі інвестиційних ресурсів та відповідно стримує процеси впровадження інноваційних технологій, модернізації, технічного переозброєння, оновлення виробничого потенціалу, розширеного відтворення засобів виробництва, активізації інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах [1].

Ефективність інвестиційної діяльності найчастіше оцінюється за окремими інвестиційними проектами сільськогосподарських підприємств без ретроспективного аналізу фактично реалізованої діяльності та її впливу на результативність виробництва. Однак інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств передбачає одержання не лише економічного, але й виробничого, фінансового, соціального, бюджетного та екологічного ефектів, що вимагає формування дієвої системи управління процесами інвестування.

Інвестиції в аграрний сектор, реформування і розвиток галузі дають змогу Україні істотно розширити свою присутність на світовому ринку. Натомість, як свідчать результати досліджень, упродовж 2015-2019 рр. відбувається суттєве зменшення іноземних інвестицій в розвиток сільського господарства у 2,5 раза.

Доведено, що основними чинниками, які негативно вплинули на залучення іноземних інвестицій стали: політична нестабільність в країні; недосконалість законодавчої бази, щодо іноземного інвестування; недостатній розвиток інфраструктури фінансового ринку; інфляційні процеси в економіці країни; низький рівень внутрішніх інвестицій в сільське господарство.

Встановлено, що з 2015 року загальні обсяги капітальних інвестицій в агропродовольчий сектор України зростали, то, за даними Державної служби статистики, у 2019 році вони зменшилися.

Капітальні інвестиції у сільське господарство у січні-грудні 2019 року у фактичних цінах становили 58,6 млрд. грн., тобто 90% обсягу відповідного показника 2018 року. Темп зниження при цьому становив 10%.

Чинниками, що стримують розвиток інвестиційних процесів в аграрному виробництві, визнано такі: невисокий рівень прибутковості та збитковості сільськогосподарських товаровиробників, нестача ліквідності фінансових інститутів, низька диверсифікованість фінансових продуктів, високі відсоткові ставки кредитів, неприйнятні вимоги до заставного майна, нерозвиненість небанківських фінансових інститутів, брак позитивного сприйняття можливостей інвестування через фондовий ринок серед внутрішніх інвесторів, не відпрацьованість механізмів страхування та управління ризиками.

Доведено, що найбільша частка у структурі джерел фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств у 2019 році припадала на власні кошти – 90%. Варто відзначити доволі низьку активність банківських установ у фінансуванні капітальних вкладень у розвиток сільського господарства.

За аналізом структури інвестицій, які здійснюють сільськогосподарські підприємства, основним об'єктом є матеріальні активи, зокрема машини та обладнання, зведення будівель і споруд. Подібне зумовлено спеціалізацією суб'єктів підприємницької діяльності у сфері агробізнесу, зокрема орієнтацією на виробництво продукції рослинництва, що сприяє зростанню попиту на сільськогосподарські машини, зернохосвища та елеватори.

В 2019 році в Україні введено в експлуатацію 130 об'єктів зі зберігання, доробки й переробки зерна загальною кошторисною вартістю будівництва 4,7 млрд. грн. з урахуванням ПДВ.

Актуальною проблемою залишаються низькі обсяги капітальних інвестицій у відтворення родючості земельних угідь. Це свідчить про відсутність довгострокових перспектив щодо користуванням орендованих сільськогосподарських угідь. Крім того, існують і певні методологічні перешкоди щодо відображення витрат, спрямованих на підвищення родючості сільськогосподарських угідь, які здійснюються суб'єктами господарювання в сфері агробізнесу.

Характерними особливостями сучасного розвитку сільськогосподарських підприємств корпоративного сектору є поглиблення галузевих деформацій при виробництві сільськогосподарської продукції, що зумовлено насамперед більш вищим рівнем рентабельності продукції рослинництва порівняно з тваринництвом, орієнтацією на зовнішні ринки, і значно нижчими інвестиційними ризиками, а також наявність потужних стимулів з боку держави у вигляді компенсації експортного ПДВ [2].

У 2019 році за даними Держстату обсяг залучених капітальних інвестицій у галузі тваринництва становив 10,3 млрд гривень (1,7 % частка від загального обсягу залучених інвестицій у сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство).

Доведено вплив чинників зовнішнього середовища на показник окупності інвестицій, які в умовах економічної стабільності зростають, і навпаки знижуються в умовах прояву невизначеності. Середній період окупності капітальних інвестицій не перевищує 5 років, що свідчить про вибір господарюючими суб'єктами об'єктів інвестування, які забезпечують заміну або доповнення техніко-технологічного обладнання, із коротким терміном окупності інвестицій, залишаючи поза пріоритетом комплексні дорого вартісні інвестпроекти із тривалим періодом окупності.

Розрахунок показника співвідношення вартості отриманої доданої вартості до величини капітальних інвестицій довів про існування резервів у використанні сформованої матеріально-технічної бази виробництва сільськогосподарських підприємств. За період дослідження значення даного показника у великих суб'єктах господарювання знизилось в 4 рази, що зумовлено їх орієнтацією у господарській діяльності на виробництво сільськогосподарської продукції з низькою доданою вартістю, що доводить про необхідність реалізації заходів щодо входження сільськогосподарських підприємств до ланцюгів із високою доданою вартістю. З метою підвищення ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств доцільно забезпечити реалізацію інвестпроектів по зрошенню, формуванні регіональної інфраструктури водопостачання, запровадженню адаптаційних технологій вирощування сільськогосподарських культур, будівництво екологоорієнтованих тваринницьких комплексів.

Доведено, що розробка інвестиційної стратегії аграрного сектору України визначається рядом умов. Серед таких є інтенсивність зміни факторів зовнішнього інвестиційного середовища. Висока динаміка основних макроекономічних показників, пов'язаних з інвестиційною активністю суб'єктів господарювання у сфері агробізнесу, темпи технологічного прогресу, коливання кон'юнктури інвестиційного ринку, мінливість державної інвестиційної політики і форм регулювання інвестиційної діяльності не дозволяють ефективно управляти інвестиціями підприємства на основі лише раніше накопиченого досвіду і традиційних методів інвестиційного менеджменту.

Вважаємо, що ефективність інвестицій в сільському господарстві буде забезпечено шляхом створення трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих організаційних структур розвитку малих суб'єктів підприємницької діяльності у сфері агробізнесу, головним чином, сімейного типу і кооперативного руху та місцевих органів влади. Ними повинні стати інформаційно-маркетингові центри на районному рівні, розрахункові центри в сільських об'єднаних територіальних громадах і сільські кредитні та споживчі кооперативи на міжгосподарському рівні.

Список використаних джерел

1. Калетнік Г.М., Козяр Н.О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. Економіка АПК. 2020. № 12. С.81-89.
2. Левандівський О.Т., Циріль Т.В. Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств регіону. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2020. Вип. 16. Т. 2. С. 188-199.

Вікторія СТЕРНІЧУК

слухачка магістерської програми

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Чорна Н.П.

Західноукраїнський національний університет

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНИХ СИСТЕМ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ

Протягом тривалого часу невід'ємною складовою господарської діяльності людства є бухгалтерський облік. Його раціональна організація є прямою умовою ефективного управління діяльністю підприємства. Облік дає відповіді на важливі для бізнесу питання та допомагає приймати правильні рішення.

Сучасна система бухгалтерського обліку в Україні ґрунтується на МСБО (Міжнародні Стандарти Бухгалтерського Обліку), які формулюють загальні правила оцінки та подання інформації у фінансових звітах. Регулюється вона вітчизняним чинним законодавством і нормативними актами П(С)БО, а також Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 291[4], він є законодавчим актом, яким визначені правові засади регулювання, організації і ведення бухгалтерського обліку в Україні, орієнтовані на МСБО.

Хоча вітчизняна система фінансового обліку і наближена до МСБО, проте все ще існують невідповідності. Це пов'язано, насамперед, з історичною передумовою розвитку обліку, та й економіки в цілому.

Аналіз зарубіжного досвіду ведення обліку корисний, як для поліпшення національної системи обліку, так і для недопущення помилок, які мали місце в історії інших держав.

Специфіка обліку в США полягає у тому, що там відсутнє жорстке регулювання і підприємства можуть вільно обирати спосіб ведення облікових реєстрів. Найчастіше використовують журнальну систему. Вчені У. Шнайдер та А. Бітзі стверджують, що у Національних стандартах бухгалтерського обліку США дається тільки базова структура Плану рахунків. Деталі можуть бути розроблені кожним підприємством відповідно до принципів релевантності, порівнянності, зрозумілості, достовірних і об'єктивних уявлень. [1] Також, в їхній науковій літературі менше уваги приділяється шифрам рахунків. Там кожне підприємство може самостійно встановити потрібний шифр і набір рахунків.

У США звітність є закономірним результатом процесу обліку, нерозривно пов'язана з процесом фінансового обліку, але регламентується подання звітності тільки для обмеженого переліку організацій, насамперед, акції яких котируються на фондовій біржі, і підприємствами регульованих галузей економіки. Для інших компаній ведення фінансового обліку та надання звітності – суто добровільний процес, а форми звітності можуть визначатися фірмою[2].

У Франції дещо інша ситуація. У французькій і українській обліковій системі фінансовий і управлінський облік існують як окремі один від одного поняття. Як у Франції так і в Україні облік регламентується державою, хоча у французькій системі - це абсолютне керування державою облікових процесів[3]. Але французькі фірми не надто активні у своїй діяльності за кордоном через створенні державою сприятливі умови. В Україні, на жаль, така тенденція відсутня.

Провівши порівняльну характеристику, звертаємо увагу, що французька система за невиконання певних законодавчих вимог не передбачає штрафних санкцій. В той час за Законом України порушення норм ведення бухгалтерської звітності веде за собою відповідальність. До того ж, постійні зміни законодавчої бази призводять до того, що бухгалтер безперервно повинен їх вивчати, бо інакше зробить помилку і платитиме штраф. Це означає, що в Україні дуже важко вести стратегічний облік як на рівні держави, так і на рівні підприємства. Таким чином, фінансовий результат підприємства може бути непередбаченим або навіть призводити до додаткових сум витрат чи збитків.

Обрані для аналізу країни протилежні за своїм підходом до регулювання обліку з боку держави. Вважаємо, що суб'єктам господарської діяльності в Україні потрібно дати більшу свободу вибору способу ведення облікових реєстрів, самостійно обирати шифр рахунків. Проте успішність впроваджень

позитивного зарубіжного досвіду значно залежить від загального економічного стану держави. Нажаль, постійні зміни в законодавстві та нестабільність в державі змушують бухгалтерів постійно слідкувати за оновленнями, що стає перешкодою у складенні стратегічного плану для підприємства.

Аналізуючи вище викладене, можна зробити наступні висновки: динамічні зміни в світовому інституціональному середовищі обумовлюють потребу у комплексній переорієнтації традиційної системи бухгалтерського обліку, із врахуванням позитивних зарубіжних підходів. Саме таке інформаційне наповнення стане рушійним чинником зростання конкурентних переваг нашої держави на європейській арені.

Список використаних джерел

1. Schneider U., Bitzi A., Comparing Russian Accounting Standards with US. GAAP, Russiabriefing VI, NII, Asiabriefing Ltd., 2010. P. 3–10.
2. Гуменна-Дерій М.В. Оцінка стану і перспективи впровадження досвіду зарубіжних країн у вітчизняну систему обліку. Причорноморські Економічні Студії. 2016. Випуск 5. С. 168-172.
3. Єфіменко В. І., Лук'яненко Л. І., Небильцова О. В., Максименко А. В. Облік у зарубіжних країнах: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 311 с.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-VI. (Редакція станом на 14.11.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Дмитро ФАЙФУРА

слухач магістерської програми,

Науковий керівник:

к. г. н., ст. викладач кафедри екології та охорони здоров'я,

Горун М.В.

Західноукраїнський національний університет

АГРОКЛІМАТИЧНІ ФАКТОРИ ВИРОЩУВАННЯ КВАСОЛІ ЗВИЧАЙНОЇ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Важливе значення для високоефективного вирощування сільськогосподарських культур і правильного вибору агротехнічних заходів є ретельне вивчення і врахування агрокліматичних та екологічних умов їх культивування.

Природні передумови у розвитку фермерських господарств відіграють дуже вагомий роль у кінцевому результаті їх діяльності. Тільки за умови повного розуміння вимог сільськогосподарської культури до чинників впливу зовнішнього середовища і вмілого менеджменту ними, врахування залежності їх дії на періоди і фази росту рослин можна відрегулювати їх ріст і розвиток у напрямку максимізації і забезпечення сталості урожаю.

Розглянемо сукупність таких умов для вирощування квасолі в зоні Західного Лісостепу України. Слід зазначити, що вирощування квасолі є далеко не основним напрямком діяльності фермерських господарств цього регіону, але висока конкуренція на ринках традиційної продукції змушує здійснювати пошук перспективних напрямків розвитку.

Основними агрокліматичними характеристиками регіону є наступні:

- ґрунтовий покрив представлений групою опідзолених ґрунтів – світло-сірими, сірими, і темно-сірими, а також опідзоленими чорноземами;
- ґрунти з низьким (від 2 до 4% і дуже низьким до 2%) вмістом гумусу займають 98% орних земель;
- забезпеченість ґрунтів обмінними формами калію – середня, підвищена і висока;
- слабо кислу, середню і сильно кислу реакцію мають 66% ґрунтів;
- агрохімічні показники орного шару ґрунту дослідного поля характеризуються такими показниками: вміст гумусу 3,48-4,35%, забезпеченість азотом 13,16-19,48; рухомими формами фосфору 8-14 і обмінними формами калію 19,5-21,9 мг на 100 г ґрунту рН сольової витяжки складає 5,8-6,4, гідролітична кислотність 2,57-1,53 мг-екв. на 100 г ґрунту. Сума насичення основами – 77,8-86,8%.
- середньорічна сума температур – 7,2 С, середньорічна сума опадів 450-500 мм, тривалість вегетаційного періоду – 200-210 днів;
- найбільша кількість опадів випадає від квітня до вересня – майже 75 % у вигляді дощу, можливий град, зливи;
- клімат зони сприятливий для вирощування сільськогосподарських культур, але значної шкоди для озимих зернових завдають відлиги в зимові місяці, град та зливні дощі навесні і влітку;
- рельєф місцевості, де розміщене господарство горбистий, верхні шари ґрунту досить різноманітні за складом;
- підґрунтові води залягають приблизно на глибину 12 м і не впливають на процес ґрунтоутворення;
- серед елементів клімату у цьому регіоні вирішальне значення має забезпечення рослин теплом і вологою;
- розподіл опадів за періодом вегетації та інтенсивністю нерівномірний;
- температурний режим впродовж вегетаційного періоду характерний суттєвими розбіжностями в температурі;
- останніми роками погодні умови характеризувалися підвищеним температурним режимом протягом вегетаційного періоду та нерівномірним розподілом опадів, але, в основному, були сприятливими для вирощування квасолі.

В цілому треба констатувати, розглянуті природні фактори сприяють вирощуванню квасолі і вона в подальшому займе чільне місце у посівах досліджуваного господарства. Разом з тим, необхідно вказати на важливість екологічних чинників сільськогосподарського виробництва, організації раціонального використання земельних ресурсів.

Збереження ґрунтово-рослинного покриву є однією з найактуальніших проблем, в тому числі й для нашого фермерського господарства. Досліджувана територія характерна горбистим рельєфом із пологими затяжними схилами, що сприяє водній і вітровій.

Тому правильний вибір технологічних прийомів обробітку ґрунту, ділянкове лісонасадження й деревонасадження, впровадження сівозмін мають запобігати негативним процесам.

Юлія ХОРОШУН

здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії,
Черкаський державний технологічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІАГНОСТИКИ ЙОГО СТАНУ

На сьогодні існує доволі значна кількість методик діагностики стану аграрного сектору економіки, що відрізняються значною варіативністю, а використання визначених показників для оцінювання обумовлено метою дослідження, конкретною сферою чи інструментарієм, яким оперують дослідники [1, с. 115]. Результати діагностики стану аграрного сектору економіки за регіонами, що представлено в даній публікації, проведено за співвідношенням таких параметрів: обсяг продукції сільського господарства у господарствах усіх категорій (у постійних цінах 2016 року), 2019 р., млн грн. (X1); чисельність зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві, 2019 р., тис. осіб (X2). Рівень кожного регіону за обраними параметрами (високий чи низький) визначався відносно їх середнього значення: середнє значення X1 = 28374,27 млн грн.; середнє значення X2 = 125,43. У результаті отримано чотири групи регіонів (таблиця 1).

Таблиця 1

Групування регіонів економіки України за показниками стану аграрного сектору

Групування регіонів за співвідношенням показників	Регіони (області)
Перша група: із значними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із значною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві	Вінницька (X1 = 57,2; X2 = 225,6), Полтавська (X1 = 43,5; X2 = 129,9), Харківська (X1 = 38,5; X2 = 176,7), Херсонська (X1 = 28,6; X2 = 137,9), Хмельницька (X1 = 35,9; X2 = 150,1), Черкаська (X1 = 40,3; X2 = 149,8)
Друга група: із незначними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із значною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві	Закарпатська (X1 = 8,9; X2 = 133,6), Запорізька (X1 = 27,1; X2 = 129,3), Івано-Франківська (X1 = 13,3; X2 = 169,5), Львівська (X1 = 23,0; X2 = 191,8), Миколаївська (X1 = 26,0; X2 = 145,4), Одеська (X1 = 28,3; X2 = 165,2), Тернопільська (X1 = 24,3; X2 = 137,1)
Третя група: із значними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із незначною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві	Дніпропетровська (X1 = 42,5; X2 = 107,2), Київська (X1 = 40,8; X2 = 53,1), Кіровоградська (X1 = 36,0; X2 = 114,4), Сумська (X1 = 30,2; X2 = 118,9), Чернігівська (X1 = 31,2; X2 = 110,7)
Четверта група: із незначними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із незначною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві	Волинська (X1 = 16,5; X2 = 81,2), Донецька (X1 = 20,3; X2 = 65,9), Житомирська (X1 = 27,4; X2 = 76,9), Луганська (X1 = 14,4 ; X2 = 40,3), Рівненська (X1 = 16,8; X2 = 88,4), Чернівецька (X1 = 10,2; X2 = 111,5)

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України [2]

Перша група регіонів – із значними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із значною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві. До групи лідерів увійшли: Вінницька, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька та Черкаська області. Значення аналізованих параметрів Вінницької області є найвищими з-поміж інших регіонів групи: найбільший обсяг виробництва продукції сільського господарства у господарствах усіх категорій в поєднанні з найбільшою кількістю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві. Стратегічними пріоритетами розвитку аграрного сектору цієї групи регіонів повинні стати: використання лідерства в аграрному секторі та переробці сільськогосподарської продукції для забезпечення

національної продовольчої безпеки і нарощування об'ємів експорту продукції; розвиток кластерних утворень в агросфері регіону та участь у національних, транскордонних, міжнародних агрокластерах [3].

Друга група регіонів (із незначними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із значною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві): Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Тернопільська області. Досліджувані ознаки регіонів цієї групи найбільш характерні для Львівської області, яка з-поміж інших має найбільшу кількість зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві, а також для Закарпатської області, в якій обсяг виробництва продукції сільського господарства з-поміж інших регіонів цієї групи є найменшим. Стратегічними пріоритетами для цієї групи регіонів доцільно визнати: створення екологічно невиснажливої, енергоефективної та інноваційно орієнтованої біоекономіки (лісового та аграрного секторів, харчової промисловості); ефективне використання науково-інноваційного потенціалу і людського капіталу [4].

Третя група регіонів (із значними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із незначною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві): Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Сумська, Чернігівська області. Найбільш характерні ознаки належності до третьої групи притаманні Дніпропетровській області (найбільший обсяг виробництва продукції сільського господарства), а також Київська область (кількість зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві є найменшою). Стратегічними пріоритетами розвитку аграрного сектору цієї групи регіонів можуть стати: інноваційна (кластерна) модель розвитку економіки та агросфери із застосуванням переваг «економіки знань»; розвиток переробних виробництв з високою доданою вартістю у агросфері та пом'якшення наслідків інтенсивного агровиробництва [5].

Четверта група регіонів – із незначними обсягами виробництва продукції сільського господарства та із незначною чисельністю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві. До групи аутсайдерів належать: Волинська, Донецька, Житомирська, Луганська, Рівненська, Чернівецька області. Значення аналізованих параметрів Луганської області є найнижчими з-поміж інших регіонів четвертої групи: найменший обсяг виробництва продукції сільського господарства в поєднанні з найменшою кількістю зайнятого населення в сільському, лісовому та рибному господарстві. Стратегічними пріоритетами для цієї групи регіонів можна визнати: подолання демографічної кризи, зокрема у сільській місцевості; відновлення і розвиток ефективної економіки та її аграрного сектору [6].

Список використаних джерел

1. Білак Г.Г. Діагностика подібності регіонів України за проблемами соціально-економічного розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2013. №12. С. 115-123.
2. Сільське господарство України. 2019 р. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ. 2020. 230 с.
3. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL : <http://vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku>.
4. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років. URL : <https://loda.gov.ua/article/art5cbf3e8804547>.
5. Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2027 року. URL : <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/rozvitok-regionu/strategiya-rozvitku/proekt-strategiyi-rozvitku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku>.
6. Стратегія розвитку Луганської області на 2021–2027 роки. URL : http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/strategiya_lugansk_2027_last.pdf.

Ольга ЧИГУР

аспірантка кафедри
менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнський національний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В НАДАННІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Наприкінці XX і на початку XXI століть науковцями сформовано нове бачення цивілізаційного розвитку, який на перший план висуває не накопичення фізичного капіталу, а розвиток людського потенціалу при збереженні навколишнього середовища. Потреби людини, необхідність її розвитку, самореалізації визнаються головними чинниками прогресу і визначають напрямки соціальної політики держави. Сьогодні панують переконання, що креативність, інтелект, талант, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність становлять вагомую частину національного багатства і є головним ресурсом соціально-економічного розвитку, що забезпечує конкурентоспроможність країни у світі.

Сучасні наукові дослідження в сфері охорони здоров'я базуються на гуманістичному підході, який спрямований на максимальне збереження людського потенціалу. Втілений він у концепції людського капіталу, котра базується на результатах інституціональної теорії, неокласичної теорії, неокейнсіанства та інших економічних теоріях. Її поява зумовлена «реальними економічними і суспільними потребами, та необхідністю обґрунтування ролі людини і нагромаджених результатів її креативної, інтелектуальної діяльності на темпи і якість розвитку суспільства та економіки.

Проведення медичної реформи, становлення креативної економіки вимагає створення сучасної конкурентоспроможної медицини, яка неможлива без використання нових підходів до управління закладами охорони здоров'я, серед яких принципово новим напрямком слід вважати управління знаннями. Як загальнонаукова категорія знання розглядається як конструкція світу, що створена свідомою діяльністю людини. З позицій соціально-конструктивістського підходу «знання» використовується у трьох площинах, як [1, с.10]:

1) здатності, уміння, навички, засновані на поінформованості людини про те, що і як необхідно зробити та які операції при цьому здійснити;

2) синонім значимої (релевантної) інформації. Знання – це інформація, що одержала в процесі обробки змісту і значення. У цьому разі знання буде відповідати критерієві істинності, тобто відповідальності своєму предметові;

3) особливий вид діяльності, результатом якого виступає нагромадження знань. При цьому, розрізняють практичну діяльність, що веде до збагачення ситуативного досвіду, і теоретичну, спрямовану на продукування нових знань.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з менеджменту дозволяє управління знаннями розглядати як «систематичний процес ідентифікації, використання та передачі інформації, знань, які люди можуть створювати, удосконалювати і застосовувати. Це процес, в ході якого організація генерує знання, накопичує їх і використовує для отримання конкурентних переваг» [2]. Управління знаннями – це процес, який забезпечує синергетичну взаємодію інформаційних технологій та інноваційної активності працівників, внаслідок чого маємо використання нових управлінських, маркетингових та інформаційних технологій, інноваційної активності та творчості людей, кращу мобільність та адаптивність до потреб споживачів медичних послуг.

Організаційною передумовою створення результативної системи управління знаннями в сфері охорони здоров'я загалом та наданні медичних послуг зокрема мають бути: технологічний та комунікаційний супровід; висока організаційна культура; безперервне та кваліфіковане навчання персоналу; налагоджений обмін знаннями та досвідом з приводу використання новітніх підходів; банк даних щодо успішного застосування медичної практики, що оптимізує прийняття управлінських рішень як в управлінні медичним закладом так і при наданні медичної допомоги.

Для ефективного функціонування і трансформації системи охорони здоров'я необхідна критична маса професіоналів нової генерації, здатних до глибокого розуміння проблем і ключових тенденцій розвитку системи охорони здоров'я, готових до застосування широкого спектра навичок для впровадження змін на організаційному та політичному рівнях. Дисбаланс, який існує між тим, чим повинен займатися сучасний управлінець охорони здоров'я, та тим, чим він займається у реальному трудовому житті, вимагає перегляду основних підходів до сфери відповідальності керівників медичних закладів, їх прав та повноважень.

Управління знаннями не є новою парадигмою, але для закладів охорони здоров'я – це нові підходи до менеджменту та адміністрування. Управління знаннями – це комбінація окремих аспектів управління персоналом, інноваційного та комунікаційного менеджменту, а також використання нових інформаційних технологій в управлінні організаціями. У будь-який період історії відбувалося накопичення ланцюгового досвіду, професійних знань, які треба було систематизувати і яким-небудь чином використовувати. В цілому сучасна форма управління знаннями проникає у всі складові менеджменту і направлена а ефективне використання ресурсів.

Управління знаннями розвивається по різних напрямках. Одне з них - діяльність з підвищення індивідуальної компетенції працівників шляхом їх навчання та проведення тренінгів [2].

Формування прогресивної оргструктури, орієнтованої па інтенсивний обмін знаннями всередині організації: формування мережових організацій, системна інтеграція, логістика, маркетинг, обслуговування [3].

Важливий напрямок розвитку управління знаннями – це розвиток зовнішніх зв'язків організації. Дана стратегія спирається на маркетингові технології. Дослідженню конкретних прийомів і управлінських технологій формування конструктивних і ефективних зв'язків організації із зовнішніми контрагентами присвячені численні і в ряді випадків досить об'ємні дослідження з теорії та практики маркетингу. У них аналізуються методи і підходи, які дозволяють глибше розуміти потреби клієнта, визначати його приховані потреби, шукати нереалізовані можливості в обслуговуванні і на цій основі розвивати відносини з клієнтами.

Застосування інформаційних технологій - ще один напрям управління знаннями. Інформаційні технології скорочують час інноваційного процесу, вони стають своєрідним з'єднуючою ланкою між джерелами і споживачами знань [3].

Медичні інформаційні системи рівня лікувально-профілактичних установ представлені наступними основними групами [4]:

- інформаційні системи консультаційних центрів (призначені для забезпечення функціонування відповідних підрозділів та інформаційної підтримки лікарів при консультуванні, діагностиці і прийнятті рішень при невідкладних станах);

- банки інформації медичних установ і служб (містять дані про якісний і кількісний склад працівників установ, прикріпленого населення, основні статистичні дані, характеристики районів обслуговування та інші необхідні дані);

- персоніфіковані реєстри-банки і бази даних (це різновид інформаційно-довідкових систем, що містять інформацію на основі формалізованої історії хвороби чи амбулаторної картки. Реєстри забезпечують дільничним, сімейним лікарям, спеціалістам, ординаторам та ін. можливість швидкого отримання необхідної інформації про пацієнта, контролю за динамікою хвороби, якості лікувально-профілактичних заходів;

- скрінінгові системи – призначені для проведення долікарського профілактичного огляду населення, а також для формування груп ризику і виявлення хворих, що потребують допомоги спеціалістів. Скрінінгові системи призначені для проведення долікарського профілактичного огляду населення, а також для лікарського скрінінгу для формування груп ризику і виявлення хворих, які потребують допомоги спеціаліста.

Таким чином можна вважати що знання в менеджменті закладів охорони здоров'я відіграють роль своєрідного базису, який дозволяє управляти закладом охорони здоров'я, його ресурсами, основними функціональними напрямками, забезпечувати впровадження новітніх технологій та забезпечувати нагромадження кращих лікарських практик та нововведень, якісне надання медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Федулова Л.І. Економіка знань : підруч. [для студ. Вищ.навч. закл.]; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. К. 2009. 600 с.
2. Сахненко О.І. Роль людського капіталу на шляху становлення економіки знань. URL: khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_150/40.pdf.
3. Системи менеджменту якості. Настанови щодо поліпшування процесів в організаціях охорони здоров'я. Національний стандарт України (IWA 1:2005; ДСТУ IWA 1:2007). URL: <http://document.ua/sistemi-upravlinnja-jakistyu.-nastanovi-shodo-polipshuvannjastd12628.html>.
4. Всесвітня організація інтелектуальної власності. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua>

Марія ШПАЧИНСЬКА

слухачка магістерської програми
Західноукраїнський національний університет**КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ**

Підсистема управління, крім традиційного її розуміння, повинна сприйматися ще й як процес прийняття рішень. Відповідно інформаційна система управління, одним із блоків якої є контролінг, служить підсистемою, яка обслуговує процес прийняття управлінських рішень.

Таким чином, являючись підсистемою в управлінні підприємством, місце і роль контролінгу полягає в підтримці і наданні допомоги керівнику. Відповідно, контролінг разом з керівництвом складає основу управління на підприємстві й інтегрується в загальну систему управління компанією.

Для того, щоб краще зрозуміти місце контролінгу в системі управління підприємством, нагадаємо, що остання являє собою формування й організацію всього виробничо-господарського і фінансово-економічного процесу, а також координацію і регулювання різних елементів системи.

Суть системи управління будь-якого підприємства полягає у визначенні політики підприємства на досить тривалу перспективу, координації сфер діяльності підприємства, стратегічної політики персоналу, вирішенні основних завдань ведення бізнесу. Як показує практика, на великих підприємствах, а також при зростаючій динаміці розвитку економічного середовища менеджмент об'єднує окремі завдання управління підприємством у конкретні штабні органи управління. В результаті відбувається процес відокремлення складової частини управління підприємством – специфічної сервіс-функції контролінгу.

З функціонального огляду контролінг здійснюється кожним керівним працівником підприємства, а з інституціонального – виділяється обмежена сфера завдань.

Суттєва відмінність контролінгу порівняно з управлінням підприємством як єдиним цілим полягає в тому, що контролінг певною мірою обмежений у забезпеченості інформацією для процесів управління з огляду допоміжної та координаційної функції обслуговування управління і сам не є управлінням.

В процесі історичного розвитку контролінгу сфера його діяльності поступово розширюється – він сприймається як повноцінний компонент управління, підтримує координацію системи управлінських структур.

Процес формування обліково-економічної інформації на підприємстві повинен здійснюватись таким чином, щоб були задіяні і враховані всі аспекти його фінансово-господарської діяльності. У зв'язку з цим першочерговим завданням контролінгу є забезпечення оптимізації взаємозв'язків і взаємозалежностей інформаційних потоків між всіма основними функціями управління, що в кінцевому результаті дозволить отримати релевантну (корисну) інформацію, необхідну для прийняття економічно обгрунтованих управлінських рішень.

Базуючись на даних бухгалтерського обліку як на джерелі інформації, служба контролінгу вивчає процеси і явища на підприємстві, виявляє слабкі місця, проводить порівняння фактичних показників із запланованими та аналізує причини відхилень, а також пропонує заходи щодо покращення ситуації. Розробкою концепцій ефективного управління контролінг звільняє керівництво від низки проблем, пов'язаних з плануванням, обліком, контролем і т.д.

Таким чином, перебуваючи на перетині функцій обліку, контролю, аналізу і планування, контролінг займає особливе місце в інформаційно-аналітичній системі управління підприємством. Він синтезує, пов'язує в єдине ціле всі функції, інтегрує і координує їх, не підміняючи при цьому ні однієї із функцій управління, а лише переводить управління на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Калайтан Т.В. Контролінг : навч. посіб. Львів : Новий Світ – 2000, 2008. 252 с.
2. Килимнюк В. Еволюція контролінгу, його місце та роль в економіці підприємства. Економіст. 2004. № 1. С. 47-49.
3. Репілевський Е.В. Удосконалення системи контролінгу в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Херсон, 2012. 19 с.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ
ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ**

Провідною галуззю аграрного сектору України, яка забезпечує виробництво повноцінних продуктів харчування є тваринництво. Головним завданням є забезпечення виробництва продуктів тваринництва у обсягах, що відповідають нормам продовольчої безпеки та сприяють експорту продукції.

Характерною рисою галузі є те, що вона функціонує у великому діапазоні – від промислового до одноосібного виробництва.

У 2020 році у порівнянні до відповідного періоду попереднього року виробництво молока в цілому зменшено на 4,2% (всього 9 254,9 тис. тонн).

У 2020 році, за попередніми даними, виробництво молока склало на рівні 9255 тис. тонн, експорт – 402 тис. тонн, а імпорту – 744 тис. тонн. Прогнозне споживання молока та молокопродуктів населенням у 2020 році складе 205,0 кг/рік (+4,5 кг до мин. року).

Середньорічна продуктивність корів у сільськогосподарських підприємствах збільшилась на 8,8% (всього 6689 кг).

Необхідно відзначити, що щороку динаміка продуктивності корів зростає, як у сільськогосподарських підприємствах, так і у господарствах населення. Із 2014 року у сільськогосподарських підприємствах продуктивність корів склала більше 5000 кг молока. У 2017 році цей показник перевищив 6000 кг молока, а у 2019 році надано 6109 кг на корову.

Станом на 1 січня 2021 року в усіх категоріях господарств чисельність поголів'я великої рогатої худоби становила 2899,5 тис. голів, що на 6,2% менше порівняно з відповідним періодом 2020 року, з них у сільськогосподарських підприємствах налічується 997,6 тис. голів (на 4,9% менше), у господарствах населення – 1901,9 тис. голів (на 6,9% менше).

Чисельність поголів'я корів становила 1692,8 тис. голів, що на 5,4% менше порівняно з відповідним періодом минулого року, з них у сільськогосподарських підприємствах налічується 421,0 тис. голів (на 4,0% менше), у господарствах населення – 1271,8 тис. голів (на 5,8% менше).

Виділено наступні основні чинники, які негативно впливають на розвиток молочної галузі скотарства: низька операційна ефективність галузі; високі інфраструктурні витрати і висока вартість інвестиційних ресурсів необхідних для її розвитку; не ефективна взаємодія галузі й держави у сфері прийняття рішень щодо напрямів та обсягів підтримки, в тому числі заходів митно-тарифного регулювання; постійна зміна правил субсидування, ведення підприємницької діяльності, технічного регулювання тощо; відсутнє державне управління і контроль в галузі плеїнної справи у тваринництві; несформованість внутрішнього ринку плеїнної молочної худоби та низький генетичний потенціал; надмірна волатильність внутрішніх цін на молоко в результаті високої сезонності виробництва, особливо в господарствах населення; відсутність кваліфікованих кадрів через неконкурентні рівні заробітних плат; низький рівень модернізації галузі; відсутність належної інфраструктури в районах проживання співробітників; періодичні спалахи епізоотичних захворювань і високий рівень захворюваності молочної стади маститом та іншими хворобами [1].

Незважаючи на вищезгадані проблеми, в секторі поступово відбуваються інвестиційні процеси направлені на оновлення та створення нових виробничих потужностей молочної скотарства, запровадження інноваційних технологій та системний розвиток сучасного молочної виробництва. Однак, в цілому, ці процеси поки мають винятковий характер, істотно не впливаючи на загальний стан молочної галузі [2].

У 2016-2017 роках підтримка розвитку молочної скотарства здійснювалась шляхом виплати часткового відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення телиць, нетелей, корів вітчизняного походження та плеїнних телиць, нетелей, корів молочної, молочно-м'ясної напрямку.

У 2018 році підтримка забезпечувалась виплатами спеціальної бюджетної дотації за утримання корів молочної, молочно-м'ясної та м'ясної напрямку продуктивності суб'єктам господарювання, які є

юридичними особами, за кожну наявну станом на 01 січня та на 1 липня поточного року корову, а також надання часткового відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного напрямку продуктивності

У 2019 році підтримка молочного скотарства забезпечувалась виплатами спеціальної бюджетної дотації за утримання корів молочного, молочно-м'ясного напрямку продуктивності, а також надання часткового відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме: телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного напрямку продуктивності.

У 2020 році підтримка молочного скотарства здійснювалась шляхом надання часткового відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного напрямку продуктивності.

Забезпечення продовольчої безпеки в межах фізіологічних норм споживання молокопродуктів українського виробництва може бути гарантовано розвитком високотехнологічного виробництва, за рахунок підвищення продуктивності корів та створення систематизованих молочних зон на території України. При цьому необхідно надати державну допомогу в будівництві та реконструкції молокопереробних підприємств за світовими стандартами на корпоративній основі. Це дасть можливості виробляти експортно-орієнтовану продукцію створюючи додану вартість.

Існуюча система селекції у тваринництві по окремим параметрам (система збору інформації, система випробування і методологія племінної цінності тварин, ведення обміну продуктивності тварин, механізмів управління та підтримки з боку держави тощо) не відповідає міжнародним стандартам і практично комплексно не діє.

Як наслідок, є зниження конкурентоспроможності вітчизняних племресурсів порівняно із зарубіжними та збільшення їх імпорту. Необхідно терміново визначити джерела фінансування запровадження систем селекції у тваринництві України, яка буде відповідати міжнародним стандартам.

В зв'язку з цим пропонується на рівні державних та місцевих органів влади та самоуправління запровадити наступні заходи: відновлення спеціального режиму оподаткування ПДВ для сільськогосподарських підприємств – виробників молока, можливо скотарства в цілому; запровадити систему контрактації та закупівлю телиць в ОСГ для задоволення потреб в них сільськогосподарських підприємствах та молодняку великої рогатої худоби для відгодівлі; запровадити державну програму підтримки створення тваринницьких сімейних ферм на базі високотоварних особистих селянських господарств (з поголів'ям корів понад 3 голови); розробити і прийняти Закон України «Про загальнодержавну програму селекції в тваринництві до 2030 р»; забезпечення адресної державної підтримки суб'єктів племінної справи в скотарстві; покласти контролюючі функції за проведення ідентифікації сільськогосподарських тварин на Міністерство аграрної політики та продовольства України; запровадити дотації не менше 3000 грн за утримання однієї корови як в сільськогосподарських підприємствах так і господарствах населення; створення глибоко інтегрованих об'єднань виробників тваринницької продукції та її переробників, що дозволить сформувати сировинні зони, значно здешевити вартість готової продукції, зменшити витрати на перевезення молока та усунути з ринку посередницької структури; вдосконалення договірної бази інтеграційних відносин в умовах партнерської діяльності у ланцюгу «виробництво-переробка-оптовий-збут»; створення передумов для мотивації переробників до встановлення довготривалих сировинних зон шляхом надання виробникам пільгових кредитів, лізингу та оренди устаткування для виробництва молока; встановити державні дотації за приріст поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах фермерських та особистих селянських господарствах; на державному та місцевому рівні доцільно стимулювати поліпшення пасовищ, сінокосів та посилити контроль щодо ефективності їх використання.

Список використаних джерел

1. Свиноус І.В., Микитюк Д.М., Семісал А.В. Економічні аспекти ефективного виробництва молока в Україні. Економіка та управління АПК. 2020. № 2. С. 83–94.
2. Radko V.A., Varchenko O.B., Svytnous I.V., Herasymenko I.B., Ivanova, L.B. Strategies For Promoting Sustainable Development Of Dairy Cattle Breeding In Agricultural Enterprises Of Ukraine Int. J. Manag. Bus. Res. 2019. 9 (1). 73-90.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ, БЛОКЧЕЙНУ, ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Петро ГРИЦЮК, Тетяна БАБИЧ, Ірина ШЕВЧЕНКО. Прогнозування ціни криптовалют з використанням штучних нейронних мереж	3
Тетяна ЖЕЛЮК, Олександр БРЕЧКО. Цифровізація ринків національної економіки	6
Інна ЖМУРКО. Необхідність запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні в умовах сучасних глобальних викликів	8
Юрій КЛАПКІВ. Становлення фінтех компаній в умовах пандемії Ковід – 19	10
Наталія МУРМИЛА. Вплив цифровізації економіки на розвиток суспільства	12
Катерина ПРИШЛЯК, Лілія БУЯК. Цифрова трансформація у сфері земельних відносин	13
Ірина СПІЛЬНИК. Цифрові навички у трансформованому світі: хто такі цифрові обліковці-аналітики?	16
Людмила УНІЯТ, Павло УНІЯТ. Цифровізація як перспективний напрям підвищення економічної ефективності продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах	18
Неля ЧОРНА, Ніна ТКАЧУК. Проблеми і перспективи розвитку криптовалют, блокчейну та електронного бізнесу	20

СЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ МІКРО-, МЕЗО- І МАКРОРІВНЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Piotr PACZÓSKI. Kształtowanie tożsamości miejskiej	22
Maryna SHCHERBATA, Tongshan QU. Foreign economic relations of Ukraine and China in the agricultural sector	25
Іван БАЛАНЮК, Надія МОЧЕРНЮК. Процес прийняття рішень на підприємстві	27
Ірина БЕЛОВА. Соціально-правове забезпечення електронного бізнесу	29
Олена БОРИСЯК, Тетяна ЮСЬКЕВИЧ. Роль проектної діяльності в інноваційному забезпеченні маркетингу персоналу на підприємстві	32
Руслан БРУХАНСЬКИЙ. Доцільність одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку	34

Вікторія ВОВК. Критерії формування та визначення рівня глобальної конкурентоспроможності країн	35
Олександр ГОРБАТЮК. Вектори інноваційного розвитку індикаторів результативності сімейних фермерських господарств	37
Олена ГУМЕНЮК. Реалізація енергосервісного контракту	39
Тетяна ЖОВКОВСЬКА. Розвиток промислового підприємства на основі рефлексивного управління	41
Аліна ЖУКОВСЬКА. Інклюзивне підприємництво: зарубіжний досвід та вітчизняні перспективи	43
Ольга ЗАВИТІЙ, Олександра ЛАДА. Принципи діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств	45
Богдан ЗВІР. Розвиток енергоаудиту на підприємстві	47
Ольга КОВАЛЬОВА. Становлення галузі громадського харчування в контексті сталого розвитку сільських територій	48
Ярослав КОСТЕЦЬКИЙ. Використання кластерного аналізу для прогнозування розвитку підприємств аграрного бізнесу	50
Ірина КОШКАЛДА. Концепція інклюзивного сталого зростання: інституційний аспект	53
Ольга КРАВЧЕНКО, Олена САМУРА. Гармонія економічних відносин як основа інклюзивного розвитку агропродовольчого сектору економіки країни	55
Ірэна ЛЕЛЮГЕНЕ. Компетентная територіальна община	57
Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ. Стратегії розвитку територій: ієрархічний підхід	59
Микола ПАРХОМЕЦЬ, Павло УНІЯТ. Основні фактори підвищення економічної ефективності діяльності агропромислового підприємства	61
Микола ПАРХОМЕЦЬ, Дарія ЮЗВИШИНА. Виробництво зерна кукурудзи в підприємствах України на інноваційній основі	63
Віктор ПИЛЯВЕЦЬ. Розвиток вітчизняної системи бухгалтерського обліку в умовах міжнародної інтеграції	66
Петро ПУЦЕНТЕЙЛО. Розвиток ринку енергосервісних послуг України	68
Ірина СОЛОВЕЙ. Методичні засади оцінки конкурентоспроможності зерна пшениці в аграрних підприємствах регіону	70

Вікторія СЬОМЧЕНКО, Даниїл МІРОШНИЧЕНКО. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні 73

Василь ЦАРУК. Проблематика ідентифікації корпорацій в Україні 75

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРОНОМІЇ, БІОТЕХНОЛОГІЙ ТА ЕКОЛОГІЇ

Іван БРОЩАК, Василь ГРАДОВИЙ. Ефективність впровадження заходів щодо охорони родючості ґрунтів 76

Марія ГОРУН, ДМИТРО ФАЙFUРА. Господарське значення квасолі і агротехнічні вимоги до її вирощування 78

Марія ГРИГОРКІВ, Василь ГРИГОРКІВ. Екологізація економіки в умовах глобалізації та її вплив на інноваційний розвиток людської діяльності 80

Іванна ГУЛЬОВСЬКА, Василь ФАЙFUРА. Стратегічна екологічна оцінка як інструмент екологічного управління 82

Галина ПИРІГ, Христина ВІЦЕНТІЙ. Сучасні технології екологізації сільськогосподарського виробництва 84

Галина ПИРІГ, Сергій КРИСОВАТИЙ. Технологія вирощування озимого ріпаку: методологічний та економіко-екологічний аспекти 88

Василь ФАЙFUРА, Іванна ГУЛЬОВСЬКА. Платежі за екосистемні послуги як елемент економічного механізму збереження довкілля 90

СЕКЦІЯ 4. ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Юлія БОНДАРUK. Оплата праці з використанням криптовалют і технології блокчейн 92

Ірина ВОЛОШИН. Роль медіа в сучасних економічних процесах 93

Василь ВОРОБЕЦЬ. Прикладні та методологічні аспекти використання блокчейн технологій 96

Василь ЗАХОЖИЙ. Поняття і класифікація центрів відповідальності 97

Сергій КОВАЛЕНКО. Цифрова трансформація управління бізнес-процесами компанії 98

Анна МІСЮРА. Особливості обліку земельних ресурсів в аграрних підприємствах України 99

Володимир ПЛЕВАЧUK. Постановка цілей, як засіб посилення мотивації персоналу 100

Надія СВИНОУС. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств України в умовах формування багатуукладності розвитку аграрної економіки	102
Вікторія СТЕРНІЧУК. Порівняльний аналіз вітчизняної та зарубіжних систем фінансового обліку: характерні особливості та відмінності	104
Дмитро ФАЙФУРА. Агрокліматичні фактори вирощування квасолі звичайної в умовах Західного Лісостепу України	106
Юлія ХОРОШУН. Визначення стратегічних пріоритетів розвитку аграрного сектору економіки за результатами діагностики його стану	108
Ольга ЧИГУР. Інноваційні підходи в наданні медичних послуг	110
Марія ШПАЧИНСЬКА. Контролінг в управлінні підприємством	113
Сергій ШУПИК. Організаційно-економічні засади державної підтримки молочного скотарства України	114

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ВЕКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ОСВІТИ, НАУКИ І БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН**

До збірника увійшли матеріали
IXI Міжнародної науково-практичної конференції,
яка відбулася 25 травня 2021 р.
в Західноукраїнському національному університеті

Підписано до друку 28.05.2021.
Формат 60х 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 70 г/м². Друк на дублюванні.
Умов.-друк. арк. 7,0. Обл.-вид. арк. 9,5
Тираж 100 примірників. Замовлення № 0528/21-05.

Видавець та виготувач:

ФОП Осадца Ю.В.
м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10
тел. (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*